Pacjent stomatologiczny w wieku rozwojowym

Red. M. Tanasiewicz

Piśmiennictwo

ROZDZIAŁ 1

1.1. ***Relacja zespołu medycznego z dzieckiem – pacjentem stomatologicznym*** **Marta Tanasiewicz, Agata Trzcionka, Henryk Twardawa**

1. Krohne H.W., Hock M., Kohlmann C.W.: *Coping dispositions, uncertainty and emotional arousal*. „Int Rev Stud on Emotion", 1992, 2, 74-78.
2. Tanasiewicz M., Zychma-Rusek M.: *Lekarz dentysta i jego pacjent – budowanie udanego związku terapeutycznego.* „Magazyn Stomatol.", 2004, 14, 11, 76-80.
3. Litt M.: *A model of pain and anxiety associated with acute stressors: distress in dental procedures.* „Behavior Research and Therapy", 1996, 34, 476-479.

1.2. ***Kryteria oceny i natężenia bólu – próba obiektywizacji z wykorzystaniem skal i kwestionariuszy*** **Marta Tanasiewicz, Agata Trzcionka, Henryk Twardawa**

1. Levinson W., Lurie N.: *When Most Doctors Are Women: What Lies Ahead?* „Annales of Internal Medicine", Philadelphia 2004, 21, 141, 471.
2. Jabłecka A., Krzemiński T.: *Podstawy farmakologii klinicznej*. Wyd. Czelej, Lublin 2005, 75.
3. Aleszewicz-Baranowska J., Potaż P., Komorowska-Szczepańska W.: *Bóle serca i nagłe zgony kardiologiczne u dzieci*. „Choroby Serca i Naczyń", 2006, 3, 3, 160-166.
4. Mess E., Szypa A., Twardak J. i wsp.: *Zależność między odczuwanym bólem a poziomem leku u dzieci ze schorzeniami nowotworowymi*. „Onkol. Pol.", 2007, 10, 4, 195-198.
5. Tanasiewicz M., Szklarski T., Trzcionka A.: *Pozafarmakologiczne i farmakologiczne sposoby niwelowania lęku i znoszenia bólu u pacjenta stomatologicznego*. „Poradnik Stomatol.", 2009, 9, 2, 58-62.
6. Domżał T.M.: *Ból*. Wyd. Wiedza Powszechna Omega, Warszawa 1983, 76-79.
7. Domżał T.M.: *Ból przewlekły – problemy kliniczne i terapeutyczne*. „Pol. Przegląd Neurol.", 2008, 4, 1, 1-8.

8. de Walden-Gałuszko K.: *Psychologiczne aspekty bólu i jego leczenia*. „Med. Paliatywna w Praktyce", 2007, 1, 2, 66-70.
9. Różyczka J., Gadzinowski J.: *Ból noworodka – aktualny stan wiedzy*. „Pediatr. Pol.", 2000, 7, 523-529.
10. Lefebvre-Chapiro S.: *The Doloplus Group. The Doloplus® 2 scale evaluating pain in the elderly*. „Eur. J. Palliat. Care", 2001, 8, 191-194.
11. Uścinowicz M., Kaczmarski M.: *Bóle brzucha u dziecka, ocena kliniczna z wykorzystaniem skal nasilenia bólu*. „Przegląd Pediatr.", 2003, 33, 4, 303-308.
12. Wong D.L., Baker C.M.: *Wong-Baker Faces Pain Rating Scale Pain in children: comparison of assessment scales*. „Okla Nurse", 1988, 33, 1, 8.
13. Savedra M.C., Holzemer W.L., Tesler M.D. i wsp.: *Assessment of postoperation pain in children and adolescents using the adolescent pediatric pain tool*. „Nurs Res", 1993, 42, 1, 5-9.
14. Cepuch G., Wordliczek J., Golec A.: *Wybrane skale do badania natężenia bólu u młodzieży – ocena ich przydatności.* „Pol. Med. Paliatywna", 2006, 5, 3, 108-113.
15. Morton N.S.: *Prevention and control of pain in children*. „Br. J. Anaesthesia", 1999, 83, 118-129.

1.3. *Spektrum autyzmu w ujęciu stomatologicznym – na podstawie badań literaturowych i ankietowych* Iwona Szymiec, Danuta Ilczuk-Rypuła, Lidia Postek-Stefańska

1. *Międzynarodowa Statystyczna Klasyfikacja Chorób i Problemów Zdrowotnych.* World Health Organization. 2008. [dostęp on-line] https://www.csioz.gov.pl/fileadmin/user_upload/Wytyczne/statystyka/icd10tomi_56a8f5a554a18.pdf.
2. *Prevalence rate of autism*. [dostęp on-line] http://www.autismeurope.org/about-autism/prevalence-rate-of-autism/.
3. Namysłowska I.: *Psychiatria dzieci i młodzieży*. Wyd. Lekarskie PZWL, Warszawa 2007.
4. Oleksiejuk A.M.: *Pacjent ze spektrum zaburzeń autystycznych – nowe wyzwanie w gabinecie stomatologicznym*. „e-Dentico", 2011, 5, 33, 80-89.
5. Nagendra J., Jayachandra S.: *Autism spectrum disorder. Dental treatment considerations*. „J Int Dent", 2012, 5, 2, 118-121.
6. Puzio A., Prudel-Babiuch M., Postek-Stefańska L.: *Leczenie stomatologiczne dzieci z autyzmem*. „TPS", 2014, 5, 36-41.

7. Jaber M.A.: *Dental caries experience, oral health status and treatment needs of dental patients with autism*. „Appl Oral Sci", 2011, 19, 3, 212-217.
8. Mielnik-Błaszczak M., Michałowski A., Klimek Z.: *Dziecko autystyczne jako pacjent stomatologiczny*. „Forum Stomatol", 2004, 3, 24-27.
9. Chroma S., Iwanicka-Grzegorek E.*: Leczenie stomatologiczne pacjentów z autyzmem na podstawie piśmiennictwa*. „Nowa Stomatol", 2009, 1-2, 32-34.
10. Jarząb G.: *Zabiegi stomatologiczne u dzieci z autyzmem*. „Mag Stomat", 2006, 10, 76-77.
11. Stein L.I. i wsp.*: Oral care and sensory sensitivities in children with autism spectrum disorders*. „Spec Care Dentist", 2011, 31, 3, 102-110.
12. Kuhaneck H.M., Chisholm E.C.: *Improving dental visits for individuals with autism spectrum disorders through an understanding of sensory processing*. „Spec Care Dentist", 2012, 32, 6, 229-233.
13. Lai B. i wsp.: *Unmet dental needs and barriers to dental care among children with autism spectrum disorders*. „J Autism Dev Disord", 2012, 42, 1294-1303.
14. Thirumuru A., Ditto S.D.: *Dental management and behavioural modifications of children with autism spectrum disorders*. „EC Dent Sci", 2015, 1-2, 33-55.
15. Pisula E.: *Autyzm u dzieci. Diagnoza, klasyfikacja, etiologia*. Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2002.
16. Stein L.I., Polido J.C., Cermak S.A.: *Oral care and sensory concerns in autism*. „Am J Occup Ther", 2012, 9-10, 66, 5, 73-76.
17. Delacato C.H.: *Dziwne, niepojęte. Autystyczne dziecko*. Wyd. Fundacja Synapsis, Warszawa 1995.
18. Luscre D.M., Center D.B.: *Procedures for reducing dental-fear in children with autism*. „J Autism Dev Disord", 1996, 26, 5.
19. Limeres-Posse J. i wsp.: *Behavioural aspects of patients with autism spectrum disorders (ASD) that affect their dental management*. „Med Oral Patol Oral Cir Bucal", 2014, 9, 19, 5, 467-472.
20. Borysewicz-Lewicka M. i wsp.: *Leczenie stomatologiczne jako część wymaganej opieki medycznej nad dziećmi niepełnosprawnymi – opinia rodziców*. „Dent Med. Probl", 2011, 48, 1, 45-53.
21. Bladowski M., Iwanowska-Sosnowska M., Nischk M.: *Stomatologia zachowawcza w znieczuleniu ogólnym. Tryb ambulatoryjny. Interpretacja i propozycja nowych*

przepisów dotyczących przeprowadzania zabiegów z zakresu stomatologii klinicznej w znieczuleniu ogólnym. „Nowa Stomatol", 2001, 1, 37-45.

22. Loo C.Y., Graham R.M., Hughes Ch.V.: *Behaviour guidance in dental treatment of patients with autism spectrum disorder.* „Int J Paediatr Dent", 2009, 19, 390-398.
23. Barry S., O'Sullivan E.A., Toumba K.J.: *Barriers to dental care for children with autism spectrum disorder.* „Eur Arch Paediatr Dent", 2014, 15, 127-134.
24. Adamczyk Ł., Olczak-Kowalczyk D.: *Leczenie stomatologiczne w znieczuleniu ogólnym dzieci przewlekle chorych*. „Dent Med Probl", 2010, 47, 1, 61-68.
25. Lowe O., Lindermann R.*: Assessment of the autistic patient's dental needs and ability to undergo dental examination*. „ASDC J Dent Child", 1985, 52, 29-35.
26. Romanowska A., Chruściel A., Młynarska-Zduniak E.: *Trudności leczenia ortodontycznego u pacjenta z zespołem Aspergera – opis przypadku*. „Nowa Stomatol", 2014, 1, 31-35.
27. Hernandez P., Ikkanda Z.: *Behavior management of children with autism spectrum disorders in dental environments*. „JADA", 2011, 142, 3, 281-287.
28. Pilebro C., Bäckman B.: *Teaching oral hygiene to children with autism*. „Int J Paediatr Dent", 2005, 15, 1-9.
29. Feld L.H., Negus J.B., White P.F.: *Oral midazolam preanesthetic medication in pediatric outpatients*. „Anesthesiology", 1990, 73, 831-834.
30. *Statement on ASA Physical Status Classification System.* [dostęp on-line] https://www.asahq.org/standards-and-guidelines/asa-physical-status-classification-system.

1.4. *Dziecko z ADHD jako pacjent w gabinecie stomatologicznym* Marcin Pasternak

1. Cichoń L., Jelonek I., Janas-Kozik M.: *ADHD – wskazówki praktyczne: farmakoterapia i prowadzenie dokumentacji*. „Psychiatria i Psychologia Kliniczna", 2017, 17 (4), 270-273.
2. Ogundele M.O.: *Behavioural and emotional disorders in childhood: a brief overview for paediatricians*. „World Journal of Clinical Pediatrics", 2018, 7 (1), 9-26.
3. Waldman H.B. i wsp.: *Caring for patients with attention-deficit/hyperactivity disorder*. „Decisions in Dentistry", 2017 May, 3 (5), 52-55.
4. Mota-Veloso I. i wsp.: *Dental caries in schoolchildren: influence of inattention, hyperactivity and executive functions*. „Brazilian Oral Research", 2018, 32, e52.
5. Sinha S. i wsp.: *Pedodontic considerations in a child with attention deficit hyperactivity*

disorder: literature review and a case report. „International Journal of Clinical Pediatric Dentistry", 2018, 11 (3), 254-259.

6. Murray C. i wsp.: *A review of attention-deficit/hyperactivity disorder from the dental perspective*. „New Zealand Dental Journal", 2012, 108 (3), 95-101.
7. Park S.J. i wsp.: *Health behaviors, physical health, and health care utilization in children With ADHD*. „Journal of Attention Disorders", 2018 May.
8. Blumer S., Khoury R.S., Peretz B.: *The prevalence of ADHD patients among pediatric dentists in Israel and knowledge of dental and behavioral aspects of treating them*. „Journal of Clinical Pediatric Dentistry", 2018, 42 (3), 212-216.
9. Rosenberg S.S., Kumar S., Williams N.J.: *Attention deficit/hyperactivity disorder medication and dental caries in children*. „American Dental Hygienists' Association", 2014, 88 (6), 342-347.
10. Ertuğrul C.Ç. i wsp.: *The effects of psychostimulants on oral health and saliva in children with attention deficit hyperactivity disorder: A case-control study*. „Nigerian Journal of Clinical Practice", 2018, 21 (9), 1213-1220.
11. Vafaei A. i wsp.: *Comparison of the effect of pharmacotherapy and neuro-feedback therapy on oral health of children with attention deficit hyperactivity disorder*. „Journal of Clinical and Experimental Dentistry", 2018, 10 (4), e306.
12. Al Nowaiser A. i wsp.: *Attention deficit hyperactivity disorder: knowledge and perception of dental care providers*. „OHDM", 2017 April, 16, 2.
13. Staberg M. i wsp.: *Oral health and oral health risk behaviour in children with and without externalising behaviour problems.* „European Archives of Paediatric Dentistry", 2018, 19 (3), 177-186.
14. Mota-Veloso I. i wsp.: *Do signs of attention-deficit/hyperactivity disorder increase the odds of dental caries? A case-control study*. „Caries Research", 2018, 52 (3), 212-219.
15. Zafar S., Boyd D., Siddiqi A.: *Dental management of a child with autism spectrum disorder and attention-deficit hyperactivity disorder*. „Oral Health and Dental Management", 2017, 16 (4), 1-7.
16. Khandelwal D. i wsp.: *Control of anxiety in pediatric patients using "Tell Show Do" method and audiovisual distraction*. „The Journal of Contemporary Dental Practice", 2018, 19 (9), 1058-1064

ROZDZIAŁ 2

2.1. Pierwotne zaburzenie wyrzynania się zębów **Magdalena Balov, Anna Maria Oleksiejuk**

1. Olczak-Kowalczyk D. i wsp.: *Wybrane zagadnienia związane z wyrzynaniem zębów mlecznych*. „Nowa Stomatologia", 2011, 2, 73-76.
2. Suri L., Gagari E., Vastardis H.: *Delayed tooth eruption: pathogenesis, diagnosis, and treatment. A literature review*. „American Journal of Orthodontics and Dentofacial Orthopedics", 2004, 4, 432-445.
3. Frazier-Bowers S.A. i wsp.: *Novel Mutations in PTH1R Associated with Primary Failure of Eruption and Osteoarthritis*. „Journal of Dental Research", 2014, 2, 134-139.
4. Winter G.B., Gelbier M.J., Goodman J.R.: *Severe Infra-occlusion and failed eruption of deciduous molars associated with eruptive and developmental disturbances in the permanent dentition: a report of 28 selected cases*. „Journal of Orthodontics", 1997, 2, 149-157.
5. Stellzig-Eisenhauer A. i wsp.: *Primary Failure of Eruption (PFE) – Clinical and Molecular Genetics Analysis.* „Journal of Orofacial Orthopedics", 2010, 1, 6-16.
6. Frazier-Bowers S.A. i wsp.: *Primary failure of eruption: further characterization of a rare eruption disorder.* „American Journal of Orthodontics and Dentofacial Orthopedics", 2007, 5, 578.
7. Frazier-Bowers S.A., Puranik C., Mahaney M.C.: *The etiology of eruption disorders – further evidence of a "genetic paradigm"*. „Seminars in Orthosontics", 2010, 3, 180-185.
8. Ryba M. i wsp.: *Zaburzenia wyrzynania pierwszego i drugiego stałego zęba trzonowego: podział, etiologia, diagnostyka różnicowa i leczenie*. „Forum Ortodontyczne", 2015, 1, 25-35.
9. Biederman W.: *Etiology and treatment of tooth ankylosis*. „American Journal of Orthodontics", 1962, 9, 670-684.
10. Chodorowska-Cymbor K., Kaczyńska J., Szarmach I.: *Pierwotne zaburzenie wyrzynania – przegląd piśmiennictwa.* „Czasopismo Stomatologiczne", 2015, 3, 332-342.
11. Rhoads S.G., Hendricks H.M., Frazier-Bowers S.: *Establishing the diagnostics criteria for eruption disorders based on genetic and clinical data*. „American Journal of Orthodontics and Dentofacial Orthopedics", 2013, 2, 194-202.
12. Palma C. i wsp.: *Failure of eruption of first and second permanent molar*. „The Journal of Clinical Pediatric Dentistry", 2003, 3, 239-245.

13. Shivakumar G.C., Srivastava A., Shivakumar S.: *Primary Failure of Eruption: A Cause of Posterior Open Bite.* „International Journal of Clinical Pediatric Dentistry", 2019, 4, 360-361.
14. Sharif M. i wsp.: *The orthodontic-oral surgery interface. Part two: diagnosis and management of anomalies in eruption and transpositions*. „British Dental Journal", 2018, 225, 491-496.
15. Proffit W.R., Vig K.W.: *Primary failure of eruption: a possible cause of posterior open-bite*. „American Journal of Orthodontics and Dentofacial Orthopedics", 1981, 80, 173-190.
16. Smith C.P. i wsp.: *An atypical presentation of mechanical failure of eruption of a mandibular permanent molar: diagnosis and treatment case report*. „European Archives of Paediatric Dentistry", 2012, 13, 152.
17. Frazier-Bowers S.A., Hendricks H.M.: *Failure of Tooth Eruption: Diagnosis and Management*. „Craniofacial and Dental Developmental Defects", Springer, Cham 2015, 129.
18. Decker E. i wsp.*: PTHR1 loss-of-function mutations in familial, nonsyndromic primary failure of tooth eruption*. „American Journal of Human Genetics", 2008, 83, 781-786.
19. Łyczek J., Antoszewska J.: *Primary Failure of Tooth Eruption – Etiology, Diagnosis and Treatment.* „Dental and Medical Problems", 2013, 50, 349-354.
20. Vijesh P.K. i wsp.: *Primary Eruption Failure: A Review*. „International Journal of Applied Dental Sciences", 2015, 1, 149-151.

2.2. *Wpływ czynników środowiskowych na proces wyrzynania się zębów* Łucja Sobkowska, Przemysław Kopczyński

1. Thensleff I.: *The genetic basis of tooth development and dental defects*. „Am J Med Genet A.", 2006, 140 (23), 2530-2535.
2. Schoenwolf G.C., Bleyl S.B., Brauer B. i wsp.: *Larsen's human embryology*. Churchill Livingston/Elsevier, Philadelphia 2009.
3. Hu X., Xu S., Lin C. i wsp.: *Precise chronology of differentiation of developing human primary dentition*. „Histochem Cell Biol.", 2014, 141, 221-227.
4. Marks Jr S.C., Cahill D.R.: *Regional centrol by the dental follicle of alterations in alveolar bone metabolism during tooth eruption*. „J Oral Pathol.", 1987, 16 (4), 164-169.

5. Philbrick W.M. i wsp.: *Parathyroid hormone-related protein is required for tooth eruption*. „Proc Natl Acad Sci USA.", 1998, 95 (20), 11846-11851.
6. Young E.R.: *The thyroid gland and the dental practitioner*. „J Can Dent Assoc.", 1989, 55 (11), 903-907.
7. Koch G., Kreiborg S., Andreasen J.O.: *Eruption and shedding of teeth*. [W:] Koch G., Poulsen S.: *Pediatric dentistry: a clinical approach*. Willey-Blackwell, United Kingdom 2009, 197-211.
8. Hughes T.E. i wsp.: *Strong genetic control of emergence of human primary incisors*. „J Dent Res.", 2007, 86 (12), 1160-1165.
9. Pillas D., Hoggart C.J., Evans D.M. i wsp.: *Genome-wide association study revals multiple loci associated with primary tooth development during infancy*. „PLoS Genet.", 2010, 26, 6 (2), e1000856.
10. Seow W.K. i wsp.: *Dental eruption in low birth-weight prematurely born children: a centrolled study*. „Pediatr Dent.", 1988, 10 (1), 39-42.
11. Soliman N.L., El-Zainy M.A., Hassan R.M. i wsp.: *Timing of deciduous teeth emergence in Egyptian children*. „East Mediterr Health J.", 2011, 17 (11), 875-881.
12. Woodroffe S., Mihailidis S., Hughes T. i wsp.: *Primary tooth emergence in Australian Children: timing, sequence and patterns of asymmetry*. „Aust Dent J.", 2010, 55 (3), 245-251.
13. Baghdady V.S., Ghose L.J.: *Eruption time of primary teeth in Iraqi children*. „Community Dent Oral Epidemiol.", 1981, 9 (5), 245-246.
14. Oziegbe E.O., Adekoya-Sofowora C., Esan T.A. i wsp.: *Eruption chronology of primary teeth in Nigerian children*. „J Clin Pediatr Dent.", 2008, 32 (4), 141-145.
15. Gupta A., Hiremath S.S., Singh S.K. i wsp.: *Emergence of primary teeth in children of Sunsari District of Eastern Nepal*. „Mcgill J Med.", 2007, 10 (1), 11-15.
16. Al-Batayneh O., Shaweesh A., Alsoreeky E.: *Timing and sequence of emergence of deciduous teeth in Jordanian children*. „Archives of Oral Biology.", 2014, 60, 126-133.
17. Warren J., Fontana M., Blanchette D. i wsp.: *Timing of primary tooth emergence among U.S. racial and ethnic groups*. „J of Public Health Dentistry.", 2016, 76, 259-262.
18. Sanchez-Perez L., Irigoyen M.E., Zepeda M.: *Dental caries, tooth eruption timing and obesity: a longitudinal study in a group of Mexican school children*. „Acta Odontol Scand.", 2010, 68 (1), 57-64.
19. Must A. i wsp.: *The association between childhood obesity and tooth eruption*. „Obesity", 2012, 20 (10), 2070-2074.

20. Lal S. i wsp.: *Accelerated tooth eruption in children with diabetes mellitus*. „Pediatrics", 2008, 121 (5), 1139-1143.
21. Holman D.J., Yamaguchi K.: *Longitudinal analysis of deciduous tooth emergence: IV. Covariate effects in Japanese children*. „Am J Phys Antropol.", 2005, 126, 352-358.
22. Sajjadian N., Shajari H., Jahadi R. i wsp.*: Relationship between birth weight and time of first deciduous tooth eruption in 143 consecutively born infants*. „Pediatr Neonatol.", 2010, 51, 235-237.
23. Seow W.K., Humphrys C., Mahanonda R. i wsp.: *Dental eruption in low birth-weight prematurely born children: a controlled study*. „Pediatr Dent.", 1988, 10, 39-42.
24. Aktoren O., Tuna E.B., Guven Y. i wsp.: *A study on neonatal factors and eruption time of primary teeth*. „Community Dent Health.", 2010, 27, 52-56.
25. Ramos S.R., Gugisch R.C., Fraiz F.C.: *The influance of gestational age and birth weigh of the newborn on tooth eruption*. „J Appl Oral Sci.", 2006,14, 228-232.
26. Golden N.L., Takieddine F., Hirsch V.J.: *Teething age in prematurely born infants*. „Am J Dis Child.", 1981, 135, 903-904.
27. Viscardi R.M., Romberg E., Abrams R.G.: *Delayed primary tooth eruption in premature infants: relationship to neonatal factors*. „Pediatr Dent.", 1994, 16, 23-28.
28. Ntani G., Day P.F., Baird J. i wsp.: *Maternal and early life factors of tooth emergence patterns and numer of teeth at 1 and 2 years of age*. „Journal of Developmental Origins of Health and Disease", 2015, 6, 299-307.
29. Bastos J.L., Peres M.A., Peres K.G. i wsp.: *Infant growth, development and tooth emergence patterns: a longitudinal study from birth to 6 years of age*. „Arch Oral Biol.", 2007, 52, 598-606.
30. Ounsted M., Moar V., Scott A.: *A longitudinal study of tooth emergence and somatic growth in 697 children from birth to three years*. „Arch Oral Biol.", 1987, 32, 787-791.
31. Morales E. i wsp.: *Deficit of vitamin D in pregnancy and growth and overweight in the offspring*. „Int J Obes (Lond).", 2015, 39 (1), 61-68.
32. Kalk P. i wsp.: *Impact of maternal body mass index on neonatal outcome*. „Eur J Med Res.", 2009, 14 (5), 216-222.
33. Boney C.M. i wsp.: *Metabolic syndrome in childhood: association with birth weight, maternal obesity and gestational diabetes mellitus*. „Pediatrics", 2005, 115 (3), 290-296.
34. Autti-Ramo I.: *Twelve-year follow-up of children exposed to alcohol in utero*. „Dev Med Child Neurol.", 2000, 42 (6), 406-411.

35. Bergmann K.E. i wsp.: *Early determinants of childhood overweight and adiposity in a birth cohort study: role of breast-feeding*. „Int J Obes Relat Metab Disord.", 2003, 27 (2), 162-172.
36. Godfrey K., Walker-Bone K., Robinson S. i wsp.: *Neonatal bone mass: influence of parental birthweight, maternal smoking, body composition and activity during pregnancy*. „J Bone Miner Res.", 2001, 16, 1694-1703.
37. Pfeiffer C.M., Sternberg M.R., Schleicher R.L. i wsp.: *Dietary suplement use and smoking are important correlates of biomarkers of water-soluble vitamin status after adjusting for sociodemographic and lifestyle variables in a representative sample of U.S. adults*. „J Nutr.", 2013, 143, 957-965.
38. Lin F.J., Fitzpatrick J.W., Iannotti C.A. i wsp.: *Effects of cadmium on trophoblast calcium transport*. „Placenta", 1997, 18, 341-356.
39. Vehik K., Dabelea D.: *Why are C-section deliveries linked to childhood type 1 diabetes?* „Diabetes", 2012, 61 (1), 36-37.
40. Goldani M.Z. i wsp.: *Cesarean section and increased body mass index in school children: two cohort studies from distinct socioeconomic background areas in Brazil*. „Nutr J", 2013, 12, 104.
41. Low J.A., Lindsay B.G., Derrick E.J.: *Threshold of metabolic acidosis associated with newborn complications*. „Am J Obstet Gynecol.", 1997, 177 (6), 1391-1394.
42. Townsend N., Hammel E.A.: *Age estimation from the number of teeth erupted in young children: an aid to demographic surveys*. „Demography", 1990, 27, 165-174.
43. Al-Jasser N.M., Bello L.L.: *Time of eruption of primary dentition in Saudi children*. „J Contemp Dent Prac.", 2003, 4, 65-75.
44. Townsend N., Hammel E.A.: *Age estimation from the number of teeth erupted in young children: an aid to demographic surveys*. „Demography", 1990, 27, 165-174.
45. Stuebe A.: *The risks of not breastfeeding for mothers and infants*. „Rev Obstet Gynecol.", 2009, 2 (4), 222-231.
46. Lam C., Hsu C.Y.S., Yee R. i wsp.: *Influence of metabolic-linked early life factors on the eruption timing of the first primary tooth*. „Clin Oral Invest.", 2016, 20, 1871-1879.

2.3. Zęby wrodzone i noworodkowe **Adrianna Słotwińska, Ewa Żytecka, Katarzyna Latusek, Anna Nowak, Kacper Wachol, Iwona Wysoczańska-Jankowicz, Lidia Postek-Stefańska**

1. Owczarek K., Mielnik-Błaszczak M.: *Zęby wrodzone i noworodkowe – przegląd piśmiennictwa*. „Nowa Stomatol", 2011, 2, 63-66.
2. King N.M., Lee A.M.: *Prematurely erupted teeth in newborn infants*. „J Pediatr", 1989, 114 (5), 807.
3. Massler M., Savara B.S.: *Natal and neonatal teeth. A review of twenty four cases reported in the literature*. „J Pediatr", 1950, 36, 349-359.
4. Allwright W.C.: *Natal and neonatal teeth. A study among Chinese in Hong Kong*. „Br Dent J", 1985, 105, 163-172.
5. Anegundi R.T. i wsp.: *Natal and neonatal teeth: a report of four cases*. „J Indian Soc Pedo Dent", 2002, 20, 86-92.
6. Bodenhoff J., Gorlin R.J.: *Natal and neonatal teeth: folklore and fact*. „J Pediatr", 1963, 32, 1087-1093.
7. Janicha J., Szpringer-Nodzak M.: *Zęby wrodzone i noworodkowe*. „Mag Stomatol", 1992, 2 (1), 16-18.
8. Janas A.: *Przypadek dwóch zębów noworodkowych u 3-tygodniowej dziewczynki*. „Por Stomat", 2009, 11, 407-409.
9. Leung A.K.: *Natal teeth*. „Am J Dis Child", 1986, 140, 249-251.
10. Anderson R.A.: *Natal and neonatal teeth: histologic investigation in two black females*. „J Dent Child", 1982, 49, 300-303.
11. Chow M.H.: *Natal and neonatal teeth*. „J Am Dent Assoc", 1980, 100, 215-216.
12. Gardiner J.H.: *Erupted teeth in the newborn*. „Proc R Soc Med", 1961, 54, 14-16.
13. Ooshima T., Michara J., Saito T., Sobyl S.: *Eruption of tooth-like structure following the exfoliation of natal tooth*. „J Dent Child", 1986, 53, 275-278.
14. Bernick S.M., Schut L.: *Neonatal maxillary molar in conjunction with a congenital scalp defect*. „J Dent Child", 1970, 9, 435-437.
15. Kassur-Siemańska B., Rowecka-Trzebicka K., Milewska-Bobula B. i wsp.: *Zachowanie się gospodarki wapniowo-fosforanowej u niemowląt z przedwczesnym ząbkowaniem*. „Mag Stomatol", 1992, 2 (3/4), 4-5.
16. Janas A., Grzesiak-Janas G.: *Zęby wrodzone i noworodkowe w materiale Zakładu Chirurgii Stomatologicznej Uniwersytetu Medycznego w Łodzi*. „Mag Stomatol", 2005, 7-8, 62-63.
17. Olczak-Kowalczyk D., Szczepańska J., Kaczmarek U.: *Współczesna stomatologia wieku rozwojowego. Zaburzenia wyrzynania zębów*. Wyd. Med Tour Press International, Otwock 2017, 132.

18. Szpringer-Nodzak M., Janicha J.: *Morfologia zębów wrodzonych i noworodkowych.* „Przegl Stomatol Wieku Rozwoj", 1995, 3/4, 3-5.
19. Goncavales F.A., Briman E.G., Sugaya N.N. i wsp.: *Natal teeth: review of the literature and report of an unusual case*. „Braz Dent J", 1998, 9 (1), 53-56.
20. Janicha J., Remiszewski A.: *Zęby mleczne przedwcześnie wyrznięte – kliniczne obserwacje*. „Pediatr Pol", 2006, 81 (1), 50-51.

2.4. *Karmienie naturalne i sztuczne w korelacji do próchnicy wczesnej* Anna Babczyńska-Staszewska, Agnieszka Wacławczyk, Lidia Postek-Stefańska

1. Majorana A. i wsp.: *Feeding and smoking habits as cumulative risk factors for early childhood caries in toddlers, after adjustment for several behavioral determinants: a retrospective study*. „BMC Pediatr", 2014, 15, 14, 45.
2. Gavine A i wsp.: *Education and training of healthcare staff in the knowledge, attitudes and skills needed to work effectively with breastfeeding woman: a systematic review*. „Int Breastfeed J", 2017, 2, 12, 6.
3. Paglia L.: *Does breastfeeding increase risk of early childhood caries?* „Eur J Paed Dent", 2015, 16 (3), 173.
4. Walesca M. i wsp.: *Breast and Bottle Feeding as Risk Factors for Dental Caries: A Systematic Review and Meta-Analysis*. „PloS one", 2015, 10 (11), e0142922.
5. *Karmienie piersią.* [dostęp on-line] http://www.archiwum.mz.gov.pl/zdrowie-i-profilaktyka/zdrowie-matki-i-dziecka/karmienie-piersia/.
6. Olczak-Kowalczyk D i wsp.: *Stanowisko polskich ekspertów dotyczące zasad żywienia dzieci i młodzieży w aspekcie zapobiegania chorobie próchnicowej*. „Nowa Stomatol", 2015, 20 (2), 81-91.
7. http://www.mz.gov.pl/wwwfiles/ma_struktura/docs/monitoring_ju_29052012.pdf.
8. http://www.oil.org.pl/xml/nil/gazeta/numery/n2013/n201303/n20130311.
9. Tham R. i wsp.: *Breastfeeding and the risk of dental caries: a systematic review and meta-analysis*. „Acta Paediatr", 2015, 104 (467), 62-84.
10. Takahashi N., Nyvad B.: *The role of bacteria in the caries process: ecological perspectives*. „J Dent Res", 2011, 90 (3), 294-303.
11. Holgerson P.L. i wsp.: *Oral microbial profile discriminates breast-fed from formula-fed infants*. „J Pediatr Gastroenterol Nutr", 2013, 56 (2), 127-36.
12. Salone L.R. i wsp.: *Breastfeeding: an overview of oral and general health benefits*. „J Am Dent Assoc", 2013, 144 (2), 143-51.

13. Pereira P.J. i wsp.: *Effect of feeding practices on dental caries among preschool children: a hospital based analytical cross sectional study*. „Asia Pac J Clin Nutr", 2014, 23 (2), 272-7.
14. Janus S. i wsp.: *Rola lekarzy niestomatologów w zapobieganiu próchnicy wczesnego dzieciństwa*. „Nowa Pediatria", 2011, 1, 6-14.

ROZDZIAŁ 3

3.1. *Etiologia wad zgryzu występujących wśród wcześniaków* Sylwia Maćkowiak, Teresa Matthews-Brzozowska, Renata Turska-Malińska

1. *Preterm birth.* [dostęp on-line z: 15.03.2019 r.] www.who.int/topics/preterm_birth/en/
2. Hamuda M., Kowalczykiewicz-Kuta A.: *Przeżywalność noworodków z masą ciała poniżej 1500 g w województwie opolskim w latach 1998-2003.* „Borgis – Nowa Pediatria", 2006, 1, 27-31.
3. Główny Urząd Statystyczny: *Rocznik Demograficzny 2017*.
4. Czajkowski A.: *Ocena zgryzu u wcześniaków.* „Czas. Stomatol.", 1982 Dec, 35 (12), 865-870.
5. Śmiech-Słomkowska G., Skiba A.: *Wskazania do pomocy ortodontycznej u dzieci przedwcześnie urodzonych*. „Czas. Stomatol.", 1999, 2-3, 21-23.
6. Śmiech-Słomkowska G., Skiba A.: *Wartości wybranych wskaźników antropometrycznych a postać zgryzu u wcześniaków*. „Czas. Stomatol.", 1999, 52 (5), 331-334.
7. Harila-Kaera V., Gron M., Heikkinen T. i wsp.: *Open bite in prematurely born children*. „J Dent Child", 2007, 74, 165-70.
8. Paulsson L., Söderfeldt B., Bondemark L.: *Malocclusion traits and orthodontic treatment needs in prematurely born children*. „Angle Orthod.", 2008 Sep, 78 (5), 786-92.
9. Rythén M., Thilander B., Robertson A.: *Dento-alveolar characteristics in adolescents born extremely preterm*. „Eur J Orthod.", 2013 Aug, 35 (4), 475-82.
10. Primozic J., Farcnik F., Ovsenik M. i wsp.: *A controlled study of the functional and morphological characteristics of malocclusion in prematurely born subjects with low birth weight*. „Eur J Orthod.", 2014 Feb, 36 (1), 114-20.
11. Milczarek A., Walerzak M., Zadurska M. i wsp.: *Etiologia wad zgryzu i nieprawidłowości zębowych ze szczególnym uwzględnieniem farmakoterapii kobiet ciężarnych*. „Forum Ortodontyczne – Orthodontic Forum", 2014, 1, 32-40.

12. Fernandes I.B., Pereira T.S., de Carvalho M.F. i wsp.: *Non-nutritive sucking habits after three years of age: a case-control study*. „J Indian Soc Pedod Prev Dent.", 2015 Jan-Mar, 33 (1), 19-24.
13. Cudziło D., Sikorska A., Skrzypek M. i wsp.: *Badania nad stanem zdrowia jamy ustnej dzieci i młodzieży w Polsce – przegląd piśmiennictwa*. „Asyst. Hig. Stomatol.", 2016, 11 (4), 229-233.
14. Harila-Kaera V., Heikkinen T., Alvesalo L. i wsp.: *Permanent tooth crown dimensions in prematurely born children.* „Early Hum Dev.", 2001 May, 62 (2), 131-47.
15. Ebrahim E., Paulsson L.: *The impact of premature birth on the permanent tooth size of incisors and first molars*. „Eur J Orthod.", 2017 Nov 30, 39 (6), 622-627.
16. Zaidi I., Thayath M.N., Singh S. i wsp.: *Preterm Birth: A Primary Etiological Factor for Delaye Oral Growth and Development*. „Int J Clin Pediatr Dent.", 2015 Sep-Dec, 8 (3), 215-9.
17. Paulsson L., Arvini S., Bergström N. i wsp.: *The impact of premature birth on dental maturation in the permanent dentition*. „Clin Oral Investig.", 2018 Jun, 8.
18. Turska-Szybka A., Grudziąż-Sękowska J., Olczak-Kowalczyk D.: *Czynniki ryzyka próchnicy wczesnego dzieciństwa i indywidualna ocena poziomu ryzyka na podstawie CAMBRA*. „Nowa Stomatol.", 2011, 3, 119-127.
19. Olczak-Kowalczyk D. (red.): *Aktualny stan wiedzy na temat indywidualnej profilaktyki fluorkowej choroby próchnicowej u dzieci i młodzieży.* Warszawa 2012.
20. Olczak-Kowalczyk D., Boguszewska-Gutenbaum H., Janicha J. i wsp.: *Wybrane zagadnienia związane z wyrzynaniem zębów mlecznych.* „Nowa Stomatol.", 2011, 2, 73-76.
21. Jurczak A., Gregorczyk-Maga I., Kępisty M. i wsp.: *Wpływ wybranych czynników na terminy pojawiania się pierwszych zębów mlecznych u dzieci z Krakowa i okolic*. „Med Rodz", 2016, 19 (4), 188-194.
22. Seow W.K.: *Effects of preterm birth on oral growth and development*. „Aust Dent J.", 1997, Apr, 42 (2), 85-91.

3.2. *Amelogenesis imperfecta* Weronika Piątek-Woźniak, Joanna Zenelt-Krukowska

1. Jańczuk Z.: *Stomatologia zachowawcza z endodoncją. Zarys kliniczny*. Wyd. Lekarskie PZWL, Warszawa 2018, 113-118.
2. Różyło T.K., Różyło-Kalinowska I.: *Radiologia stomatologiczna.* Wyd. Lekarskie PZWL, Warszawa 2011, 146.

3. Springer-Nodzak M., Wochna-Sobańska M.: *Stomatologia wieku rozwojowego*. Wyd. Lekarskie PZWL, Warszawa 2010, 179-180.
4. Cameron A.C., Widmer R.P.: *Stomatologia dziecięca*. Wyd. Elsevier, Wrocław 2013, 257-264.
5. Olczak-Kowalczyk D., Szczepańska J., Kaczmarek U.: *Współczesna stomatologia wieku rozwojowego*. Wyd. Med Tour Press, Otwock 2017.
6. Wiktop C.J.: *Amelogenesis imperfecta, dentinogenesis imperfecta and dentin dysplasia revisited: problems in classification*. „J. Oral Pathol.", 1989 Nov, 17 (9-10), 547-53.
7. Sundell S. i wsp.: *Hereditary aspects and classification of hereditary amelogenesis imperfecta*. „Community Dent Oral Epidemiol.", 1986, Aug, 14 (4), 211-6.

3.3. *Leczenie zaburzenia rozwojowego zęba o charakterze „ząb w zębie", zakończone postępowaniem implantoprotetycznym* Sylwia Dopierała

1. Walaszek M., Czarzasta K., Płaza A. i wsp.: *Metody postępowania z zębem wgłobionym – przegląd współczesnego piśmiennictwa.* „MS", 2018, 06.
2. Budnik S., Potempa N., Surdacka A.: *Ząb wgłobiony. Diagnostyka i leczenie na podstawie piśmiennictwa.* „MS", 2020, 12, 68-71.
3. Kępisty M., Staszczyk M., Jurczak A.: *Leczenie endodontyczne zębów wgłobionych – doświadczenia własne*. „Nowa Stomatol", 2016, 21 (4), 233-246.
4. Pawlicki R., Knychalska-Karwan Z., Ciepły J. i wsp.: *Morfologia i mikroanaliza zęba wgłobionego*. „Dent. Med. Probl.", 2004, 41, 3, 571-576.
5. Chorzewska E., Chorzewski M., Szafrańska B. i wsp.: *Leczenie endodontyczne zęba wgłobionego – opis przypadku*. „J Stoma", 2013, 66, 2, 281-287.

3.4. *Diagnostyka i leczenie zatrzymanych stałych górnych kłów* Szymon Paprocki, Bożena Soroka-Letkiewicz, Krzysztof Kozłowski, Paulina Adamska, Ewa Wierchoła, Anna Starzyńska

1. Al-Abdallah M., AlHadidi A., Hammad M. i wsp.: *What factors affect the severity of permanent tooth impaction?* „BMC Oral Health.", 2018, 18 (1), 184.
2. Grybienė V., Juozėnaitė D., Kubiliūtė K.: *Diagnostic methods and treatment strategies of impacted maxillary canines: A literature review*. „Stomatologija", 2019, 21 (1), 3-12.
3. Guarnieri R., Cavallini C., Vernucci R. i wsp.: *Impacted maxillary canines and root resorption of adjacent teeth: A retrospective observational study*. „Med Oral Patol Oral Cir Bucal.", 2016, 21 (6), e743-e750.

4. Coulter J., Richardson A.: *Normal eruption of the canine quantified in three dimensions*. „Europ J Orthod.", 1997, 19, 171-183.
5. Al-Zoubi H., Alharbi A.A., Ferguson D.J. i wsp.: *Frequency of impacted teeth and categorization of impacted canines: A retrospective radiographic study using orthopantomograms*. „Eur J Dent.", 2017, 11 (1), 117-121.
6. Chawla S., Goyal M., Marya K. i wsp.: *Impacted canines: our clinical experience*. „Int J Clin Pediatr Dent.", 2011, 4 (3), 207-212.
7. Alharbi A.: *Differences between closed and opened exposure of palatally impacted maxillary canines: a review*. „J Am Sci.", 2020, 16 (2), 28-31.
8. Fantasia E., Valentini L.M., Poma A.C. i wsp.: *Difference in surgical outcomes between open and closed approach of palatal displaced maxillary canines: a systematic review*. „Webmed Central Ortho.", 2019, 1-9.
9. Sajani A.K., King N.M.: *Complications associated with the occurrence and treatment of impacted maxillary canines*. „Sing Dent J.", 2014, 35, 53-57.
10. Parkin N., Benson P.E., Thind B. i wsp.: *Open versus closed surgical exposure of canine teeth that are displaced in the roof of the mouth*. „Cochrane Database Syst Rev.", 2017, 8 (8), CD006966.
11. Ericson S., Kurol J.: *Resorption of maxillary lateral incisors caused by ectopic eruption of canines: a clinical and radiographic analysis of predisposing factors*. „Am J Orthod Dentofac Orthop.", 1988, 94, 503-513.
12. Ericson S., Kurol J.: *Early treatment of palatally erupting maxillary canines by extraction of primary canines*. „Europ J Orthod.", 1988, 10, 283-295.
13. Siegel R., Stos W., Siegel W.: *Diagnostyka radiologiczna zębów zatrzymanych*. „Poradnik Stomat.", 2002, 2 (2), 19-23.
14. Lindauer S.C., Rubenstein L.K., Hang W.M. i wsp.: *Canine impaction identified early with panoramic radiographs*. „JADA.", 1992, 123, 91-97.
15. Mlosek K., Kozłowski J., Thun-Szretter K. i wsp.: *Zdjęcie panoramiczne a postępy w diagnostyce radiologicznej zębów zatrzymanych*. „Czas Stomat.", 1986, 39, 437-449.
16. Pisulska-Otremba A., Leśniewska-Machorowska B., Kuśmierczyk-Grochowina D. i wsp.: *Radiologiczna ocena położenia zatrzymanych siekaczy i kłów górnych sprowadzanych aparatami stałymi do płaszczyzny zgryzowej*. „Czas Stomat.", 1994, 40 (7), 496-499.

17. Miresmaeili A., Farhadian N., Mollabashi V. i wsp.: *Web-based evaluation of experts' opinions on impacted maxillary canines forced eruption using CBCT*. „Dental Press J Orthod.", 2015, 20 (2), 90-99.
18. Becker A., Chaushu S.: *Surgical treatment of impacted canines: what the orthodontist would like the surgeon to know*. „Oral Maxillofac Surg Clin North Am.", 2015, 27 (3), 449-458.
19. Juárez Broon N., Bello Hernández C., Ruiz Montañez O.I. i wsp.: *Autotransplantation, surgical repositioning of retained canine, and apical filling of two incisors with root resorption*. „Iran Endod J.", 2018, 13 (2), 267-270.
20. Verweij J.P., van Westerveld K.J.H., Anssari Moin D. i wsp.: *Autotransplantation with a 3-dimensionally printed replica of the donor tooth minimizes extra-alveolar time and intraoperative fitting attempts: a multicenter prospective study of 100 transplanted teeth*. „J Oral Maxillofac Surg.", 2020, 78 (1), 35-43.
21. Ferguson D.J., Rossais D.A., Wilcko M.T. i wsp.: *Forced-eruption time for palatally impacted canines treated with and without ostectomy-decortication technique*. „Angle Orthod.", 2019, 89 (5), 697-704.
22. Kawala B., Szeląg J.: *Postępowanie ortodontyczno-chirurgiczne w nietypowych przypadkach zębów zatrzymanych*. „Dent Med Probl.", 2003, 40 (2), 355-362.
23. Mummolo S., Nota A., De Felice M.E. i wsp.: *Periodontal status of buccally and palatally impacted maxillary canines after surgical-orthodontic treatment with open technique*. „J Oral Sci.", 2018, 60 (4), 552-556.

3.5. *Zęby nadliczbowe w diagnostyce radiologicznej* Monika Świst, Anna Leśniak

1. Nematolahi H., Abadi H., Mohammadzade Z. i wsp.: *The Use of Cone Beam Computed Tomography (CBCT) to Determine Supernumerary and Impacted Teeth Position in Pediatric Patients: A Case Report.* „J Dent Res Dent Clin Dent Prospects", 2013, 7, 1, 47-50.
2. Rallan M. i wsp.: *Surgical management of multiple supernumerary teeth and an impacted maxillary permanent central incisor.* „BMJ Case Rep", 2013 May.
3. Olczak-Kowalczyk D., Szczepańska J., Kaczmarek U.: *Współczesna stomatologia wieku rozwojowego.* „Med Tour Press International", 2017, 13, 136-151.
4. Różyło-Kalinowska I.: *Współczesna radiologia stomatologiczna*. Wyd. Czelej, Lublin 2012, 25, 160-161.

5. Ditto D., Akhila T.: *Management of Multiple Impacted Supernumerary Teeth in a Non-Syndromic Patient Using Cone-Beam CT.* „Dentistry", 2014, 4.
6. Xi L., Fang Y., Junjun L.: *The epidemiology of supernumerary teeth and the associated molecular mechanism.* „Organogenesis", 2017 Jul, 13 (3), 71-82.
7. Thomaidis V., Tsoucalas G., Fiska A.: *Rotated mesiodens in children. An immediate surgical removal or active monitoring?* „Clin Case Rep", 2019, 00, 1-2.
8. Lubinsky M., Kantaputra P.N.: *Syndromes with supernumerary teeth.* „Am J Med Genet", 2016 Oct, 170 (10), 2611-6.
9. Cammarata-Scalisi F., Avendańo A., Callea M.: *Main genetic entities associated with supernumerary teeth.* „Arch Argent Pediatr", 2018, 116, 6, 437-444.
10. Chiapasco M.: *Chirurgia stomatologiczna.* „Edra Urban & Partner", 2020, 3, 195-197.

3.6. *Rozszczep podniebienia – porównanie badania pantomograficznego i tomografii komputerowej wiązki stożkowej* Paulina Adamska, Łukasz Adamski, Michał Studniarek, Anna Starzyńska

1. American Academy of Pediatric Dentistry. Ad Hoc Committee on Pedodontic Radiology. *Guideline on prescribing dental radiographs for infants, children, adolescents, and persons with special health care needs*. „Pediatr Dent", 2012, 34, 189-191.
2. Paradowska A., Kawala B., Szeląg J. i wsp.: *Wady zębowe u pacjentów z rozszczepem wargi i podniebienia.* „Czas Stomatol", 2009, 62, 298-302.
3. Szeląg J., Noga L., Orłowska K. i wsp.: *Analiza wpływu endo- i egzogennych czynników ryzyka w etiologii rozszczepów podniebienia pierwotnego i wtórnego*. „Dent Med Probl", 2006, 43, 556-562.
4. Abramson Z.R., Peacock Z.S., Cohen H.L. i wsp.: *Radiology of cleft lip and palate: imaging for the prenatal period and throughout life*. „Radiographics", 2015, 35, 2053-2063.
5. Rychlik D., Wójcicki P., Koźlik M.: *Osteoplasty of the alveolar cleft defect*. „Adv Clin Exp Med.", 2012, 21, 255-262.
6. Booij A., Raghoebar G.M., Jansma J. i wsp.: *Morbidity of chin bone transplants used for reconstructing alveolar defects in cleft patients*. „Cleft Palate Craniofac J", 2005, 42, 533-538.
7. Jacobs R., Pauwels R., Scarfe W.C. i wsp.: *Pediatric cleft palate patients show a 3- to 5-fold increase in cumulative radiation exposure from dental radiology compared with*

an age- and gender-matched population: a retrospective cohort study. „Clin Oral Investig", 2018, 22, 1783-1793.

8. Madan K., Baliga S., Thosar N. i wsp.: *Recent advances in dental radiography for pediatric patients: A review*. „JMRPSurgery", 2015, 1, 21-25.
9. Kapila S., Conley R.S., Harrell W.E. Jr.*: The current status of cone beam computed tomography imaging in orthodontics*. „Dentomaxillofac Radiol", 2011, 40, 24-34.
10. Onoszko M., Wojtaszek-Słomińska A.: *Wybrane zaburzenia zębowe pacjentów z całkowitym jednostronnym rozszczepem podniebienia pierwotnego i wtórnego*. „Dental Forum", 2014, 1, 27-31.
11. Kapila S.D., Nervina J.M.: *CBCT in orthodontics: assessment of treatment outcomes and indications for its use.* „Dentomaxillofac Radiol", 2015, 44, 20140282.
12. Noar J.H., Pabari S.: *Cone beam computed tomography – current understanding and evidence for its orthodontic applications?* „J Orthod", 2013, 40, 5-13.
13. Vellone V., Cirignaco G., Cavarretta B. i wsp.: *Canine eruption after secondary alveolar bone graft in unilateral cleft lip and palate patients*. „J Craniofac Surg", 2017, 28, 1206-1210.
14. Altun O., Duman S.B., Bayrakdar I.S. i wsp.: *Cone beam computed tomography imaging of superior semicircular canal morphology: a retrospective comparison of cleft lip/palate patients and normal controls*. „Acta Odontol Scand", 2018, 76, 247-252.
15. Garib D., Yatabe M., de Souza Faco R.A. i wsp.: *Bone-anchored maxillary protraction in a patient with complete cleft lip and palate: A case report.* „Am J Orthod Dentofacial Orthop", 2018, 153, 290-297.
16. Fernandez C.C.A., Pereira C.V.C.A., Luiz R.R. i wsp.: *Third molar agenesis as a potential marker for craniofacial deformities*. „Arch Oral Biol", 2018, 88, 19-23.
17. Oberoi S., Chigurupati R., Gill P. i wsp.: *Volumetric assessment of secondary alveolar bone grafting using cone beam computed tomography*. „Cleft Palate Craniofac J", 2009, 46, 503-511.
18. Karanth T.K., Whittemore K.R.: *Middle-ear disease in children with cleft palate*. „Auris Nasus Larynx", 2018, 45, 1143-1151.

3.7. Leczenie ortodontyczne aparatami stałymi młodocianej pacjentki chorej na cukrzycę typu I Katarzyna Chybalska, Katarzyna Miśkow

1. *Multicenter Study: Glucose tolerance and mortality: comparison of WHO and American Diabetes Association diagnostic criteria. The DECODE study group. European*

Diabetes Epidemiology Group. Diabetes Epidemiology: Collaborative analysis of Diagnostic criteria in Europe. „Lancet", 1999, 354, 9179, 617-621.

2. Shaw J.E. i wsp.: *Isolated post-challenge hyperglycaemia confirmed as a risk factor for mortality*. „Diabetologia", 1999, 42, 9, 1050-1054.
3. Kuźmiuk A., Marczuk-Kolada G., Łuczaj-Cepowicz E. i wsp.: *Znaczenie opieki stomatologicznej w utrzymaniu zdrowia jamy ustnej u dzieci i młodzieży z cukrzycą typu I.* „Medycyna Pracy", 2018, 69, 1, 37-44.
4. Kurnatowska A., Bieniek E.: *Zmiany w jamie ustnej u chorych na cukrzycę insulinozależną*. „Dent. Med. Probl.", 2004, 41, 1, 113-118.
5. Mielkowska M., Banach J.: *Patomechanizmy powstawania zmian w przyzębiu w przebiegu cukrzycy – przegląd piśmiennictwa*. „Dent. Med. Probl.", 2009, 46, 1, 104-109.
6. Aren G., Sepet E., Ozdemir D. i wsp.: *Periodontal health, salivary status, and metabolic control in children with type 1 diabetes mellitus*. „J. Periodontol.", 2003, 74, 1789-1795.
7. Bensch L., Braem M., Van Acker K. i wsp.: *Orthodontic treatment considerations in patients with diabetes mellitus in Diabetes Mellitus – the Literature Review*. „Dent. Med. Probl.", 2009, 46, 1, 104-109.
8. Lewusz K., Perz A., Godzieba A. i wsp.: *Pacjent z cukrzycą w gabinecie stomatologicznym*. „Magazyn Stomatologiczny", 2016, 3, 74-78.
9. Franek E., Górska R.: *Choroby przyzębia a układ sercowo-naczyniowy – kliniczna interpretacja badania stomatologicznego.* „Choroby Serca i Naczyń", 2009, 6, 3, 142-146.
10. Llambes F., Silvestre F.J., Hernandez-Mijares A. i wsp.: *The effect of periodontal treatment on metabolic control of type 1 diabetes mellitus.* „Oral Clin. Investig.", 2008, 12, 337-343.
11. Tervonen T., Lamminsalo S., Hiltunen L. i wsp.: *Resolution of periodontal inflammation does not guarantee improved glycemic control in type 1 diabetic subjects*. „J. Clin. Periodontol.", 2009, 36, 51-57.
12. Szczeklik A.: *Choroby wewnętrzne. Tom. 1*. Kraków 2005, 1, 13, 1432-1433.
13. Taylor G.W., Borgnakke W.S.*: Periodontal disease: associations with diabetes, glycemic control and complications.* „Oral Diseases", 2008, 14, 191-203.
14. Jarosz-Chrobot P., Otto-Buczkowska E.: *Epidemiologia cukrzycy typu I.* „Przegląd Pediatryczny", 2009, 39, 4, 229-234.
15. Badowska-Kozakiewicz A.: *Patofizjologia człowieka*. Warszawa 2013, 1, 468-475.

16. Napora M., Krajewski J., Górska R.: *Czy wiemy już wystarczająco dużo o związku chorób przyzębia z patologiami ogólnoustrojowymi?* „Nowa Stomatologia", 2010, 1, 3-33.
17. Löe H.: *Periodontal disease. The sixth complication of diabetes mellitus*. „Diabetes Care", 1993, 16, 329-334.
18. Gawrecki A., Duda-Sobczak A., Zozulińska-Ziółkiewicz D. i wsp.: *Wybrane aspekty leczenia dorosłych chorych na cukrzycę typu 1 za pomocą osobistej pompy insulinowej.* „Forum Zaburzeń Metabolicznych", 2011, 2, 2, 143-150.
19. Pawlicki R., Knychalska-Karwan Z.: *Twarde tkanki zębów w obrazie morfologicznym i mikroanalitycznym u chorych na cukrzycę.* „Czas. Stomat.", 1996, 49, 395-40.

3.8. *Leczenie rosnącego pacjenta z wadą zgryzu klasy III* Elżbieta Jaszczak, Rafał Flieger, Jacek Matys

1. Kawala B., Babijczuk T., Czekańska A.: *Występowanie dysfunkcji, parafunkcji i wad narządu żucia u dzieci w wieku przedszkolnym*. „Dent Med Probl", 2003, 40, 319-25.
2. Zadurska M., Piekarczyk B., Marczyńska M. i wsp.: *Badania epidemiologiczne wad zgryzu i zaburzeń funkcji układu mięśniowo-stawowego u dzieci w wieku przedszkolnym*. „Przegl Stomat Wieku Rozw", 2001, 34, 11-3.
3. Kharbanda O.P.: *Orthodontics: Diagnosis and management of malocclusion and dentofacial deformities*. 2nd ed., India, Elsevier 2013, 547.
4. Proffit W.R.: *Contemporary Orthodontics*. St Louis, MO, Mosby 2000.
5. Gu Y., Rabie A.B., Hägg U.: *Treatment effects of simple fixed appliance and reverse headgear in correction of anterior crossbites*. „Am J Orthod Dentofac Orthop.", 2000, 117, 691-699.
6. Loh M.K., Kerr W.J.: *The function regulator III: effects and indications for use*. „Br J Orthod.", 1985, 12, 153-157.
7. Sugawara J., Asano T., Endo N. i wsp.: *Long-term effects of chincap therapy on skeletal profile in mandibular prognathism*. „Am J Orthod Dentofac Orthop.", 1990, 98, 127-133.
8. Nartallo-Turley P.E., Turley P.K.: *Cephalometric effects of combined palatal expansion and facemask therapy on class III malocclusion*. „Angle Orthod.", 1998, 68, 217-224.
9. Cevidanes L., Baccetti T., Franchi L. i wsp.: *Comparison of two protocols for maxillary protraction: bone anchors versus face mask with rapid maxillary expansion*. „Angle Orthod.", 2010, 80, 799-806.

10. Ishii H., Morita S., Takeuchi Y. i wsp.: *Treatment effect of combined maxillary protraction and chincap appliance in severe skeletal class III cases*. „Am J Orthod Dentofac Orthop.", 1987, 92, 304-312.
11. Ge Y.S., Liu J., Chen L. i wsp.: *Dentofacial effects of two facemask therapies for maxillary protraction: Miniscrew implants versus rapid maxillary expanders*. „Angle Orthod.", 2012, 82 (6), 1083-1091.
12. Wilmes B., Nienkemper M., Ludwig B. i wsp.: *Early class III treatment with a hybrid hyrax-mentoplate combination*. „J Clin Orthod: JCO.", 2011, 45, 15-21.
13. Kim J.H., Viana M.A.G., Graber T.M. i wsp.: *The effectiveness of protraction face mask therapy: a meta-analysis*. „Am J Orthod Dentofacial Orthop.", 1999, 115, 675-685.
14. Melsen B., Melsen F.: *The postnatal development of the palato-maxillary region studied on human autopsy material*. „Am J Orthod.", 1983, 82, 329-342.

3.9. *Metody leczenia zgryzu otwartego bez konieczności interwencji chirurga przy pomocy Hyrax* Akbar Shahnazari

1. Björk A.: *Prediction of mandible growth rotation*. „Am J Ortho.", 1969, 55 (6), 585-599.
2. Nanda R.: *Estetyka i biomechanika w ortodoncji*. Śmiech-Słomkowska G. i wsp. (red. wyd. pol.), Wyd. Urban & Partner, Wrocław 2015, 149-181.
3. Kik J., Grzesiuk A.: *Hyrax – aparat do rozszerzania szwu podniebiennego*. „Art of Dentistry.", 2011, 3 (41), 191-193.
4. Grzybowska-Substelna J., Pisulska-Otremba A.: *Częstość występowania wad zgryzu u dzieci i młodzieży województwa opolskiego*. „Czas. Stom.", 2001, 1, 51-56.

3.10. *Ocena zmian szkieletowych leczenia III klasy z użyciem aparatu Hyrax podczas naprzemiennego rozkręcania i skręcania śruby bez użycia maski twarzowej* Przemysław Kopczyński, Marcin Różański

1. Ozbilena E.O., Yilmaz H.N., Kucukkeles N.: *Comparison of the effects of rapid maxillary expansion and alternate rapid maxillary expansion and constriction protocols followed by facemask therapy*. „Korean J Orthod", 2019 Jan, 49 (1), 49-58.
2. Do-deLatou T.B.: *Effect of alternate maxillary expansion and contraction on protraction of the maxilla: a pilot study*. „Hong Kong Dent J", 2009, 6, 72-82.

3. Willmann J.H., Nienkemper M., Tarraf N.E. i wsp.: *Early Class III treatment with Hybrid-Hyrax – facemask in comparison to Hybrid-Hyrax Mentoplate – skeletal and dental outcomes.* „Progress in Orthodontics", 2018, 19, 42.
4. Ludwig B., Glasl B., Walde K.C.: *Miniscrews in the Anterior Palate*. orthodonticproductsonline.com, 2011.
5. Nanda R., Śmiech-Słomkowska G.: *Estetyka i biomechanika w ortodoncji*. Wyd. Edra Urban & Partner, Wrocław 2016.

3.11. ***Wprowadzenie zatrzymanego kła górnego do łuku zębowego*** **Katarzyna Dera, Magdalena Soczka-Bojda, Adam Bojda**

1. Łabiszewska-Jaruzelska F.: *Ortopedia szczękowo-twarzowa. Zasady i praktyka.* Wyd. Lekarskie PZWL, Warszawa 1997, 152.
2. Karłowska I.: *Zarys współczesnej ortodoncji.* Wyd. Lekarskie PZWL, Warszawa 2013, 100.
3. Różyło-Kalinowska I., Różyło T.K.: *Współczesna radiologia stomatologiczna.* Wyd. Czelej, Lublin 2012, 174-180.
4. Jańczuk Z., Kaczmarek U., Lipski M.: *Stomatologia zachowawcza z endodoncją.* Wyd. Lekarskie PZWL, Warszawa 2016, 90.
5. Leifert S., Jonas I.: *Dental anomalies as a micro symptom of palatal canine displacement.* „J Orofac Orthop", 2003, 64, 108-120.
6. Zabel M.: *Patomechanizm zatrzymania górnych stałych kłów oraz diagnostyka i ocena radiologiczna ich położenia.* „Dent Med Probl", 2006, 43, 282-287.
7. Vilarinho M.A., Lira A.S.: *Palatally impacted canine: diagnosis and treatment options.* „Braz J Oral Sci", 2010, 9, 70-76.
8. Alberto P.L.: *Management of the impacted canine and second molar.* „Oral Maxillofac Surg Clin North Am", 2007, 19 (1), 59-68.
9. Abramczyk J., Kresa P., Czochrowska E. i wsp.: *Anomalie towarzyszące zatrzymanym kłom.* „Forum Ortodont.", 2015, 11 (1), 16-24.
10. Becker A.: *Orthodontic treatment of impacted teeth.* Wyd. Wiley-Blackwell, 2012, 1-9, 111-172.
11. Vanarsdall R.L., Corn H.: *Soft-tissue management of labially positioned unerupted teeth.* „Am J Orthod Dentofacial Orthop", 1977, 72, 53-64.
12. Korzycka A., Hess K., Łoboda M. i wsp.: *Bringing an impacted mandibular canine into alignment within the dental arch. A case report.*

3.12. ***Ząb ektopowy zatrzymany w ścianie bocznej małżowiny nosa*** **Marcin Kozakiewicz , Marcin Kelm , Marcin Ciesielski, Michał Kołaciński**

1. Szubert P., Sokalski J., Czechowska E.: *Removal of third molars performed in Oral Surgery Clinic of Poznan Medical University in 1982-1988 and 2004-2007*. „Dent. Med. Prob.", 2007, 44, 4, 456-462.
2. Dutsch-Wicherek M., Pawlicki R., Muszynski P. i wsp.: *Morphology and microanalysis of ectopic tooth removed from maxillary sinus*. „Dent. Med. Probl.", 2010, 47, 2, 245-250.
3. Grodon G., Wilgosz K., Komorski J.: *Aspergilloma of maxillary sinus – diagnostics and treatment, based on a review of the literature*. „Dent. Med. Probl.", 2011, 48, 3, 436-442.
4. Vares Y., Kyyak S.: *Management of asymptomatic and mandibular impacted third molars that do not present any considerable pathological changes*. „Dent. Med. Probl.", 2014, 51, 1, 35-42.
5. Shokri A., Mortazavi H., Baharvand M. i wsp.: *Prevalence of incidental findings in paranasal sinuses using CBCT*. „Dent. Med. Probl.", 2014, 51, 4, 431-438.
6. Lewusz K., Smektala T., Lesiakowski M. i wsp.: *Evaluation of risk factors for oroantral communication during the extraction of third upper molar*. „Dent. Med. Probl.", 2015, 52, 1, 17-21.
7. Kuzenko Y.V., Romaniuk A.M.: *Odontogenic inflammation complicated by an abscess of the brain – case report*. „Dent. Med. Probl.", 2015, 52, 2, 235-240.
8. Balaji S.M.: *Textbook of oral and maxillofacial surgery*. Wyd. Elsevier, 2007.
9. Van Essen T.A., Van Rijswijk J.B.: *Intranasal toothache: case report.* „The Journal of Laryngology & Otology", 2013, 127, 321-322.
10. Fragiskos D.: *Oral surgery*. Wyd. Springer Verlag, Heidelberg 2007.

3.13. ***Leczenie ortodontyczno-chirurgiczne pacjenta z dilaceracją siekacza górnego przyśrodkowego lewego*** **Izabela Cwalina-Sidor, Leszek Cwalina, Dorota Dziemiańczyk-Pakieła, Grzegorz Pakieła, Agnieszka Cwalina**

1. Zabel M., Kulczyk T., Pernak A.: *Leczenie ortodontyczno-chirurgiczne pacjentki z zatrzymanym w szczęce przyśrodkowym zębem siecznym z dilaceracją*. „Czas. Stomatol.“, 2006, 12, 882-890.
2. Wei Y. i wsp.: *Esthetic periodontal surgery for impacted dilacerated maxillary central incisors.* „Am. J. Orthod. Dentofac. Orthop.”, 2012, 142 (4), 546-551.
3. Wyczółkowska M., Stępień I.: *Zaburzenia wyrzynania i morfologii zęba stałego jako wynik urazu w uzębieniu mlecznym*. „Forum Ortod“, 2015, 11 (2), 134-144.
4. Zabel M., Zawadka A.: *Wielospecjalistyczne postępowanie z zatrzymanym górnym, przyśrodkowym zębem siecznym o atypowej budowie*. „Czas. Stomatol.“, 2009, 62, 9, 722-727.
5. Kaczor-Urbanowicz K. i wsp.: *Etiologia zatrzymanego górnego zęba siecznego przyśrodkowego – przegląd piśmiennictwa*. „Forum Ortod.”, 2015, 11 (1), 49-56.
6. Kresa P. i wsp.: *Zaburzenia wyrzynania przyśrodkowych zębów siecznych szczęki, etiologia i metody leczenia.* „Forum Ortod.”, 2016, 12 (1), 42-51.
7. Zalwert-Zając M. i wsp.: *Skojarzone leczenie ortodontyczno-chirurgiczne kłów zatrzymanych*. „Clin. Orthod.”, 2016, 2, 51-58.
8. Pavlidis D., Daratsianos N., Jäger A.: *Treatment of an impacted dilacerated maxillary central incisor*. „Am. J. Orthod. Dentofac. Orthop.”, 2011, 139 (3), 378-387.
9. Chew M., Ong M.: *Orthodontic-surgical Management of an Impacted Dilacerated Maxillary Central Incisor: A Clinical Case Report*. „Pediatr. Dent.”, 2004, 26 (4), 341-344.
10. Małyszko M. i wsp.: *Ankyloza zęba siecznego w następstwie przebytego urazu, postępowanie ortodontyczno-chirurgiczne – opis przypadku*. „Forum Ortod.”, 2015, 11 (4), 296-305.
11. Andreasen J.O., Sundstorm B., Ravn J.J.: *The effect of traumatic injuries to primary teeth on their permanent successor. I. A clinical and histologic study of 117 injured permanent teeth*. „Scand. J. Dent. Res.“, 1971, 79, 219-283.
12. Pazera R. i wsp.: *Zęby zatrzymane – diagnostyka i ocena rokowania w leczeniu ortodontycznym na podstawie obrazowania rentgenowskiego*. „Clin. Orthod.”, 2016, 3, 23-40.
13. McNamara T., Woolfe S.N., McNamara C.M.: *Orthodontic management of a dilacerated maxillary central incisor with an unusual sequela.* „Clin Orthod”, 1998, 32, 293-297.
14. Kosior J. i wsp.: *Współpraca ortodonty z chirurgiem stomatologicznym*. „Forum

Ortod“, 2015, 11 (2), 97-105.

15. Czochrowska E. i wsp.: *Autotransplantation of premolars to replace maxillary incisors: a comparison with natural incisors*. „Am J Orthod Dentofac. Orthop”, 2000, 118, 592-600.
16. Czochrowska E. i wsp.: *Outcome of tooth transplantation: survival and success rates 17-41 years posttreatment.* „Am. J. Orthod. Dentofac. Orthop.”, 2001, 121, 110-119.
17. Czochrowska E., Stenvik A., Zachrisson B.: *The esthetic outcome of autotransplanted premolars replacing maxillary incisors*. „Dent. Traumatol.”, 2002, 18, 237-245.
18. Crescini A., Doldo T.: *Dilaceration and angulation in upper incisors consequent to dental injuries in the primary dentition: orthodontic management*. „Prog. Orthod.“, 2002, 3, 29-41.
19. Lin T.J.: *Treatment of an impacted dilacerated maxillary central incisor*. „Am. J. Orthod. Dentofacial Orthop.“, 1999, 115, 406-409.
20. Kolokithas G., Kawakasis D.: *Orthodontic movement of dilacerated maxillary central incisors*. „Am. J. Orthod. Dentofac. Orthop.”, 1979, 76, 310-315.

3.14. *Leczenie progenii* Katarzyna Dera, Magdalena Soczka-Bojda, Adam Bojda

1. Ćwioro F.: *Odległe wyniki leczenia chirurgicznego progenii wg zmodyfikowanej metody Dal Ponta w ocenie operowanych pacjentów*. „Czas. Stomatol.”, 1977, 30, 415-419.
2. Ćwioro F., Kaczkowski H.: *Operacyjne leczenie zniekształceń żuchwy według metody Obwegesera-Dal Ponta w polskich ośrodkach chirurgicznych*. „Czas. Stomatol.”, 1984, 37, 985-987.
3. Hunsuck E.E.: *A modified intraoral sagittal splitting technique for correction of mandibular prognathism*. „J. Oral Max. Surg.”, 1968, 26, 250-253.
5. Max D., Rotskoff K.: *A modified technique for the sagittal split osteotomy*. „J. Oral Max. Surg.”, 1993, 51, 1050-1051.
6. Kiyak H.A., Hohl T., West R.A., McNeill R.W.*: Psychologic changes in orthognathic surgery patients: a 24-month follow up*. „J. Oral Maxillofac. Surg.”, 1984, 42, 506-512.
7. Rustemeyer J., Gregersen J.: *Quality of Life in orthognathic surgery patients: Post – surgical improvements in aesthetics and self-confidence*. „J. Craniomaxillofac. Surg.”, 2002, 40, 400-404.
8. Doniec-Zawidzka I., Bielawska H., Kowalczyk R. i wsp.: *Leczenie ortodontyczno-chirurgiczne pacjentów z progenią – doświadczenia własne*. „Czas. Stomatol.”, 2004, 57, 737-745.

9. Karłowska I.: *Zarys współczesnej ortodoncji.* Wyd Lekarskie PZWL, Warszawa 2008, 86-88.

ROZDZIAŁ 4

4.1. *Uszczelniacze bruzd w profilaktyce próchnicy* Przemysław Kustra

1. Małkiewicz K., Kępa-Prokopienko J., Jodkowska E.: *Frekwencja i intensywność próchnicy u dzieci 6- i 12-letnich w województwie mazowieckim.* „Nowa Stomatologia", 2006, 1, 11-14.
2. Kaczmarek U., Jankowska K., Soltan E.: *Stan uzębienia 4- i 5-letnich dzieci wrocławskich.* „Dent Med Probl", 2002, 39, 227-231.
3. Selecman J.B., Owens B.M., Johnson W.W.: *Effect of preparation technique, fissure morphology and material characteristics on the in vitro margin permeability and penetrability of pit and fissure sealants.* „Pediatr Dent", 2007, 29, 308-314.
4. Korporowicz E., Jasiński P.: *Wskazania do uszczelniania bruzd i zagłębień anatomicznych zębów w świetle współczesnej literatury.* „Nowa Stomatologia", 2013, 4, 175-179.
5. Ahovuo-Saloranta A., Hiiri A., Nordblad A. i wsp.: *Pit and fissure sealants for preventing dental decay in the permanent teeth of children and adolescents (Review)*. „Cochrane Database Syst Rev." 2004, (3), CD001830.
6. Olczak-Kowalczy D., Chłapowska J.: *Zdrowie jamy ustnej małego dziecka. Przesłanki tworzenia programów profilaktyki chorób jamy ustnej u dzieci.* Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, Otwock 2016, 5-6, 16-20.
7. Breschi L., Gobbi P., Falconi M.: *Ultra-morphology of self-etching adhesives on ground enamel: a high resolution SEM study.* „Am J Dent", 2003, 16, 57a-62a.
8. Dukić W., Dukić O.L., Milardović S.: *The influence of Heal ozone on microleakage and fissure penetration of different sealing materials.* „Coll Antropol", 2009, 33, 157-161.
9. Małkiewicz K., Kępa-Prokopienko J., Elżbieta J.: *Frekwencja i intensywność próchnicy u dzieci 6- i 12-letnich w województwie mazowieckim.* „Nowa Stomatologia", 2006, 1, 11-14.
10. Subramaniam P., Babu K.I., Naveen H.K.: *Effect of tooth preparation on sealant success – an in vitro study.* „J Clin Pediatr Dent", 2009, 33, 325-331.

11. Lupi-Pegurier L., Bernard M.F., Muller-Bolla M. i wsp.: *Comparative study of microleakage of a pit and fissure sealant placed after preparation by Er:YAG laser in permanent molars.* „J Dent Child", 2003, 70, 134-138.
12. Mazhari F., Merhabkhani M., Sadeghi S. i wsp.: *Effect of bevelling on marginal microleakage of buccal-surface fissure sealants in permanent teeth.* „Eur Arch Paediatr Dent", 2009, 10, 241-243.
13. Oba A.A., Dulgergil T., Sonmez I.S. i wsp.: *Comparison of caries prevention with glass ionomer and composite resin fissure sealants.* „J Formos Med Assoc", 2009, 108, 844-848.
14. Glasspoole E.A., Erickson R.L., Davidson C.L.: *Effect of surface treatments on the bond strength of glass ionomers to enamel.* „Dental Materials", 2002, 18, 454-462.
15. Dukić W., Glavina D.: *Clinical evaluation of three different materials for fissure sealing after 12 months.* „Acta Med Croatia", 2006, 60, 209-214.
16. Michalski M.G., Oulis C.J., Lagouvardos P.: *Microleakage of three different sealants on sound and questionable occlusal surfaces of permanent molars: an in vitro study.* „Eur Arch Paediatr Dent", 2010, 11, 26-31.
17. Molsemi M. i wsp.: *The effect of Er,Cr:YSGG laser and air abrasion on shear bond strenght of a fissure sealant to enamel.* „J Am Dent Assoc", 2010, 141, 157-161.
18. Kramer N., Frankenberg R.: *Clinical performance of a condensable metal-reinforced glass ionomer cement in primary molars*. „British Dental Journal", 2001, 6, 317-321.
19. Szupiany T., Kustra P., Zarzecka J.: *Analiza szczelności brzeżnej wybranych uszczelniaczy bruzd w zębach trzonowych – badania in vitro.* „Porad Stomatol", 2011, 7, 224-228.
20. Bevilacqua L., Sossi A., Cadenaro M. i wsp.: *Comparative evaluation of the microhardness of 4 dental sealants*. „Eur J Paediatr Dent", 2007, 8, 179-182.
21. Barja-Fidalgo F., Maroun S., Oliveira B.H.: *Effectiveness of glass ionomer cement used as pit and fissure sealant in recently erupted pernament first molars*. „J Dent Child", 2009, 76, 34-40.
22. Borczyk D., Piątkowska D.: *Rola zębiny w adhezji materiałów odtwórczych do tkanek zęba*. „Czas Stomat", 2000, 6, 337-343.

4.2. ***Próchnica wieku wczesnego: odbudowa zębów przednich u półtorarocznego pacjenta w znieczuleniu ogólnym – opis przypadku*** **Katarzyna Nideraus-Martyniak**

1. American Academy of Pediatric Dentistry 2008-2009: *Definition, oral health policies and clinical guidelines.*
2. Olczak-Kowalczyk D., Szczepańska J., Kaczmarek U.: *Współczesna stomatologia wieku rozwojowego*. Wyd. Med. Tour Press, Otwock 2017.
3. Losso E.M., Tavares M.C., Silva J.Y. i wsp.: *Severe early childhood caries: an integral approach.* „J Pediatr (Rio J)", 2009 Jul-Aug, 85 (4), 295-300.
4. Ismail A.I., Sohn W., Tellez M. i wsp.: *Risk indicators for dental caries using the International Caries Detection and Assessment System (ICDAS).* „Community Dent Oral Epidemiol.", 2008, 36, 55-68.
5. Tiberia M.J., Milnes A.R., Feigal R.J. i wsp.: *Risk factors for early childhood caries in Canadian preschool seeking care.* „Pediatr Dent.", 2007, 29, 201-208.
6. Erickson P.R., Mazhari E.: *Investigation of the role of human breast milk in caries development.* „Pediatr Dent", 1999, 21 (2), 86-90.
7. Węglarz A., Olczak-Kowalczyk D.: *Alternatywy dla użycia formokrezolu w leczeniu chorób miazgi w uzębieniu mlecznym – przegląd piśmiennictwa*. „Nowa Stomat.", 2015, 2, 65-72.
8. American Academy of Pediatric Dentistry: *Pulp therapy for primary and immature permanent teeth.* „The Reference Manual of Pediatric Dentistry", 2020, 384-392.
9. Casamassimo P.S., Thikkurissy S., Edelstein B.L. i wsp.: *Beyond the dmft: the human and economic cost of early childhood caries.* „J Am Dent Assoc", 2009, 140 (6), 650-657.
10. Finucane D.: *Rationale for restoration of carious primary teeth: a review.* „Eur Arch Paediatr Dent", 2012, 13 (6), 281-292.
11. Acharya S., Tandon S.: *The effect of early childhood caries on the quality of life of children and their parents.* „Contemp Clin Dent", 2011, 2 (2), 98-101.
12. Cunnion D.T., Spiro A., Jones J.A.: *Pediatric oral health-related quality of life improvement after treatment of early childhood caries: a prospective multisite study.* „J Dent Child (Chic)", 2010, 77 (1), 4-11.

4.3. *Stan wiedzy i forma stomatologicznych zachowań zdrowotnych dzieci w wieku wczesnoszkolnym* Joanna Szybajło, Magdalena Szalewska, Alicja Szybajło, Michał Wielicki, Elżbieta Pietryka-Michałowska, Leszek Szalewski

1. *Monitorowanie stanu zdrowia jamy ustnej populacji polskiej w latach 2013-2015*. Ministerstwo Zdrowia, Program na lata 2013-2015.

2. Flanders R.A.: *Effectiveness of dental health educational programs in schools*. „J Am Dent Assoc", 1987, 114, 239-243.
3. Gokhale N., Nuvvula S.: *Influence of socioeconomic and working status of the parents on the incidence of their children's dental caries*. „J Nat Sci Biol Med.", 2016 Jul-Dec, 7 (2), 127-129.
4. Saban A., Ridic O., Karamehic J. i wsp.: *Assessments of the socioeconomic status and diet on the prevalence of dental caries at school children in central bosnian canton*. „Mater Sociomed.", 2014 Oct, 26 (5), 309-312.
5. Michalak E., Łoboda J., Chomyszyn-Gajewska M.: *Reasons for patients' visits in the dental offices of Cracow in the years 2005-2006 and 2013-2014*. „Przegl Epidemiol.", 2015, 69 (4), 787-94, 913-8.
6. Camargo M.B., Barros A.J., Frazão P. i wsp.: *Predictors of dental visits for routine check-ups and for the resolution of problems among preschool children*. „Rev Saude Publica.", 2012 Feb, 46 (1), 87-97.
7. Saldūnaitė K., Bendoraitienė E.A., Slabšinskienė E. i wsp.: *The role of parental education and socioeconomic status in dental caries prevention among Lithuanian children*. „Medicina (Kaunas).", 2014, 50 (3), 156-161.
8. Agostini B.A., Machry R.V., Teixeira C.R. i wsp.: *Self-perceived oral health influences tooth brushing in preschool children*. „Braz Dent J.", 2014, 25 (3), 248-252.

4.4. *Analiza porównawcza czynników ryzyka próchnicy wśród dzieci zdrowych i chorych na cukrzycę* Urszula Kaczmarek, Krzysztof Słonik, Dawid Rahimi

1. Kirthiga M. i wsp.: *Risk Factors for Early Childhood Caries: A Systematic Review and Meta-Analysis of Case Control and Cohort Studies.* „Pediatr Dent.", 2019 Mar, 15, 41 (2), 95-112.
2. Pels E., Tkacz-Ciebiera I.: *Early childhood caries vs. the number of colonies od Streptococcus mutans and Lactobacillus spp. In saliva.* „Borgis – Nowa Stomatologia", 2017, 3, 120-128.
3. Sounah S.A., Madfa A.A.: *Correlation between dental caries experience and the level of Streptococcus mutans and lactobacilli in saliva and carious teeth in Yemeni adult population.* „BMC Research Notes", 2020, 13, 112.
4. Fontana M. i wsp.: *Identification of Caries Risk Factors in Toddlers.* „J Dent Res.", 2011 Feb, 90 (2), 209-214.

5. Mealey B.L., Oates T.W., *American Academy of Periodontology. Diabetes mellitus and periodoontal disease*. „J Perdiontol“, 2006, 77 (8), 1289-1303.
6. Koziołek M. i wsp.: *Symptoms of Endocrine Diseases in Dental Patients.* „Dent Med. Probl.”, 2011, 48, 2, 229-235.
7. Olczak-Kowalczyk D., Szczepańska J., Kaczmarek U.: *Współczesna stomatologia wieku rozwojowego*. „Med. Tour Press International”, Wyd. Med. Tour Press, Otwock 2017.
8. Szalecki M. i wsp.: *Epidemiology of type 1 diabetes in Polish children: A multicentre cohort study*. „Diabetes/Metabolism Research and Reviews”, 2020, 34 (2), e2962.
9. Featherstone J.D.B., Chaffee B.W.: *The Evidence for Caries Management by Risk Assessment (CAMBRA).* „Adv Dent Res.“, 2018 Feb, 29 (1), 9-14.
10. Jańczuk Z., Kaczmarek U., Lipski M.: *Stomatologia zachowawcza z endodoncją. Zarys kliniczny*. Wyd. Lekarskie PZWL, Warszawa 2016.
11. Featherstone J.D.: *The caries balance: the basis for caries managemenet by risk assessment*. „Oral Health Prev Dent”, 2004, 2, Suppl 1, 259-64.
12. Weinstein P., Riedy C.A.: *The eliability and validity of the RAPIDD scale: Readiness assessment of Barents concerning infant dental decay*. „J Dent Child.”, 2001, 68, 129-134.
13. *WHO Expert Group on Equipment and Materials for Oral Care: The periodontal probe for use with the community periodontal index od treatment needs (CPITN).* https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/58414/WHO_ORH_EGEMOC_CPITN_1990.pdf;jsessionid=D6A1864EC754CA4EF5030CF83EE0531A?sequence=1. Published 1990.
14. Löe H.: *The Gingival Index, the Plaque Index and the Retention Index Systems*. „The Journal of Periodontology.”, 1967, 38 (6), Suppl, 610-6.
15. https://www.gcamerica.com/products/preventive/Saliva_Check_BUFFER/Saliva-CheckBUFFER_8IFU.pdf
16. http://www.gcamerica.com/storage/dps_c/GCA_SALIVA-CHECK_MUTANS-iPad.pdf
17. *Zalecenia kliniczne dotyczące postępowania u chorych na cukrzycę 2019. Stanowisko Polskiego Towarzystwa Diabetologicznego*. „Diabetologia Praktyczna.”, 2018, 5.
18. Lamster I.B. i wsp.: *The relationship between oral health and diabetes mellitus.* „J Am Dent Assoc“, 2008 Oct, 139, Suppl, 19S-24S.

19. Gurav A.N.: *Advanced glycation end products: a link between periodontitis and diabetes mellitus?* „Curr Diabetes Rev“, 2013 Sep, 9 (5), 355-61.
20. Dandona P., Aljada A., Bandyopadhyay A.: *Inflammation: the link between insulin resistance, obesity and diabetes*. „Trends Immunol.”, 2004, 25, 4-7.
21. Latti B.R. i wsp.: *Evaluation of relationship between dental caries, diabetes mellitus and oral microbiota in diabetics.* „J Oral Maxillofac Pathol.”, 2018, 22 (2), 282.
22. Muhammad J. i wsp.: *Protective Effects of Salivary Factors in Dental Caries in Diabetic Patients of Pakistan*. „Exp Diabetes Res.”, 2012, 2012, 947304.
23. Iqbal S. i wsp.: *Diabetes an inducing factor for dental caries: A case control analysis in Jammu*. „J Int Soc Prev Community Dent.”, 2016, 6 (2), 125-129.
24. Leite R.S., Marlow N.M., Fernandes J.K.: *Oral health and type 2 diabetes*. „The American Journal of the Medical Sciences”, 2013, 345 (4), 271-3.
25. Aitken-Saavedra J. i wsp.: *Salivary gland dysfunction markers in type 2 diabetes mellitus patients*. „Journal of Clinical and Experimental Dentistry”, 2015, 7 (4), 501-5.
26. Johnson P., Ganesh M., Subhashini A.S.: *Evaluation of Salivary Profile among Adult Type 2 Diabetes Mellitus Patients in South India*. „Journal of Clinical and Diagnostic Research”, 2013, 7 (8), 1592-5.
27. Siudikiene J. i wsp.: *Dantal Caries Increments and Related Factors in Children with Type 1 Diabetes Mellitus.* „Caries Res“, 2008, 42 (5), 354-62.
28. Harrison R., Bowen W.H.: *Flow rate and organic constituents of whole saliva in insulin-dependent diabetic children and adolescents*. „Pediatric Dentistry.“, 1987, 9 (4), 287-291.
29. López-Pintor R.M. i wsp.: *Xerostomia, hyposalivation, and salivary flow in diabetes patients*. „Journal of Diabetes Research.“, 2016, 15.
30. Hoseini A., Mirzapour A., Bijani A. i wsp.: *Salivary flow rate and xerostomia in patients with type I and II diabetes mellitus*. „Electron Physician”, 2017, 9 (9), 5244-5249.
31. Fenoll-Palomares C. i wsp.: *Unstimulated salivary flow rate, pH and buffer capacity of saliva in healthy volunteers*. „Revista Española de Enfermedades Digestivas”, 2004, 96 (11), 773-783.
32. Bardow A. i wsp.: *The buffer capacity and buffer systems of human whole saliva measured without loss of CO_2*. „Archives of Oral Biology”, 2000, 45 (1), 1-12.
33. De Almeida Pdel V. i wsp.: *Saliva composition and functions: a comprehensive review*. „Journal of Contemporary Dental Practice”, 2008, 9 (3), 72-80.

34. Edblad E., Lundin S.A., Sjodin B. i wsp.: *Caries and salivary status in young adults with type 1 diabetes*. „Swedish Dental Journal", 2001, 25 (2), 53-60.
35. Canepari P., Zerman N., Cavalleri G.: *Lack of correlation between salivary Streptococcus mutans and lactobacilli counts and caries in IDDM children*. „Minerva Stomatologica", 1994, 43 (11), 501-505.
36. https://ptsd.net.pl/wp-content/uploads/2016/01/PTSD_Wytyczne_na_temat_indywidualnej_profilaktyki_fluorkowej.pdf

4.5. ***Ocena zjawiska próchnicy u dzieci z wadami ortodontycznymi w porównaniu do dzieci z prawidłowym zgryzem*** **Ewa Reczek, Jakub Ligęza**

1. Kaczmarek U.: *Etiologia i epidemiologia próchnicy zębów w wieku rozwojowym*. [W:] Olczak-Kowalczyk D. (red.). *Współczesna stomatologia wieku rozwojowego*. Wyd. Med Tour Press International, Otwock 2017, 261-274.
2. Kaczmarek U.: *Etiologia próchnicy*. [W:] Jańczuk Z. (red.). *Stomatologia zachowawcza z endodoncją*. Wyd. Lekarskie PZWL, Warszawa 2014, 185-212.
3. Manton D., Drummond B., Kilpatrick N.: *Próchnica zębów*. [W:] Cameron A.C., Widman R.P. (red.). *Stomatologia dziecięca*. Wyd. Elsevier, Wrocław 2013, 39-52.
4. Piątowska D.: *Etiologia próchnicy* zębów. [W:] *Kariologia współczesna*. Wyd. Med Tour Press International, Otwock 2009, 11-21.
5. Olczak-Kowalczyk D.: *Postępowanie stomatologiczne w zależności od wysokości ryzyka próchnicy*. [W:] *Zapobieganie i leczenie choroby próchnicowej u dzieci*. Wyd. Borgis, Warszawa 2013, 13-24.
6. Olczak-Kowalczyk D., Sobiech P., Korporowicz E. i wsp.: *Ograniczenie wpływu czynnika bakteryjnego choroby próchnicowej w profilaktyce pierwotnej i wtórnej*. [W:] Olczak Kowalczyk D. (red.). *Zapobieganie i leczenie choroby próchnicowej u dzieci*. Wyd. Borgis, Warszawa 2013, 33-52.
7. Karłowska I.: *Diagnostyka wad zgryzu*. [W:] *Zarys współczesnej ortodoncji*. Wyd. Lekarskie PZWL, Warszawa 2008, 78-100.
8. Łabiszewska-Jaruzelska F.: *Diagnostyka szczękowo-ortopedyczna*. [W:] *Ortopedia szczękowa zasady i praktyka*. Wyd. Lekarskie PZWL, Warszawa 1997, 128-152.
9. Proffit W.R.: *Wady zgryzu i zniekształcenia twarzy we współczesnym społeczeństwie*. [W:] *Ortodoncja współczesna*. Tom 1, Wyd. Elsevier, Wrocław 2007, 3-24.

10. Bzdęga J., Gębska-Kuczerowska A.: *Epidemiologia – narzędzia badawcze i metody*. [W:] *Epidemiologia w zdrowiu publicznym*. Wyd. Lekarskie PZWL, Lublin 2010, 16-44.
11. Jańczuk Z.: *Epidemiologia próchnicy zębów*. [W:] Jańczuk Z. (red.): *Stomatologia zachowawcza z endodoncją*. Wyd. Lekarskie PZWL, Warszawa 2014, 151-158.
12. Słomska J., Kamińska A., Szalewski L. i wsp.: *Higiena jamy ustnej dzieci leczonych ortodontycznie z terenu miasta i wsi*. „Med. Ogólna Nauki Zdr.", 2015, 21, 2, 152-157.
13. Kaczmarek U.: *Nadwrażliwość zębiny*. [W:] Jańczuk Z., Kaczmarek U., Lipski M. (red.). *Stomatologia zachowawcza z endodoncją*. Wyd. Lekarskie PZWL, Warszawa 2014, 131-150.
14. Disha P., Poornima P., Pai S.M. i wsp.: *Malocclusion and dental caries experience among 8-9-year-old children in a city of South Indian region: A cross-sectional survey*. „J Edu Health Promot.", 2017, 6, 98.
15. Czochrowska E.: *Leczenie ortodontyczne pacjentów z chorobami przyzębia*. [W:] Górska R., Konopka T. (red.). *Periodontologia współczesna*. Wyd. Med Tou Press International, Otwock 2013, 457-476.
16. Antoszewska J., Nęcka A.: *Relacja między leczeniem ortodontycznym a stanem przyzębia u dzieci i młodzieży*. „Dental Forum", 2004, 1, 30, 89-93.
17. Książek-Bąk H., Liśniewska-Machorowska B., Pisulska-Otremba A.: *Ocena stanu przyzębia u dzieci leczonych i nieleczonych ortodontycznie*. „Czas. Stomat.", 1991, 44, 3, 191-197.
18. Dragan M.: *Wpływ leczenia ortodontycznego na tkanki przyzębia – na podstawie piśmiennictwa*. „Nowa Stoma.", 2005, 4, 228-230.
19. Perzyńska K. i wsp.: *Ocena stanu przyzębia i higieny jamy ustnej pacjentów leczonych aparatami stałymi i ruchomymi*. „Czas. Stomat.", 1996, XLIX, 9, 636-640.
20. Fields H.W.: *Zasady leczenia dorosłych*. [W:] Proffit W. (red.) *Ortodoncja Współczesna*. Tom II. Wyd. Elsevier, Wrocław 2007, 303-352.
21. Mastalerz A., Masztalerzowa Z.: *Wpływ leczenia ortodontycznego na przyzębie i higienę jamy ustnej*. „Czas. Stomat.", 1987, XL, 40, 11-12.
22. Jabłońska-Zrobek J., Śmiech-Słomkowska G.: *Ryzyko próchnicy podczas leczenia ortodontycznego aparatem stałym*. „Czas. Stomat.", 2005, LVIII, 7, 514-519.

4.6. ***Wpływ świadomości prozdrowotnej i higieny jamy ustnej rodziców na stan jamy ustnej ich dzieci*** **Aleksandra Adamek, Paulina Gągol, Anna Zawilska**

1. American Academy of Pediatric Dentistry: *The Reference Manual of Pediatric Dentistry 2020-2021. Adolescent Oral Health Care*.
2. Minister Zdrowia: *Monitorowanie stanu zdrowia jamy ustnej populacji polskiej w latach 2016-2020*. Program na lata 2013-2015.
3. Bernat K., Majewski J., Jarosz M.J.: *Zachowania prozdrowotne rodziców w zakresie profilaktyki i higieny jamy ustnej u dzieci – przegląd literatury*. „Aspekty Zdrowia i Choroby", 2017, 2, 1, 9-17.
4. Szczepańska J., Daszkowska M., Hilt A. i wsp.: *Zalecenia higieniczne w obrębie jamy ustnej dla dzieci i młodzieży.* „Nowa Stomatologia", 2015, 3, 125-130.
5. Mocny-Pachońska K.: *Kreowanie dobrych nawyków higieny jamy ustnej u najmłodszych.* „e-Dentico", 2019, 3 (75).
6. Pantelewicz A., Piekoszewska-Ziętek P.: *Wpływ czynników związanych z rodzicami na stan higieny i uzębienia dzieci i młodzieży.* „Nowa Pediatria", 2018, 22 (2), 39-44.
7. Psoter W.J., Pendrys D.G., Morse D.E.: *Associations of ethnicity/race and socioeconomic status with early childhood caries patterns*. „J Pub Health Dent", 2006, 66, 23-29.
8. Olczak-Kowalczyk D. i wsp.: *Porównanie stanu zdrowia jamy ustnej młodzieży polskiej w okresie 7 lat.* „Dent Med Probl.", 2018, 55 (4), 399-404.

4.7. *Specyfika zachowawczego leczenia zębów mlecznych – trudności, techniki postępowania z trudnym pacjentem w wieku rozwojowym i zalecane materiały odtwórcze* Marlena Biel, Sylwia Marzec

1. Prudel-Babiuch M. i wsp.: *Leczenie próchnicy i materiały do wypełnień ubytków w zębach mlecznych.* „Twój Prz. Stomatol.", 2016, 7-8, 56-59.
2. Kaczmarek U.: *Metody behawioralne kształtujące zachowanie dziecka w gabinecie stomatologicznym na podstawie piśmiennictwa.* „Czas. Stomatol.", 2009, 62, 6, 456-466.
3. Olczak-Kowalczyk D., Szczepańska J., Kaczmarek U. i wsp.: *Współczesna stomatologia wieku rozwojowego*. Wyd. Med. Tour Press International, Otwock 2017, 14, 213-223, 248-254, 340-381.
4. Olczak-Kowalczyk D., Wagner L. i wsp.: *Zapobieganie i leczenie choroby próchnicowej u dzieci*. Wyd. Borgis, Warszawa 2013, 88-99, 129-133, 159-178.
5. Tanasiewicz M., Twardawa H.: *Właściwości i zastosowanie materiałów kompomerowych.* „TPS – Twój Prz. Stomatol.", 2011, 5, 94-99.

6. Hesse D. i wsp.: *Clinical wear of approximal glass ionomer restorations protected with a nanofilled self-adhesive light-cured protective coating*. „J. Appl. Oral Sci.", 2018, 26, dostęp online: http://www.scielo.br/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1678-77572018000100500&lng=en&tlng=en
7. Jasiński P. i wsp.: *Ocena kliniczna wybranych materiałów wypełnieniowych stosowanych w leczeniu choroby próchnicowej zębów mlecznych – 12-miesięczne obserwacje. Badania z randomizacją* „Nowa Stom.", 2013, 1, 19-25.

4.8. *Postępowanie amputacyjne i impregnacja zębiny u dzieci – wciąż aktualne czy archaiczne metody leczenia?* Irena Zalewska

1. Szymańska J., Piątowska A., Mielnik-Błaszczak M.: *Analiza potrzeb leczniczych w chorobach miazgi zębów mlecznych u dzieci zgłaszających się do Zakładu Stomatologii Wieku Rozwojowego AM w Lublinie*. „Borgis – Nowa Stomatologia", 2003, 3, 141-143.
2. Herman K., Składnik-Jankowska J., Fita K.: *Obecne poglądy dotyczące leczenia amputacyjnego chorób miazgi zębów mlecznych*. „Dent. Med. Probl.", 2010, 47, 2, 230-235.
3. Cameron A.C., Widmer R.P.: *Stomatologia dziecięca.* Wyd. Urban& Partner, Wrocław 2005.
4. Knychalska-Karwan Z.: *Stomatologia wieku rozwojowego.* Wyd. U. Jagiellońskiego, Kraków 2008, 301-328.
5. Węglarz A., Olczak-Kowalczyk D.: *Alternatywy dla użycia formokrezolu w leczeniu chorób miazgi w uzębieniu mlecznym – przegląd piśmiennictwa.* „Borgis – Nowa Stomatologia", 2015, 2, 65-72.
6. Tomaszewska I.M., Goncerz G.: *Leczenie chorób miazgi zębów mlecznych oraz zębów stałych z nieukończonym rozwojem korzenia*. Na podst. *Guideline on Pulp Therapy for Primary and Immature Permanent Teeth*. http://www.aapd.org/media/Policies Guidelines/G Pulp.pdf
7. Szpringer-Nodzak M., Wochna-Sobańska M.: *Stomatologia wieku rozwojowego*. Wyd. PZWL, Warszawa 2015, 329-364.
8. Limanowska-Shaw H. : *Aktualne poglądy na leczenie endodontyczne u dzieci*. „Czas. Stomat.", 1997, 50, 11, 726-732.
9. Willershausen-Zonnchen B., Butenand O.: *Stomatologia dziecięca*. Wyd. Urban& Partner, Wrocław 1997.

10. Wrzyszcz-Kowalczyk A., Sidor-Pytel M., Fita K. i wsp.: *Aktualne poglądy na leczenie próchnicy wczesnego dzieciństwa*. „Porad. Stomatol.", 2007, 7, 3, 105-110.
11. Patchett C.L., Srinivasan V., Waterhouse P.J.: *Is there a life after Buckley's formocresol? Part II. Development of a protocol for the management of extensive caries in the primary molar*. „Int. J. Paediatr. Dent.", 2006, 16, 199-206.
12. Brandl A., Daszkowska M., Hilt A., Wochna-Sobańska M.: *Retrospektywna porównawcza ocena kliniczna wyników leczenia miazgi zębów mlecznych metodą pulpotomii za pomocą formokrezolu, aldehydu glutarowego i siarczanu żelaza*. „Czas. Stomat.", 2010, 63, 1, 27-33.
13. Kusum B., Rakesh K., Richa K.: *Clinical and radiographical evaluation of mineral trioxide aggregate, biodentine and propolis as pulpotomy medicaments in primary teeth*. „Restor Dent. Endod.", 2015, 40, 4, 276-285.
14. Sonmez D., Sari S., Cetinbas T.: *A comparison of four pulpotomy techniques in primary molars: a long term follow-up*. „J. Endod", 2008, 34, 950-955.
15. Wochna-Sobańska M.: *Resorpcja korzeni zębów mlecznych leczonych metodą amputacji miazgi z użyciem formokrezolu.* „Czas. Stomat.", 1990, 13, 3, 144-147.
16. Postek-Stefańska L., Dąbal I.: *Formokrezol i aldehyd glutarowy w leczeniu endodontycznym zębów mlecznych*. „Przeg. Stomat. Wieku Rozw.", 1998, 2-3 (22-23), 4-8.
17. Daszkowska M.: *Ocena kliniczna leczenia chorób miazgi zębów trzonowych mlecznych metodą amputacji mortalnej z zastosowaniem aldehydu glutarowego*. „Przeg. Stomat. Wieku Rozw.", 4/1996-1/1997 (16/17), 4-5.
18. Kubic-Filiks B., Mielnik- Błaszczak M. i wsp.: *Współczesne poglądy na temat leczenia chorób miazgi zębów mlecznych*. „e- Dentico", 2010, 1, 92-101.
19. Gońda-Domin M., Jarząbek A., Wieczkowska I. i wsp..: *Tradycyjna metoda amputacji przyżyciowej formokrezolowej w zębach mlecznych i pulpotomia z użyciem nowego, bioaktywnego cementu Biodentine**TM*. „Mag. Stomatol.", 2016, 26, 11, 64-66.
20. Nowicka A., Lipski M., Parafiniuk M. i wsp.: *Response of Human Dental Pulp Capped with Biodentine and Mineral Trioxide Aggregate*. „J. Endod.", 2013, 39,6, 743-747.
21. Wysoczańska-Jankowicz I., Postek-Stefańska L., Borkowski L .: *Amputacja całkowita miazgi zębów stałych z zastosowaniem materiału na bazie krzemianu wapnia z dodatkiem chlorku wapnia – Biodentine**R. Doniesienie wstępne*. „Nowa Stomatol.", 2012, 17, 4, 147-151.

22. Pieniążek-Adamiec P., Pietraszewska D., Postek-Stefańska L.: *Leczenie pulpopatii zębów mlecznych – przegląd piśmiennictw*a. „e-Dentico", 2016, 4, 88-96.
23. Huth K.C., Paschos E., Hajek-Al.-Katar N. i wsp.: *Effectiveness of 4 Pulpotomy Techniques-Randomized Controlled Trial*. „J. Dent. Res.", 2005, 84, 1144-1148.
24. Szpringer-Nodzak M., Janicha J.: *Częściowa amputacja miazgi – nowa metoda biologicznego leczenia zębów u dzieci.* „Mag. Stomatol.", 1991, 1, 3, 10-11.
25. Postek-Stefanska L., Brzoza M., Kalacińska J.: *Zastosowanie wodorotlenku wapnia w stomatologii – na podstawie piśmiennictwa*. „Stomatol. Współcz.", 2004, 11, 2, 50-55.
26. Mielnik-Błaszczak M., Michałowski A., Skawińska A i wsp.: *Ocena choroby próchnicowej u dzieci w wieku 4-5 lat na podstawie piśmiennictwa i własnych badań klinicznych*. „Mag. Stomatol.", 2010, 20, 9, 134-139.
27. Pokrowiecki R., Mielczarek A.: *Wybrane przykłady wykorzystania nano-cząsteczek srebra w procedurach medycznych*. „Borgis – Nowa Stomatologia.", 3, 2012, 117-121.
28. Kalinska A., Olczak-Kowalczyk D.: *Impregnacja – relikt przeszłości, czy wciąż stosowana metoda leczenia próchnicy wczesnej?* „Mag. Stomatol.", 2012, 22, 7/8, 16-21.
29. Pawlaczyk-Kamieńska T.: *Zastosowanie związków srebra w leczeniu próchnicy zębów mlecznych*. „Mag. Stomatol.", 2011, 21, 10, 36-40.

4.9. *Zaawansowana erozja zębów u młodych pacjentów i schemat trójetapowego leczenia*

Justyna Hemerling, Andrzej Suchorzewski

1. Jańczuk Z.: *Stomatologia zachowawcza. Zarys kliniczny*. Wyd. PZWL, Warszawa 2008, 143-147.
2. Piątkowska D.: *Kariologia współczesna. Postępowanie kliniczne*. Wyd. Med Tour Press International, Otwock 2009, 349-354.
3. Szczepaniak J., Czyż I. i wsp.: *Zmiany erozyjne – aktualny problem współczesnej stomatologii*. „Nowa Stomatologia", 2010, 3, 113-118.
4. Ostrowska A., Piątowska D., Bołtacz-Rzepkowska E.: *Ocena nawyków higienicznych i dietetycznych u sportowców w aspekcie erozji zębów*. „Problemy Higieniczno-Epidemiologiczne", 2013, 94 (2), 253-257.
5. Walerczyk A., Paszyńska E., Surdacka A.: *Utrata twardych tkanek zębów niepróchnicowego pochodzenia w aspekcie erozji*. „Dental Forum", 2015, 1, XLIII, 89.

6. Al-Saleni S.K.: *Restorative Management of Intrinsic and Extrinsic Dental Erosion*. „J Indian Prosthodont", 2014 Dec, 14 (Suppl. 1), 215-221.
7. Vailati F., Belser U.Ch.: *Pełna adhezyjna rehabilitacja narządu żucia w przypadkach zaawansowanej erozji zębów. Technika trójetapowa Cz. 1-3*. „The European Journal of Esthetic Dentistry", Kwintesencja 2011, cz. 1: 6-20, cz. 2: 22-39, cz. 3: 40-59.
8. Hryncewicz M., Tropak K.: *Ubytki niepróchnicowego pochodzenia – abfrakcja, abrazja, atrycja, erozja. Przegląd piśmiennictwa*. „Nowa Stomatologia", 2014, 1, 46-52.

4.10. *Odbudowa kompozytowa zębów stożkowych u dziecka z hipodoncją – opis przypadku*
Anna Obel-Bolibok, Jolanta Szymańska

1. Biedziak B.: *Etiologia i występowanie agenezji zębów – przegląd piśmiennictwa*. „Dent Med Probl", 2004, 41 (3), 531-535.
2. Rédua R.B., Rédua P.C.B.: *Hypodontia of mandibular incisors: considerations on the orthodontic treatment.* „Dental Press J Orthod", 2018, 23 (4), 79-87.
3. Wu C.C.L., Wong R.W.K., Hägg U.: *A review of hypodontia: the possible etiologies and orthodontic, surgical and restorative treatment options – conventional and futuristic.* „Hong Kong Dent J", 2007, 4, 113-121.
4. Jagła S., Oleksiejuk A.M.: *Możliwości kompleksowego leczenia wrodzonego braku zawiązków zębowych u młodych pacjentów w różnych grupach wiekowych – opis przypadków.* „E-Dentico Dwumiesięcznik Stomatologa Praktyka", 2014, 2, 38-46.
5. Kielan-Grabowska Z., Kawala B., Antoszewska-Smith J.: *Hypodontia – not only an orthodontic problem.* „Dent Med Probl", 2019, 56 (4), 373-377.
6. Olczak-Kowalczyk D., Szczepańska J., Kaczmarek U.: *Współczesna stomatologia wieku rozwojowego*. Wyd. Med. Tour Press International, Otwock 2017, 136, 148, 840-845.
7. Tong J.H., Tahmassebi J.F.: *Management of a child with severe hypodontia in the mixed dentition stage of development.* „Eur Arch Paediatr Dent", 2014, 15 (6), 449-454.
8. Kim J.H., Choi N.K., Kim S.M.: *A retrospective study of association between peg-shaped maxillary lateral incisors and dental anomalies*. „J Clin Ped Dent", 2017, 41 (2), 150-153.
9. Gregorczyk-Maga I. i wsp.: *Protetyczne metody leczenia hipodoncji w wieku rozwojowym na podstawie przeglądu piśmiennictwa.* „Nowa Stomatologia", 2013, 4, 171-174.

10. Devasya A., Sarpangala M.: *Dracula tooth: A very rare case report of peg-shaped mandibular incisors.* „J Forensic Dent Sci", 2016, 8, 164-166.
11. Cameron A.C., Widmer R.P.: *Stomatologia dziecięca*. Wyd. Urban & Partner, Wrocław 2005, 176-184, 192-193.
12. Spiechowicz E: *Protetyka stomatologiczna*. Wyd. Lekarskie PZWL, Warszawa 2008, 564-570, 652-664.
13. Gładkowski J., Bojczuk A., Zadurska M.: *Protetyczne leczenie pacjentki z oligodoncją – opis przypadku.* „Protet Stomatol", 2015, 65 (1), 67-72.

4.11. *Minimalnie inwazyjne procedury leczenia zachowawczego w praktyce* Anna Zawilska, Artur Ciszek, Iwona Szymiec, Ewa Dudkiewicz

1. Ciszek A. i wsp.: *Leczenie próchnicy początkowej i wczesnej metodami stomatologii minimalnie inwazyjnej.* „TPS", 2017, 7-8, 27-33.
2. Tanasiewicz M.: *Próchnica zębów. Wybrane problemy diagnostyki, leczenia i zapobiegania.* Wyd. Elamed, Warszawa 2009, 15-19, 55-77.
3. Jańczuk Z., Kaczmarek U., Lipski M.: *Stomatologia zachowawcza z endodoncją. Zarys kliniczny.* Wyd. Lekarskie PZWL, Warszawa 2016, 185, 213-216, 239-250, 303-314.
4. Piątkowska D.: *Zarys kariologii.* Wyd. Med Tour Press International, Warszawa 2002, 114-125.
5. Olczak-Kowalczyk D., Szczepańska J., Kaczmarek U.: *Współczesna stomatologia wieku rozwojowego.* Wyd. Med. Tour International, Otwock 2017, 340-343, 403-440.
6. Cameron A.C., Widmer R.P.: *Stomatologia dziecięca.* Wyd. Urban & Partner, Wrocław 2005, 61.
7. Krzak Ł., Misiek J., Obersztyn I.: *Infiltracja – nowoczesna małoinwazyjna technika – przegląd piśmiennictwa.* „TPS", 2016, 1-2, 86-88.
8. Kaczmarek U.: *Minimalnie interwencyjne leczenie stomatologiczne – przegląd piśmiennictwa.* „Czas. Stomat.", 2007, LX, 6, 367-376.
9. Mielczarek A., Michalik J., Kujawa M.: *Wpływ wybranych preparatów fluorowych na mikrostrukturę szkliwa z wczesnymi zmianami próchnicowymi.* „Nowa Stomatologia", 2013, 3, 120-124.
10. Berczyński P., Gmerek A., Buczkowska-Radlińska J.: *Metody remineralizacji wczesnych zmian próchnicowych – przegląd piśmiennictwa.* „Pom J Life Sci", 2015, 61, 1, 68-72.

11. Ekstrand K.R., Bakhshandeh A., Martignon S.: *Treatment of proximal superficial caries lesions on primary molar teeth with resin infiltration and fluoride varnish versus fluoride varnish only: efficacy after 1 year.* „Caries Research", 2010, 44, 41-46.
12. Anderssona A.: *Effect of a dental cream containing amorphous calcium phosphate complexes on white spot lesion regression assessed by laser fluorescence.* „Oral Health Prev Dent", 2007, 5, 229-233.
13. Ardu S. i wsp.: *Minimally invasive treatment of white spot enamel lesions.* „Quintessence International", 2007, 38, 8, 9, 633-636.
14. Turska-Szybka A.: *Infiltracja żywicą naturalnych plam próchnicowych na powierzchniach gładkich zębów mlecznych – badania in vitro.* „Dent. Med. Probl.", 2014, 51, 3, 308-317.

4.12. *Zastosowanie mineral trioxide aggregate w procedurze apeksyfikacji u pacjenta w wieku rozwojowym – opis przypadku* Justyna Walichiewicz

1. Pazera R., Szczepańska J.: *Modern method of treatment necrosis pulpae in teeth with immature root apexes – pulp revascularization. Part II.* „Nowa Stomatologia", 2014, 2, 110-114.
2. Szpringer-Nodzak M., Wochna-Sobańska M.: *Stomatologia wieku rozwojowego.* Wyd. PZWL, Warszawa 2006, 50-53.
3. Cwiklak K., Szczepańska J.: *The use of MTA in immature permanent teeth – a review of the literature.* „Nowa Stomatologia", 2012, 1, 19-23.
4. Arabska-Przedpełska B., Pawlicka H.: *Współczesna endodoncja w praktyce.* Wyd. Bestom DENTOnet, 2012, 362-365.
5. Barańska-Gachowska M.: *Endodoncja wieku rozwojowego i dojrzałego.* Wyd. Czelej, Lublin 2011, 387-403.
6. Witek A., Nowicka A., Lipski M. i wsp.: *Revascularisation of pulp – a new method of endodontic treatment for permanent teeth with incomplete development of root – review of the literature.* „Magazyn Stomatologiczny", 2012, 10, 122-125.
7. Zawadka A.: *Pulp therapy for immature permanent teeth based on clinical cases.* „Endodoncja w Praktyce", 2015, 2, 6-15.
8. Pazera R., Szczepańska J.: *Modern method of treatment necrosis pulpae in teeth with immature root apexes – pulp revascularization. Part II.* „Nowa Stomatologia", 2014, 1, 37-40.

9. Cameron A.C., Widmer R.P.: *Handbook of pediatric dentistry.* Wyd. Elsevier Urban & Partner, Wrocław 2005, 107-108.
10. Chong B.S.: *Harty's endodontics in clinical practice.* Wyd. Elsevier Urban & Partner, Wrocław 2013, 133.
11. Łuczaj-Cepowicz E.: *Mineral Trioxide Aggregate (MTA) – composition, properties and possibilities of clinical application – a review of the literature.* „Stomatologia Współczesna", 2010, 17, 4, 45-52.
12. Podlejska S., Kozuń A.: *Rola materiału MTA w leczeniu endodontycznym – przegląd piśmiennictwa.* „e-Dentico", 2015, 2 (54), 94-101.
13. Pazera R., Szczepańska J.: *Apexification and permanent prosthetic restoration as a method of treating deep crown-root fracture in paedodontic patient – case description.* „Nowa Stomatologia", 2015, 3, 117-123.
14. Gabryś S.: *Wide root in teeth with complete root formation – a few tips how to make MTA apical plug*. „Endodoncja w Praktyce", 2014, 4, 5-22.

ROZDZIAŁ 5

5.1. *Znieczulenie miejscowe w stomatologii dziecięcej* Ksymena Staroń-Irla, Paulina Tokarz

1. Pasternak M., Woroń J.: *Iniekcyjne leki znieczulenia miejscowego w zapobieganiu bólu śródzabiegowego w stomatologii dziecięcej – uwagi praktyczne na temat wyboru środków i metod. Możliwe powikłania znieczulenia miejscowego w pedodoncji*. „Ból", 2022, 23, 4, 37-46.
2. Pasternak M., Woroń J.: *Zwalczanie bólu i dyskomfortu podczas deponowania roztworu znieczulającego – metody pomocne w stomatologii dziecięcej*. „Ból", 2022, 23, 2, 22-28.
3. Oubenyahya H., Bouhabba N.: *General anesthesia in the management of early childhood caries: an overview*. „J Dent Anesth Pain Med.", 2019, 19, 6, 313-322.
4. Kołakowska A., Pigan A.: *Znieczulenie miejscowe u pacjentów w wieku rozwojowym*. „Nowa Stomatol", 2019, 24, 4, 138-143.
5. Feinmann C., Harrison S.: *Liaison psychiatry and psychology in dentistry*. „J Psychiatr Res", 1997, 43, 467-476.
6. Krzemiński T.F.: *Farmakologia, farmakoterapia oraz materiały stosowane w stomatologii*. Wyd. Śląsk, Katowice 2003.

7. Gaszyński T., Gaszyńska E.: *Komfort pacjenta podczas zabiegów stomatologicznych – stosowanie środków anksjolitycznych, anestetycznych, i analgetycznych*. „Mag. Stom.", 2004, 14 (11), 10-13.
8. McLaure H.A., Rubin A.P.: *Review of local anaesthetic agents*. „Minerva Anestesiol", 2005, 71, 59-74.
9. Skidmore R.A., Patterson J.D., Tomsick R.S.: *Local anaesthetics*. „Dermatol Surg", 1996, 22, 511-522.
10. Miazek-Wagner M.: *Kryteria doboru środków do znieczuleń miejscowych*. „Stom Współcz", 1999, supl. 2, 59-62.
11. Bondarde P., Mujawar S., Bhandari S.C.: *A Clinical Comparative study of Camouflaged Insulin syringe with Conventional syringe for Dental Extractions in Children.* „Journal Of Applied Dental and Medical Sciences", 2020, 6, 3, 16-18.
12. Pąsek S., Romanowicz M.: *Znieczulenie miejscowe w stomatologii*. „Stom Współcz", 1999, 6, 1, 8-13.
13. Wiench R., Kalamarz I., Kędzia A. i wsp.: *Chlorowodorek artykainy – aktualny stan wiedzy*. „Dent Med Probl", 2004, 41, 1, 99-106.
14. Kostowski W., Herman Z.: *Farmakologia, podstawy farmakoterapii*. Wyd. Lekarskie PZWL, Warszawa 2004.
15. Kryst L., Mayzner-Zawadzka E.: *Znieczulenie w praktyce stomatologicznej*. Wyd. Lekarskie PZWL, Warszawa 2001.
16. Tanasiewicz M., Szklarski T., Trzcionka A: *Pozafarmakologiczne i farmakologiczne sposoby niwelowania lęku i znoszenia bólu u pacjenta stomatologicznego*. „Poradnik Stom.", 2009, 9, 2, 58-62.
17. Ciesielski J.: *Znieczulenia środwięzadłowe*. „TPS – Twój Przegląd Stom.", 2006 (6), 19-24.
18. Kotulski S.: *Znieczulenie śródkostne jako alternatywna metoda znieczulenia w stomatologii*. „Poradnik Stom.", 2007, 7 (1), 29-33.
19. Kaczmarek P.: *Znieczulenia skuteczne – omówienie kilku technik zabiegowych*. „Mag. Stom.", 2006, 1, 17-19.
20. Oertel R., Richter K., Weile K.: *A simple method for determination of articaine and its metabolite articainic acid in dentistry: application to a comparison of articaine to lidocaine concentrations in alveolus blood*. „Meth Find Exp Clin Pharmacol", 1993, 15, 541-547.

21. Kalamarz I.: *Zastosowanie artykainy w chirurgii jamy ustnej*. „Mag Stom", 2001, XI, 1, 54-55.
22. Wiench R., Kalamarz I., Kędzia A. i wsp.: *Chlorowodorek artykainy – aktualny stan wiedzy*. „Dent Med Probl", 2004, 41 (1), 99-106.

5.2. *Interdyscyplinarne postępowanie po urazie u pacjenta młodocianego* Żaneta Kusyk-Kalinowska

1. Andersson L.: *Epidemiology of traumatic dental injuries*. „J Endod.", 2013, 39, 2-5.
2. Artieda-Estanga A. i wsp.: *Management of a crown-root fracture: A novel technique with interdisciplinary approach*. „J Clin Exp Dent.", 2018, 10 (6), e620-e623.
3. Farmakis E.T.R.: *Orthodontic extrusion of an incisor with a complicated crown root fracture, utilising a custom-made intra-canal wire loop and endodontic treatment: a case report with 7-years follow-up*. „Eur Arch Paediatr Dent.", 2018, 19 (5), 379-385.
4. Felicita A.S.: *Orthodontic extrusion of Ellis Class VIII fracture of maxillary lateral incisor – The sling shot method*. „Saudi Dent J.", 2018, 30 (3), 265-269.
5. Majewski S.: *Współczesna protetyka stomatologiczna*. Wyd. Elsevier Urban & Partner, Wrocław 2014, 245.
6. Berger T.D., Kenny D.J., Casas M.J. i wsp.: *Effects of severe dentoalveolar trauma on the quality-of-life of children and parents*. „Dent Traumatol.", 2009, 25 (5), 462-469.
7. Thakur A., Arora K.S., Kaur K. i wsp.: *Management of subgingivally fractured maxillary anterior tooth: a multidisciplinary approach*. „BMJ Case Rep.", 2019, 12 (7), e231036.
8. Cordaro M. i wsp.: *Orthodontic Extrusion vs. Surgical Extrusion to Rehabilitate Severely Damaged Teeth: A Literature Review*. „Int J Environ Res Public Health.", 2021 Sep, 10, 18 (18), 9530.
9. Kim S.H. i wsp.: *Experimental surgical and orthodontic extrusion of teeth in dogs*. „Int J Periodontics Restorative Dent.", 2009, 29 (4), 435-443.
10. Enshaei Z., Ghasemi M.: *Multidisciplinary Management of Complicated Crown-Root Fracture: A Case Report*. „J Dent (Tehran).", 2018, 15 (3), 193-196.
11. Sockalingam M.P. i wsp.: *Sectional Fixed Orthodontic Extrusion Technique in Management of Teeth with Complicated Crown-Root Fractures: Report of Two Cases*. „Case Rep Dent.", 2018 Jan, 18, 8715647.

12. Addy L.D., Durning P., Thomas M.B. i wsp.: *Orthodontic extrusion: an interdisciplinary approach to patient management*. „Dent Update.", 2009, 36 (4), 212-214, 217-218.
13. González-Martín O. i wsp.: *Orthodontic Extrusion: Guidelines for Contemporary Clinical Practice*. „Int J Periodontics Restorative Dent.", 2020 Sep/Oct, 40 (5), 667-676.

5.3. *Uraz przyśrodkowych siekaczy górnych mlecznych – opis przypadku* Magdalena Hajduk

1. Jasińska-Piętka J., Pypeć L.J.: *Urazowe uszkodzenia zębów mlecznych na podstawie piśmiennictwa*. „Nowa Stomatol", 2009, 1-2, 36-39.
2. Walczak M., Turska-Szybka A., Olczak-Kowalczyk D.: *Przyczyny i rodzaje pourazowych uszkodzeń zębów mlecznych u pacjentów zgłaszających się do leczenia w Zakładzie Stomatologii Dziecięcej Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego w latach 2001-2013*. „Dent Med Probl", 2014, 51 (4), 498-505.
3. Olczak-Kowalczyk D., Szczepańska J., Kaczmarek U. (red.): *Współczesna stomatologia wieku rozwojowego*. Wyd. Med Tour Press International, Otwock 2017, 561-567, 608-615, 616-621.
4. Steciuk A., Emerich K.: *Urazy zębów – przegląd wytycznych postępowania na podstawie piśmiennictwa oraz opisu przypadków*. „Ann Acad Med Gedan", 2016, 46 (1), 65-74.
5. Angus C.C., Richard W.P.: *Stomatologia dziecięca.* Wyd. Elsevier Urban & Partner, Wrocław 2013, 115-137.
6. Flores M.T., Malmgren B., Andersson L. i wsp.: *Guidelines for the management of traumatic dental injuries. III Primary theeth*. „Dent Traumatol", 2007, 23, 196-202.
7. Andreasen J.O., Bakland L.K., Flores M.T. i wsp.: *Pourazowe uszkodzenia zębów*. Kaczmarek U. (tłum. i red. wyd. pol.). Wyd. Elsevier Urban & Partner, Wrocław 2012, 54-57.
8. *American Academy of Pediatrics: Trampoline Safety in Childhood and Adolescence*. [dostęp on-line] www.pediatrics.org/cgi/doi/10.1542/peds.2012-2082.
9. Nowosielska M., Bagińska J., Kobus A. i wsp.: *How to Educate the Public about Dental Trauma – A Scoping Review*. „International Journal of Environmental Research and Public Health", 2022, 19, 4.

5.4. ***Złamanie szkliwno-zębinowe z nadwichnięciem zębów 11 i 21*** **Olga Owczarzak-Bednarz, Sabina Andrasik**

1. Andreasen J.O., Andreasen F.M., Bakland L.: *Pourazowe uszkodzenia zębów*. Wyd. Edra Urban & Partner, Wrocław 2012, 8-9, 16-17, 21, 26-27, 28-29.
2. Wang Ch., Qin M., Guan Y.: *Analysis of pulp prognosis in 603 permanent teeth with uncomplicated crown fracture with or without luxation*. „Dent Traumatol.", 2014 Oct, 30 (5), 333-337.
3. Viduskalne I., Care R.: *Analysis of the crown fractures and factors affecting pulp survival due to dental trauma*. „Stomatologija – Baltic Dental and Maxillofacial Journal", 2010, 12, 109-115.
4. Olczak-Kowalczyk D., Szczepańska J., Kaczmarek U. i wsp.: *Współczesna stomatologia wieku rozwojowego.* Wyd. Med. Tour Press, Otwock 2017, 543, 545, 546, 583-584, 591-592, 565, 822-824.
5. Zaleckiene V. i wsp.: *Traumatic dental injuries: etiology, prevalence and possible outcomes*. „Stomatologija, Baltic Dental and Maxillofacial Journal", 2014, 16, 7-14.
6. Bourguignon C., Cohenca N., Lauridsen E. i wsp.: *International Association of Dental Traumatology guidelines for the management of traumatic dental injures: 1. Fractures and luxations*. „Dent Traumatol.", 2020 Aug, 36 (4), 314-330.

5.5. ***Postępowanie terapeutyczne w poprzecznym złamaniu korzenia u 13-letniego pacjenta*** **Magdalena Balov, Igor Balov, Anna Maria Oleksiejuk, Anna Zielińska**

1. Szpringer-Nodzak M.: *Stomatologia wieku rozwojowego*. Wyd. Lekarskie PZWL, Warszawa 2010, 382-415.
2. Olczak-Kowalczyk D.: *Współczesna stomatologia wieku rozwojowego*. Wyd. Med Tour Press International, Otwock 2017, 588-590.
3. Andreasen J.O. i wsp.: *Healing of 400 intra-alveolar root fractures. 1. Effect of pre-injury and injury factors such as sex, age, stage of root development, fracture type, location of fracture and severity of dislocation*. „Dent Traumatol", 2004, 20, 192-202.
4. Diangelis A.J. i wsp.: *International Association of Dental Traumatology guidelines for the management of traumatic dental injuries: 1. Fractures and luxations of permanent teeth*. „Dent Traumatol", 2012, 28, 2-12.
5. Andreasen J.O.: *Pourazowe uszkodzenia zębów*. Wyd. Edra Urban & Partner, Wrocław 2012, 10-15.

6. Bourguignon C. i wsp.: *International Association of Dental Traumatology guidelines for the management of traumatic dental injuries: 1. Fractures and luxations.* „Dental Traumatol", 2020, 8, 314-330.
7. Andreasen J.O. i wsp.: *Healing of 400 intra-alveolar root fractures. 2. Effect of treatment factors such as treatment delay, repositioning, splinting type and period and antibiotics.* „Dent Traumatol", 2004, 20, 203-206.

5.6. *Ekstruzja stałego siekacza centralnego szczęki. Opis przypadku* Zuzanna Bąba

1. Olczak-Kowalczyk D., Szczepańska J., Kaczmarek U. i wsp.: *Diagnostyka i postępowanie lecznicze w uszkodzeniach pourazowych zębów mlecznych według Andreasena*. [W:] *Współczesna stomatologia wieku rozwojowego.* Wyd. Med Tour Press International, Otwock 2017, 594, 602-603, 605-606.
2. Andreasen J.O., Andreasen F.M., Bakland L.K. i wsp.: *Pourazowe uszkodzenia zębów*. Kaczmarek U. (red. pol.). Wyd. Edra Urban & Partner, Wrocław 2012, 26, 42-43, 59.
3. Bourguignon C., Cohenca N., Lauridsen E. i wsp.: *International Association of Dental Traumatology guidelines for the management of traumatic dental injuries: 1. Fractures and luxations*. „Dent Traumatol.", 2020, 36, 314-330.
4. Moule A., Cohenca N.: *Emergency assessment and treatment planning for traumatic dental injuries*. „Aust Dent J.", 2016 Mar, 61 Suppl 1, 21-38.
5. Spinas E., Pipi L., Dettori C.: *Extrusive luxation injuries in young patients: a retrospective study with 5-year follow-up*. „Dent J (Basel)", 2020 Dec, 16, 8 (4), 136.
6. Spinas E., Deias M., Mameli A. i wsp.: *Pulp canal obliteration after extrusive and lateral luxation in young permanent teeth: A scoping review*. „Eur J Paediatr Dent.", 2021, 22 (1), 55-60.
7. Zaleckiene V., Peciuliene V., Brukiene V. i wsp.: *Traumatic dental injuries: etiology, prevalence and possible outcomes*. „Stomatologija/issued by public institution Odontologijos studija", 2014 May, 16 (1), 7-14.

5.7. *Leczenie pourazowej zewnętrznej resorpcji zapalnej materiałem Biodentine* Katarzyna Kamińska, Jadwiga Ciepły, Anna Jurczak

1. Azami-Aghdash S. i wsp.: *Prevalence, etiology, and types of dental trauma in children and adolescents: systematic review and meta-analysis*. „Med J Islam Repub Iran", 2015 Jul, 10, 29 (4), 234.

2. Olczak-Kowalczyk D., Szczepańska J., Kaczmarek U.: *Współczesna stomatologia wieku rozwojowego*. Wyd. Med Tour Press International, Otwock 2017, 533-534, 544-545, 610-612.
3. Pazera R., Szczepańska J.: *Resorpcja jako powikłanie pourazowe – diagnostyka, leczenie*. „Borgis – Nowa Stomatologia", 2016, 2, 135-146.
4. Aidos H., Diogo P., Santos J.M.: *Root Resorption Classifications: A Narrative Review and a Clinical Aid Proposal for Routine Assessment*. „Eur Endod J.", 2018, 3 (3), 134-145.
5. Soares A.J. i wsp.: *Frequency of root resorption following trauma to permanent teeth*. „J Oral Sci", 2015 Jun, 57 (2), 73-8.
6. Abbott P.V.: *Prevention and management of external inflammatory resorption following trauma to teeth*. „Aust Dent J", 2016 Mar, 61, Suppl 1, 82-94.
7. Kallel I. i wsp.: *The Incidence of Complications of Dental Trauma and Associated Factors: A Retrospective Study*. „Int J Dent", 2020 (2), 1-8.
8. Deliga Schröder A.G. i wsp.: *Accuracy of Digital Periapical Radiography and Cone-beam Computed Tomography for Diagnosis of Natural and Simulated External Root Resorption*. „J Endod", 2018 Jul, 44 (7), 1151-1158.
9. Pruthi P.J. i wsp.: *Management of external perforating root resorption by intentional replantation followed by Biodentine restoration*. „Dent Res J (Isfahan)", 2015 Sep-Oct, 12 (5), 488-493.
10. Vidal K.: *Apical Closure in Apexification: A Review and Case Report of Apexification Treatment of an Immature Permanent Tooth with Biodentine*, „J Endod", 2016 May, 42 (5), 730-734.

5.8. *Zwichnięcie całkowite siekacza przyśrodkowego szczęki z niezamkniętym otworem wierzchołkowym* Monika Ilczuk, Olga Bracha

1. Andersson L. i wsp.: *International Association of Dental Traumatology guidelines for the management of traumatic dental injuries: 2. Avulsion of permanent teeth.* „Dental Traumatology", 2012, 28, 88-96.
2. Malinowska A.: *Zwichnięcie całkowite zęba stałego – aktualna koncepcja terapii oraz rokowanie.* „Borgis – Nowa Stomatologia", 2018, 3, 121-125.
3. Andreasen J.O., Bakland L.K., Flores M.T. i wsp.: *Pourazowe uszkodzenia zębów.* Wyd. Elsevier Urban & Partner, Wrocław 2012, 50-52.

4. Olczak-Kowalczyk D., Szczepańska J., Kaczmarek U.: *Współczesna stomatologia wieku rozwojowego.* Wyd. Med Tour Press International, Otwock 2017, 566-567, 601, 611-613.
5. Steiner D.R.: *Avulsed maxillary central incisors: The case for replantation.* „American Journal of Orthodontics and Dentofacial Orthopedics", 2012, 142, 1, 8-14.

5.9. *Postępowanie kliniczne w przypadku znacznej intruzji zęba 11* Jakub Moskal

1. Koch G., Poulsen S., Espelid I. i wsp.: *A Clinical Approach.* Wyd. Wiley-Blackwell, 2017.
2. Tsilingaridis G., Malmgren B., Andreasen J.O. i wsp.: *Intrusive luxation of 60 permanent incisors: a retrospective study of treatment and outcome.* „Dental Traumatology", 2011, 28, 416-422.
3. AlKhalifa J.D., AlAzemi A.A.: *Intrusive luxation of permanent teeth: a systematic review of factors important for treatment decision-making.* „Dent Traumatology", 2014, 30, 169-175.
4. Steciuk A., Emerich K.: *Urazy zębów – przegląd wytycznych postępowania na podstawie piśmiennictwa oraz opisu przypadków.* „Ann. Acad. Med. Gedan", 2016, 46, 65-74.
5. DiAngelis A.J. i wsp.: *International Association of Dental Traumatology guidelines for the management of traumatic dental injuries: 1. Fractures and luxations of permanent teeth.* „Dental Traumatology", 2012, 28, 2-12.
6. De Souza B.D.M. i wsp.: *Incidence of root resorption after concussion, subluxation, lateral luxation, intrusion, and extrusion: a systematic review.* „Clin Oral Invest", 2020, 24, 1101-1111.
7. Costa L.A. i wsp.: *Treatments for intrusive luxation in permanent teeth: a systematic review and meta-analysis.* „International Journal of Oral and Maxillofacial Surgery", 2017, 46, 214-229.
8. Flores M.T. i wsp.: *Guidelines for the management of traumatic dental injuries. II. Avulsion of permanent teeth.* „Dent Traumatol", 2007, 23, 130-136.
9. Bourguignon C. i wsp.: *International Association of Dental Traumatology guidelines for the management of traumatic dental injuries: 1. Fractures and luxations.* „Dent Traumatol", 2020, 36, 314-330.

5.10. ***Znaczenie właściwego postępowania diagnostycznego i leczniczego w pourazowym uszkodzeniu zębów*** **Jacek Dworak, Anna Maria Oleksiejuk**

1. Zaleckiene V. i wsp.: *Traumatic dental injuries: etiology, prevalence and possible outcomes.* „Stomatologija, Baltic Dental and Maxillofacial Journal", 2014, 16, 7-14.
2. Gupta S., Kumar-Jindal S., Bansal M. i wsp.: *Prevalence of traumatic dental injuries and role of incisal overjet and inadequate lip coverage as risk factors among 4-15 years old government school children in Baddi-Barotiwala Area, Himachal Pradesh, India.* „Med Oral Patol Oral Cir Bucal.", 2011, 16 (7), e960-e965.
3. Lauritano D. i wsp.: *Dental fragment embedded in the lower lip after facial trauma: Brief review literature and report of a case*. „Dental Research Journal", 2012, Suppl 2, S237.
4. Alhaddad B., Rózsa N.K., Tarján I.: *Dental trauma in children in Budapest. A retrospective study.* „Eur J Paediatr Dent.", 2019, 20 (2), 111-115.
5. Cavalcanti A.L. i wsp.: *Traumatic anterior dental injuries in 7- to 12-year-old Brazilian children.* „Dent Traumatol.", 2009, 25 (2), 198-202.
6. Al-Jundi S.H.: *The importance of soft tissue examination in traumatic dental injuries: a case report*. „Dental Traumatology", 2010, 26, 6, 509-511.
7. Agarwal A. i wsp.: *Tooth fragment embedded in the upper lip after dental trauma: A case report presenting an immediate diagnostic approach and complete rehabilitation*. „Journal of Indian Society of Pedodontics and Preventive Dentistry", 2013, 31, 1, 52.
8. Avinash A. i wsp.: *Surgical Removal of Coronal Fragment of Tooth Embedded in Lower Lip and Esthetic Management of Fractured Crown Segment.* „Int J Clin Pediatr Dent", 2014, 7 (1), 65-68.
9. Zhengyan Y., Keke L., Fei W. i wsp.: *Cone beam computed tomography study of the root and canal morphology of mandibular permanent anterior teeth in a Chongqing population*. „Ther Clin Risk Manag.", 2015, 12, 19-25.
10. Leader D.: *CBCT is valuable for diagnosis of tooth fracture*. „Evid Based Dent", 2015, 16, 23-24.
11. Caglayan F., Bayrakdar I.S.: *The Intraoral Ultrasonography in Dentistry*. „Niger J Clin Pract", 2018, 21, 125-33.
12. Scott C. i wsp.: *Ingestion of Teeth in Maxillofacial Trauma: A Case Report*. „Clinical Dentistry", 2017, 11, 5.
13. Wang H. i wsp.: *Traumatic displacement of teeth into maxillary sinus and the retrieval assisted by computer-assisted navigation: A case report*. „Medicine", 2018, 97, 51.

14. Casap N. i wsp.: *Enigma of missing teeth in maxillofacial trauma*. „Journal of Oral And Maxillofacial Surgery", 2011, 69, 5, 1421-1429.
15. Barua P. i wsp.: *Treatment imprudence leading to missed tooth fragment*. „Case Reports", 2013.

5.11. *Analiza pęknięć zębów stałych u dzieci przy wykorzystaniu kamery DiagnoCam* Marcin Riegel, Agnieszka Wacławczyk, Anna Babczyńska-Staszewska, Anna Krzysztoforska, Lidia Postek-Stefańska

1. Lubisich E., Hilton T., Ferracane J.: *Cracked Teeth: A Review of the Literature*. „Journal of Esthetic and Restorative Dentistry", 2010, 22 (3), 158-67.
2. Mamoun J., Napoletano D.: *Cracked tooth diagnosis and treatment: an alternative paradigm*. „Eur J Dent.", 2015 Apr-Jun, 9 (2), 293-303.
3. Cameron C.E.: *The cracked tooth syndrome: additional findings*. „J Am Dent Assoc", 1976, 93, 971-975.
4. Torabinejad M., Walton R. i wsp.: *Principles and practice of endodontics*. W.B. Saunders Company, Philadelphia, 108-128.
5. Elhennawy K. i wsp.: *In vitro performance of the DIAGNOcam for detecting proximal carious lesions adjacent to composite restorations*. „J Dent.", 2018 May, 72, 39-43.
6. Söchtig F., Hickel R., Kühnisch J.: *Caries detection and diagnostics with near-infrared light transillumination: clinical experiences*. „Quintessence Int.", 2014 Jun, 45 (6), 531-538.
7. Banerji S., Mehta S., Millar B.: *Cracked tooth syndrome. Part 1: aetiology and diagnosis*. „Br Dent J.", 2010 May, 22, 208 (10), 459-463.

5.12. *Występowanie niecałkowitych pęknięć zębów stałych u dzieci* Marcin Riegel, Agnieszka Wacławczyk, Anna Babczyńska-Staszewska, Anna Krzysztoforska, Lidia Postek-Stefańska

1. Gibbs J.: *Cuspal fracture odontalgia*. „Dent Dig", 1954, 60, 158-160.
2. Cameron C.: *Cracked tooth syndrome*. „J Am Dent Assoc", 1964, 68, 405-411.
3. Ellis S.: *Incomplete tooth fracture – proposal for a new definition*. „Br Dent J", 2001, 190, 424-428.
4. Mamoun J., Napoletano D.: *Cracked tooth diagnosis and treatment: An alternative paradigm.* „Eur J Dent", 2015 Apr-Jun, 9 (2), 293-303.

5. Cameron C.: *The cracked tooth syndrome: additional findings.* „J Am Dent Assoc", 1976, 93, 971-975.
6. Lubisich E., Hilton T., Ferracane J.: *Cracked Teeth: A Review of the Literature*. „Journal of Esthetic and Restorative Dentistry", 2010, 22 (3), 158-167.
7. Torabinejad M. i wsp.: *Principles and practice of endodontics*. W.B. Saunders Company, Philadelphia, 108-128.
8. Talim S., Gohil K.: *Management of coronal fractures of permanent posterior teeth*. „J Prosthet Dent", 1974, 31, 172-183.
9. Banerji S., Mehta S., Millar B.: *Cracked tooth syndrome. Part 1: aetiology and diagnosis*. „Br Dent J", 2010 May 22, 208 (10), 459-463.
10. Clark D., Sheets C., Paquette J.: *Definitive diagnosis of early enamel and dentinal cracks based on microscopic evaluation*. „J Esthet Restor Dent", 2003, 15 (7), 391-401.
11. Mathew S. i wsp.: *Diagnosis of cracked tooth syndrome*. „Journal of Pharmacy & Bioallied Sciences", 2012, 4 (2), 242-244.
12. Culjat M. i wsp.: *Ultrasound crack detection in a simulated human tooth.* „Dentomaxillofacial Radiology", 2005, 34, 80-85.
13. Lee S. i wsp.: *Dental optical coherence tomography: new potential diagnostic system for cracked-tooth syndrome*. „Surg Radiol Anat", 2016 Jan, 38 (1), 49-54.
14. Idiyatullin D. i wsp.: *Role of MRI for detecting micro cracks in teeth*. „Dentomaxillofacial Radiology", 2016, 45 (7).
15. Jun M. i wsp.: *Detection and analysis of enamel cracks by quantitative light-induced fluorescence technology*. „J Endod", 2016 Mar, 42 (3), 500-504.
16. Banerji S., Mehta S., Millar B.: *Cracked tooth syndrome. Part 2: restorative options for the management of cracked tooth syndrome.* „Br Dent J", 2010 Jun, 208 (11), 503-514.
17. Banerji S., Mehta S., Millar B.: *The management of cracked tooth syndrome in dental practice*. „Br Dent J", 2017 May 12, 222 (9), 659-666.

5.13. ***Postępowanie ortodontyczno-chirurgiczne w przypadku zatrzymanych kłów szczęki***
Marek Janiszewski, Marzena Ostrowska, Elżbieta Figas-Kubica, Katarzyna Moszura

1. Dewel B.: *The upper cuspid: its development and impaction*. „Angle Orthod", 1949, 19, 79-90.
2. Wedl J.S., Schoder V., Blake F.A. i wsp.: *Eruption times of permanent teeth in teenage boys and girls in Izmir (Turkey)*. „J Clin Forensic Med.", 2004, 11 (6), 299-302.
3. Jacoby H.: *The etiology of maxillary canine impactions*. „Am J Orthod", 1983, 84,

125-132.

4. Becker A., Smith P., Beher R.: *The incidence of anomalous maxillary lateral incisors in relation to palatally displaced cuspids*. „Angle Orthod", 1981, 51, 24.
5. Sajnani A.K., King N.M.: *Diagnosis and localization of impacted maxillary canines: comparison of methods*. „J Investig Clin Dent", 2012, 4, 252-256.
6. Stivaros N., Mandall N.A.: *Radiographic factors affecting the management of impacted upper permanent canines*. „J Orthod", 2000, 27 (2), 169-173.
7. Bishara S.: *Impacted maxillary canines: a review*. „Am J Orthod Dentofacial Orthop", 1992, 101 (2), 159-171.
8. Noar J.: *Interceptive Orthodontics: A Practical Guide to Occlusal Management*. Wyd. Wiley-Blackwell, 2014.
9. Leifert S., Jonas I.: *Dental anomalies as a microsymptom of palatal canine displacement*. „J Orofac. Orthop", 2003, 64, 108-20.
10. Nagpal A., Pai K.M., Sharma G.: *Palatal and labially impacted maxillary canine-associated dental anomalies: a comparative study*. „J Contemp Dent Pract", 2009, 10, 67-74.
11. Sajnani A.K., King N.M.: *Dental anomalies associated with buccally and palatally impacted maxillary canines*. „J Investig Clin Dent", 2014, 5, 208-13.
12. Abramczyk J., Kresa P., Czochrowska E. i wsp.: *Anomalie towarzyszące zatrzymanym kłom*. „Forum Ortod", 2015, 11, 16-24.
13. Bazargani F., Magnuson A., Lennartsson B.: *Effect of interceptive extraction of deciduous canine on palatally displaced maxillary canine: a prospective randomized clinical study*. „Angle Orthod", 2014, 84, 3-10.
14. Naoumova J., Kurol J., Kjellberg H.: *Extraction of the deciduous canine as an interceptive treatment in children with palatally displaced canines – part II: possible predictors of success and cut-off points for a spontaneous eruption*. „Eur J Orthod", 2015, 37, 219-29.
15. Alessandri Bonetti G., Zanarini M., Incerti Parenti S. i wsp.: *Preventive treatment of ectopically erupting maxillary permanent canines by extraction of decidous canines and first molars: A randomized clinical trial*. „AM J Orthod Dentofacial Orthop", 2011, 139, 316-23.
16. Baccetti T., Mucedero M., Leonardi M. i wsp.: *Interceptive treatment of palatal impaction of maxillary canines with rapid maxillary expansion: a randomized clinical trial*. „Am J Orthod Dentofacial Orthop", 2009, 136, 657-61.

17. Olive R.J.: *Orthodontic treatment of palatally impacted maxillary canines*. „Aust Orthod J", 2002, 18, 64-70.
18. McSherry P.: *The assessment of and treatment options for the buried maxillary canine*. „Dent Update", 1996, 23 (1), 7-10.
19. Pitt S., Hamdan A., Rock P.: *A treatment difficulty index for unerupted maxillary canines*. „Eur J Orthod", 2006, 28 (2), 141-144.
20. Becker A., Chaushu G., Chaushu S.: *Analysis of failure in the treatment of impacted maxillary canines*. „Am J Orthod Dentofacial Orthop", 2010, 137, 743-5410.
21. Kokich V.G.: *Surgical and orthodontic management of impacted maxillary canines*. „Am J Orthod Dentofacial Orthop", 2004, 126, 278-283.
22. Kokich V.G., Mathews D.P.: *Surgical and orthodontic management of impacted teeth*. „Dent Clin North Am", 1993, 37, 181-204.
23. Boyd R.: *Clinical assessment of injuries in orthodontic movement of impacted teeth II: Surgical recommendations*. „Am J Orthod.", 1984, 86, 407-18.
24. Parkin N.A., Milner R.S., Deery C. i wsp.: *Periodontal health of palatally displaced canines treated with open or closed surgical technique: a multicenter, randomized condtrolled trial*. „Am J Orthod Dentofacial Orthop.", 2013, 144, 176-184.
25. Parkin N.A., Freeman J.V., Deery C. i wsp.: *Esthetic judgments of palatally displaced canines 3 month postdebond after surgical exposure with either a closed or an open technique*. „Am J Orthod Dentofacial Orthop.", 2015, 147, 173-181.
26. Lewis P.D.: *Preorthodontic surgery in the treatment of impacted canines*. „Am J Orthod", 1971, 60, 382-397.
27. Crescini A., Clauser C., Giorgetti R. i wsp.: *Tunnel traction of infraosseous impacted maxillary canines. A three-year peridontal follow-up*. „Am J Orthod Dentofacial Orthop.", 1994, 105, 61-72.
28. Tanaka T., Deguchi T., Kageyama T. i wsp.: *Autotransplantation of 28 Premolar Donor Teeth in 24 OrthodonticPatients*. „Angle Orthod,", 2008, 78, 12-19.
29. Patel A., Brennan J.A., Sandler P.J.: *Autotransplantation of an impactedthird molar: an orthodontic case report*. „Dent Update", 2004, 31, 596-601.
30. Arikan F., Nizam N., Sonmez S.: *5-year longitudinal study of survivalrate and periodontal parameter changes at site of maxillary canine auto-transplantation*. „J Period", 2008, 79, 595-602.
31. Proffit W.R., Fields H.W. Jr, Server D.M.: *Ortodoncja współczesna. Tom 2*. Komorowska A. (red.), Wyd. Elsevier Urban & Partner, Wrocław 2009, 141-143.

32. Tsukiboshi M.: *Autotransplantation of teeth*. Wyd. Quintessence, Tokyo 2001, 10-181.
33. Amos M.J., Day P., Littlewood S.J.: *Autotransplantation of teeth: anoverview*. „Dent Update", 2009, 36, 102-113.
34. Bishara S.E.: *Impacted maxillary canines: A review*. „Am J Orthod Dentofacial Orthop.", 1992, 101, 159-71.

ROZDZIAŁ 6

6.1. *Protezy ruchome dziecięce: wskazania, przeciwwskazania, zalety i ograniczenia stosowania* Zuzanna Sokołowska, Anna Kastelik-Giżewska

1. Kulewicz M.: *Wzrost i rozwój twarzoczaszki*. „Acta Clinica", 2002, 2, 169.
2. Wieczorek A., Majewski S., Loster J.: *Human craniofacial development throughout lifetime in preventive and dental treatment*. „Prosthodontics", 2011, 61 (1), 14-18.
3. Spiechowicz E.: *Protetyka stomatologiczna. Podręcznik dla studentów*. Wyd. Lekarskie PZWL, Warszawa 2016, 652-660.
4. Karłowska I.: *Zarys współczesnej ortodoncji. Podręcznik dla studentów i lekarzy dentystów*. Wyd. Lekarskie PZWL, Warszawa 2016.
5. Strada E., Pihut M., Wiśniewska G.: *Leczenie protetyczne pacjentów w wieku rozwojowym na podstawie piśmiennictwa i doświadczeń własnych*. „Mag Stomatologiczny", 2013, 12, 142-145.

6.2. *Brak zawiązków siekaczy przyśrodkowych dolnych – cementowanie adhezyjne mostu kompozytowego – opis przypadku* Paweł Stanisławski, Rafał Szymański

1. Dejak B.: *Kompendium wykonywania uzupełnień protetycznych*. Wyd. Med. Tour Press, Warszawa 2014.
2. Majewski S., Pryliński M.: *Materiały i technologie współczesnej protetyki stomatologicznej*. Wyd. Czelej, Lublin 2013.
3. Makarewicz D.: *Wzmocnienia wykonane z włókien szklanych w codziennej praktyce stomatologicznej*. „TPS – Twój Przegląd Stomatologiczny", 2009, 11, 36-38.
4. Machorowska-Pieniążek A., Rojek U., Krukowska-Drozd O. i wsp.: *Agenezja trzecich zębów trzonowych*. „Ann Acad Med. Siles", 2010, 64, 1-2, 22-28.
5. Gregorczyk-Maga I., Merta U., Kołodziej I. i wsp.: *Prosthetic methods of hypodontia treatment on the basis of the literature*. „Nowa Stomatologia", 2013, 4, 171-174.

6. Biedziak B.: *Incidence of Malocclusion in Patients with Oligodontia*. „Dent Med Probl", 2004, 41, 3, 483-488.
7. Jędryszek A., Kmiecik M., Paszkiewicz A.: *Review of Modern Knowledge on Hypodontia.* „Dent Med Probl", 2009, 46, 1, 118-125.
8. Yamashiro T., Zheng L., Shitaku Y. i wsp.: *Wnt10a regulates dentin sialophosphoprotein mRNA expression and possibly links odontoblast differentiation and tooth morphogenesis*. „Differentiation", 2007, 75, 452-462.
9. Romaniuk-Demonchaux A.: *Odbudowy kompozytowe w adhezyjnej stomatologii odtwórczej*. „TPS – Twój Przegląd Stomatologiczny", 2018, 5, 21-39.
10. Kozubal-Dziubka I., Kawala M.: *Hipodoncja siekaczy bocznych szczęki – kompleksowe leczenie wielospecjalistyczne*. „TPS – Twój Przegląd Stomatologiczny", 2018, 5, 62-66.
11. Majda-Kwaśniak K., Kolanko W.: *Cementowanie adhezyjne uzupełnień pełnoceramicznych wykonanych z ceramiki krzemowej*. „TPS – Twój Przegląd Stomatologiczny", 2018, 3, 40-47.
12. Ciszek A., Dudkiewiecz E., Szymaniec I. i wsp.: *Uzupełnienie braków zębowych w odcinku przednim szczęki u pacjentki z hipodoncją*. „TPS – Twój Przegląd Stomatologiczny", 2018, 1-2, 42-44.
13. Stankiewicz A.: *Mosty kompozytowe cementowane adhezyjnie*. „TPS – Twój Przegląd Stomatologiczny", 2018, 9, 48-54.
14. Chabrowska M., Łukomska-Szymańska M.: *Endokorona – cyfrowa metoda jednowizytowa. Opis przypadku*. „TPS – Twój Przegląd Stomatologiczny", 2019, 10, 21-28.
15. Rosa Z., Rosa M.: *Mikrodoncja siekaczy bocznych szczęki. Metamorfoza uśmiechu z zastosowaniem koron pełnoceramicznych*. „TPS – Twój Przegląd Stomatologiczny", 2018, 10, 40-42.

6.3. *Wykorzystanie laserów w stomatologii dziecięcej* Beata Kolondra-Mazgaj, Joanna Starczynowska-Kuna, Agnieszka Wacławczyk, Lidia Postek-Stefańska

1. Gutknecht N. i wsp.: *Lasers in Pediatric Dentistry – A Review*. „J Oral Laser Applications", 2005, 5, 207-218.
2. Caprioglio C., Olivi G., Genovese M.D.: *Paediatric laser dentistry. Part 1: General introduction*. „Eur J Paediatr Dent", 2017 Mar, 18 (1), 80-82.

3. Zeńczak-Więckiewicz D. i wsp.: *Badania porównawcze tradycyjnego stomatologicznego leczenia chirurgicznego i leczenia przy użyciu lasera CO_2 z uwzględnieniem subiektywnych doznań pacjentów*. „Dent Forum", 2013, 1, 43-48.
4. Janowska-Bugaj M., Dudko A., Kurnatowska A.J.: *Zastosowanie lasera diodowego w chirurgii tkanek miękkich jamy ustnej*. „E-Dentico", 2012, 3 (37), 8-20.
5. Nazemisalman B., Farsadeghi M., Sokhansanj M.: *Types of lasers and their applications in pediatric dentistry*. „J Lasers Med Sci", 2015 Sum, 6 (3), 96-101.
6. Iwanicka-Grzegorek E., Puczyłowska-Rybaczyk M.: *Terapeutyczne i diagnostyczne zastosowanie lasera w schorzeniach jamy ustnej*. „Nowa Stomatol", 2011, 3, 128-133.
7. Wędrychowicz-Welman A., Prymas A., Lewandowski P.: *Diagnostyka próchnicy powierzchni żujących zębów bocznych metodą fluorescencji laserowej*. „Dent Med Probl", 2007, 44 (2), 207-213.
8. Prudel-Babiuch M., Puzio A., Postek-Stefańska L.: *Nowoczesne metody diagnostyki próchnicy zębów – przegląd piśmiennictwa*. „TPS – Twój Prz. Stomatol.", 2014, 6, 32-39.
9. Shamsa S. i wsp.: *The comparison of selected diagnostic methods'accuracy in the detection of early occlusal carious lesions in first permanent molar teeth in children*. „Nowa Stomatol", 2013, 18, 2, 61-66.
10. Dembowska E.: *Lasery w stomatologii*. Wyd. Czelej, Lublin 2015, 4, 116.
11. Mielczarek A., Kwaśny M., Włodarski M.: *Fluorescencyjne metody diagnostyki stomatologicznej w świetle piśmiennictwa i obserwacji własnych*. „Nowa Stomatol", 2008, 2, 54-57.
12. Ando M. i wsp.: *Comparative study to quantify demineralized enamel in deciduous and permanent teeth using laser and light-induced fluorescence techniques*. „Caries Res", 2001, 35, 464-470.
13. Apel C. i wsp.: *The caries-preventive potential of subablative Er:YAG and Er:YSGG laser radiation in an intraoral model: apilot study*. „Photomed Laser Surg.", 2004, 22, 312-317.
14. Westerman G.H. i wsp.: *Argon laser irradiation and fluoride treatment effects on caries-like enamel lesion formation in primary teeth: an in vitro study*. „Am J Dent", 2004, 17 (4), 241-244.
15. Welbury R., Raadal M., Lygidakis N.A.: *EAPD guidelines for the use of pit and fissure sealants*. „Eur J Paediatr Dent", 2004 Sep, 5 (3), 179-84.

16. Hossain M. i wsp.: *Removal of organic debris with Er:YAG laser irradiation and microleakage of fissures sealants in vitro*. „Lasers Med Sci", 2012 Sep, 27 (5), 895-902.
17. Olivi G., Olivi M.: *Laser in restorative dentistry: a practical guide*. Springer-Verlag, Berlin Heidelberg 2015, 120-128.
18. Lupi-Pégurier L. i wsp.: *Microleakage of resin-based sealants after Er:YAG laser conditioning*. „Lasers Med Sci", 2007, 22 (3), 183-188.
19. Lepri T.P., Souza-Gabriel A.E., Atoui J.A. i wsp.: *Shear bond strength of a sealant to contaminatedenamel surface: Influence of erbium:yttrium-aluminum-garnet laser pretreatment*. „J Esthet Restor Dent", 2008, 20 (6), 386-392.
20. Khogli A.E. i wsp.: *Microleakage and penetration of a hydrophilic sealant and a conventional resin-based sealant as a function of preparation techniques: a laboratory study*. „Int J Paediatr Dent", 2013 Jan, 23 (1), 13-22.
21. Kozaczuk S., Grzech-Leśniak K.: *Leczenie próchnicy laserem Er:YAG zgodnie z koncepcją terapii minimalnie inwazyjnej*. „Dent Tribune", 2015, 12 (21).
22. Olivi G., Genovese M.D., Caprioglio C.: *Evidence-based dentistry on laser paediatric dentistry.* „Eur J Paediatr Dent", 2009, 10, 29-40.
23. Gaczek A.: *Laser Erbowy Er:Yag w zastosowaniach stomatologicznych. Wady i zalety oraz warunki stosowania*. „Nowa Stomatol", 2000, 1, 226-229.
24. Guedes S. i wsp.: *Acid etching concentration as a strategy to improve the adhesive performance on Er:YAG laser and bur-prepared demineralized enamel*. „Photomed. Laser Surg", 2014, 32, 379-385.
25. Olivi G., Caprioglio C., Genovese M.D.: *Paediatric laser dentistry. Part 3: Dental trauma*. „Eur J Paediatr Dent", 2017, 18 (3), 247-250.
26. Lussi A., Francescut P.: *Performance of conventional and new method for the detection of occlusal caries in deciduous teeth*. „Caries Res", 2003, 37, 2-7.
27. Pescheck A., Pescheck B., Moritz A.: *Pulpotomy of primary molars with the use of a carbon Dioxide Laser: results of a long term in vivo study*. „J Oral Laser Appl", 2002 Jan, 165-169.
28. Cengiz E., Yilmaz H.G.: *Efficacy of Erbium, Chromium-doped: Yttrium, Scandium, Gallium, and Garnet Laser Irradiation Combined with Resinbased Tricalcium Silicate and Calcium Hydroxide on Direct Pulp Capping: a Randomized Clinical Trial*. „J Endod", 2016, 42 (3), 351-5.
29. Soares F. i wsp.: *Impact of Er,Cr:YSGG laser therapy on the cleanliness of the root canal walls of primary teeth*. „J Endod", 2008, 34 (4), 474-477.

30. *AAE Position Statement – Use of lasers in dentistry*. https://www.aae.org/
31. Vaghela D.J., Sinha A.A.: *Pulse oximetry and laser Doppler flowmetry for diagnosis of pulpal vitality*. „J Interdiscip Dentistry", 2011, 1, 14-21.
32. Olivi G., Caprioglio C., Olivi M. i wsp.: *Paediatric laser dentistry. Part 4: Soft tissue laser applications*. „Eur J Paediatr Dent", 2017 Dec, 18 (4), 332-334.
33. Kotlow L.A.: *Oral diagnosis of abnormal frenum attachments in neonates and infants: Evaluation and treatment of the maxillary and lingual frenum using Erbium:YAG laser*. „J Pediatric Dent Care", 2004, 10 (3), 11-14.
34. Bengtson A.L. i wsp.: *Influence of examiner's clinical experience in detecting occlusal caries lesions in primary teeth*. „Pediatr Dent", 2005, 27 (3), 238-243.
35. Barańska-Gachowska M.: *Endodoncja wieku rozwojowego i dojrzałego*. Wyd. Czelej, Lublin 2004, 86-92, 172-175, 271-273.
36. Koci E., Almas A.: *Laser application in dentistry: an evidance-based clinical decision-making update*. „Pak Oral Dent J", 2009, 29 (2), 409-423.
37. Fujiyama K. i wsp.: *Clinical effect of CO(2) laser in reducing pain in orthodontics*. „Angle Orthod", 2008, 78 (2), 299-303.
38. Youssef M. i wsp.: *The effect of low-level laser therapy during orthodontic movement: a preliminary study*. „Lasers Med Sci,", 2008, 23 (1), 27-33.

6.4. *Laser Er:YAG w leczeniu tkanek twardych zębów stałych u nastolatków w oparciu o diagnostykę próchnicy długością fali 780 nm – opis przypadku* Agnieszka Milc, Rafał Wiench, Agnieszka Woźniak

1. Hibst R., Keller U.: *Experimental studies of the application of the Er:YAG laser on dental hard substances: I. Measurement of the ablation rate*. „Laser Surg Med", 1989, 9, 4, 338-344.
2. Miserendino L.J., Levy G., Miserendino C.A.: *Laser interaction with biologic tissues.* Red. L.J. Miserendino, R.M. Pick: *Lasers in Dentistry*. Wyd. Qiuntessence Publishing Co, Chicago 1995.
3. Wielusińska-Opałko N., Orlińska A., Jarząbek A.: *Wpływ wybranych czynników ryzyka na wystąpienie próchnicy wczesnego dzieciństwa*. „Stomatologia po Dyplomie", 2014, 11.
4. Rodrigues C.S. i wsp.: *The relationships between dietary guidelines, sugar intake and caries in primary teeth in low income Brazilian 3-year-olds: a longitudinal study*. „International Journal of Paediatric Dentistry", 2000, 10, 47-55.

5. Puls Medycyny: *NIL apeluje o debatę nad stanem polskiej stomatologii. „Ponad 90 proc. Polaków ma próchnicę”* [dostęp on-line z: 15.02.2022 r.] https://pulsmedycyny.pl/nil-apeluje-o-debate-nad-stanem-polskiej-stomatologii-ponad-90-proc-polakow-ma-prochnice-1141361.
6. Proc P., Filipińska-Skąpska R., Wochna-Sobańska M.: *Próchnica uzębienia dzieci łódzkich do lat 5. III. Czynniki etiologiczne próchnicy.* „Dent Med Probl”, 2006, 43 (1), 65-70.
7. Bagińska J., Stokowska W.: *Nawyki żywieniowe a intensywność próchnicy wczesnej u małych dzieci*. „Wiadomości Lekarskie”, 2006, LIX, 1-2.
8. Takamori K., Furukawa H., Morikawa Y. i wsp.: *Basic study on vibrations during tooth preparations caused by high-speed drilling and Er:YAG laser irradiation*. „Lasers Surg Med”, 2003 Jan, 32 (1), 25-31.
9. Matys J., Flieger R., Kopczyński P. i wsp.: *Ocena bólu w leczeniu zębów za pomocą lasera erbowo-yagowego*. „TPS – Twój Przegl Stom”, 2014, 11, 28-29.
10. Żmuda S., Ignatowicz E. Stankiewicz J.: *Laser Er:YAG w stomatologii*. „Czas Stomatol”, 2008, 61, 4, 275-282.
11. Cozean C., Arcoria C.J., Pelagalli J. i wsp.: *Dentistry for the 21st century? – Erbium:YAG laser for teeth*. „JADA”, 1997, 128, 1080-1087.
12. Park N.S., Kim K.S., Kim M.E. i wsp.: *Changes in intrapulpal temperature after Er:YAG laser irradiation*. „Photomed Laser Surg”, 2007, 25, 3, 229-232.
13. Żmuda S*.: Reakcja miazgi zębów szczura na opracowanie ubytków promieniem lasera Er:YAG*. Rozprawa doktorska, Warszawa 1999.
14. Neves A.A., Coutinho E., De Munck J. i wsp.: *Caries-removal effectiveness and minimal-invasiveness potential of caries-excavation techniques: a micro-CT investigation*. „Journal of Dentistry”, 2010, 39, 2, 154-62.
15. Stern R.H., Sognnaes R.F.: *Laser beam effect on dental hard tissue*. „Journal of Dental Research”, 1964, 43, 5, 873.
16. Ana P.A., Blay A., Miyakawa W. i wsp.: *Thermal analysis of teeth irradiated with Er,Cr:YSGG at low fluences*. „Laser Physics Letters”, 2007, 4, 11, 827-834.
17. Zijp J.R., Bosch J.J.: *Theoretical model for the scattering of light by dentin and comparison with measurements*. „Applied Optics”, 1993, 32, 4, 411-5.
18. Schoop U., Kluger W., Moritz A. i wsp.: *Bactericidal effect of different laser systems in the deep layers of dentin*. „Lasers Surg Med.”, 2004, 35 (2), 111-6.

19. Vezzani M.S., Pietro R., Silva-Sousa Y.T. i wsp.: *Disinfection of root canals using Er:YAG laser at different frequencies*. „Photomed Laser Surg", 2006, 24, 4, 499-502.
20. Torabinejad M., Handysides R., Khademi A.A. i wsp.: *Clinical implications of the smear layer in endodontics: a review*. „Oral Surg Oral Med Oral Pathol Oral Radiol Endod", 2002, 94, 6, 658-666.
21. Diaci J.: *Laser Profilometry for the Characterization of Craters Produced in Hard Dental Tissues by Er:YAG and Er,Cr:YSGG Lasers*. „J Laser and Health Academy", 2008, 2.
22. Mir M., Meister J., Franzen R. i wsp.: *Influence of water-layer thickness on Er:YAG laser ablation of enamel of bovine anterior teeth*. „Lasers Med Sci", 2008 Oct, 23 (4), 451-7.
23. Kohara E.K., Hossain M., Kimura i wsp.: *Morphological and microleakage studies of the cavities prepared by Er:YAG laser irradiation in primary teeth*. „J Clin Laser Med Surg", 2002, 20, 141-147.
24. Moritz A., Gutknecht N., Schoop U. i wsp.: *Alternatives in enamel conditioning: a comparison of conventional and innovative methods*. „J Clin Laser Med Surg", 1996 Jun, 14 (3), 133-6.
25. Guedes S.F., Melo M.A., Lima J.P. i wsp.: *Acid etching concentration as a strategy to improve the adhesive performance on Er:YAG laser and bur-prepared demineralized enamel*. „Photomed Laser Surg", 2014 Jul, 32 (7), 379-85.
26. Mikołajczyk M.: *Technologia Near Infrared Laser Transillumination (NILT) w stomatologii zachowawczej*. „Magazyn Stomatol.", 2022, 10, 38-41.
27. Hibst R., Stock K., Gall R. i wsp.: *Controlled tooth surface heating and sterilization by Er:YAG laser radiation*. „Proc SPIE", 1996, 2922, 119-161.
28. Yaneva B.K., Zagorchev P.I., Firkova E.I. i wsp.: *In Vitro Study of Temperature Changes in Pulp Chamber During Root Planing Procedure Using Er:YAG Laser*. „Folia Med (Plovdiv)", 2016 Sep, 1, 58 (3), 206-210.
29. Krmek S.J., Miletic I., Simeon P. i wsp.: *The temperature changes in the pulp chamber during cavity preparation with the Er:YAG laser using a very short pulse*. „Photomed Laser Surg.", 2009, 27 (2), 351-5.
30. Liu J., Lai Y., Shu W. i wsp.: *Acceptance and efficiency of Er:YAG laser for cavity preparation in children*. „Photomed Laser Surg.", 2006, 24 (4), 489-93.

6.5. ***Korekta wędzidła wargi górnej przy użyciu lasera diodowego – opis przypadku*** **Rafał Flieger, Jacek Matys**

1. Edwards J.G.: *The diastema, the frenum, the frenulectomy: a clinical study.* „Am J Orthod", 1977, 71 (5), 489-508.
2. Haytac M.C., Ozcelik O.: *Evaluation of patient perceptions after frenulectomy operations: a comparison of carbon dioxide laser and scalped technique*. „J Periodontol", 2006, 77 (11), 1815-1819.
3. Shetty K. i wsp.: *Maxillary frenulectomy using a carbon dioxide laser in a pediatric patient: a case report.* „Gen Dent", 2008, 56 (1), 60-63.
4. Mirko P., Miroslav S., Lubor M.: *Significance of the labial frenum attachment in periodontal disease in man. Part I. Classification and epidemiology of the labial frenum attachment.* „J Periodontol", 1974, 45 (12), 891-894.
5. Miller P.D Jr.: *The frenulectomy combined with a laterally positioned pedicle graft. Functional and esthetic considerations.* „J Periodontol", 1985, 56 (2), 102-106.
6. Olivi G. i wsp.: *Er, Cr:YSGG laser labial frenulectomy: a clinical retrospective evaluation of 156 consecutive cases.* „Gen Dent", 2010, 58 (3), 126-133.
7. Lindsey D.: *The upper midline space and its relation to the labial frenum in children and in adults. A statistical evaluation.* „Br Dent J", 1977, 143 (10), 327-132.
8. Pawankumar D.T. i wsp.: *Midline diastema – a review.* „European Journal of Biomedical and Pharmaceutical Science", 2014, 1 (3), 3340-3348.
9. Ferguson M.W., Rix C.: *Pathogenesis of abnormal midlines spacing of human central incisors.* „Br Dent J", 1983, 154 (7), 212-218.
10. Świder K., Matys J., Flieger R. i wsp.: *Zastosowanie lasera Er:YAG we frenulektomii wargi górnej – opis przypadku.* „TPS – Twój Przegląd Stomatologiczny", 2015, 10, 48-52.
11. Chaubey K.K. i wsp.: *Perio-esthetic surgery: using LPF with frenulectomy for prevention of scar.* „J Indian Soc Periodontol", 2011, 15 (3), 265-269.
12. Antoni R. i wsp.: *The superior median frenulum. Surgical-orthodontic treatment of a recurrence.* „Clin Ther", 1989, 130 (2), 95-100.
13. Stubley R.: *The influence of transseptal fibers on incisor position and diastema formation.* „Am J Orthod", 1976, 70 (6), 645-652.
14. Pié-Sánchez J. i wsp.: *Comparative study of upper lip frenulectomy with the CO_2 laser versus the Er, Cr:YSGG laser*. „Med Oral Patol Oral Cir Bucal", 2012, 17 (2), e228-232.

15. de Oliveira Guaré R. i wsp.: *Drug-induced gingival enlargement: Biofilm control and surgical therapy with gallium-aluminium-arsenide (GaAlAs) diode laser – a 2-year follow-up.* „Spec. Care Dentist", 2010, 10 (2), 46-52.
16. Perkowski A.M.: *Laser diodowy – nowoczesne narzędzie w chirurgii tkanek miękkich jamy ustnej.* „Laser Praktyka", 2015, 1, 16-20.
17. Matys J., Flieger R., Dominiak M.: *Zastosowanie lasera diodowego we frenulektomii wargi górnej.* „Stomatologia News", 2015, 12, 19-24.
18. Sidorowicz K., Błochowiak K., Sokalski J.: *Zastosowanie lasera Er:YAG w zabiegach chirurgii stomatologicznej.* „Dental Forum", 2014, 1, 87-92.

6.6. *Korekta wędzidła języka przy użyciu lasera diodowego* Jacek Matys, Rafał Flieger

1. Grudziąż-Sękowska J.: *Współzależność wad wymowy i wad zgryzu – badania własne w grupie dzieci 7-8-letnich*. „Logopedia", 2008, 6, 7-31.
2. Barot V.J., Vishnoi S.L., Chandran S. i wsp.: *Laser: The torch of freedom for ankyloglossia.* „Indian Journal of Plastic Surgery", 2014, 47, 418-422.
3. Kotlow L.A.: *Ankyloglossia (tongue-tie): A diagnostic and treatment quandary.* „Quintessence Int.", 1999, 30, 259-262.
4. Lalakea M.L., Messner A.H.: *Ankyloglossia: The adolescent and adult perspective.* „Otolaryngol Head Neck Surg.", 2003, 128, 746-752.
5. Perkowski M.: *Laser diodowy – nowoczesne narzędzie w chirurgii tkanek miękkich jamy ustnej.* „Laser Praktyka", 2015, 1, 16-20.
6. Grzech-Leśniak K.: *Lasery w stomatologii – perspektywa rozwoju*. „Asyst. Hig. Stomatol.", 2015,10, 90-96.
7. Iwanicka-Grzegorek E., Puczyłowska-Rybaczyk M.: *Terapeutyczne i diagnostyczne zastosowanie lasera w schorzeniach jamy ustnej.* „Nowa Stomatologia", 2011, 3, 128-133.
8. Junqueira M.A., Cunha, N.N.O., Silva L.L.C. i wsp.: *Surgical techniques for the treatment of ankyloglossia in children: a case series.* „Journal Of Applied Oral Science", 2014, 22, 241-248.
9. Jafri Z., Ahmad N., Sultan N. i wsp.: *Diode laser assisted lingual frenectomy: a case series.* „IJOLD", 2014, 4, 87-90.
10. Zeinoun T., Nammour S., Dourov N. i wsp.: *Myofibroblasts in healing laser excision wounds.* „Lasers Surg. Med.", 2001, 28, 74-79.

ROZDZIAŁ 7

7.1. *Dysplazja ektodermalna u dzieci* Karolina Chrostowska

1. Potocka A., Kucharski Z.: *Rehabilitacja narządu żucia pacjentów z dysplazją ektodermalną na podstawie wybranych przypadków*. „Protet. Stomatol.", 2011, LXI, 1, 56-63.
2. Zadurska M., Sobieska E., Mateńko D. i wsp.: *Leczenie ortodontyczne i implantoprotetyczne u pacjentów z dysplazją ektodermalną*. „Dental Tribune", 2015.
3. Kupietzky A., Haupt M.: *Hypohidrotic ectodermal dysplasia: Characteristics and treatment*. „Quintessence International", 1995, 4, 20, 285-291.
4. Bergendal B.: *Oligodontia and ectodermal dysplasia – on signs, symptoms, genetics, and outcomes of dental treatment*. „Swed Dent J Suppl.", 2010, 205, 13-78, 7-8.
5. Kresa I., Czerkies R., Czochrowska E. i wsp.: *Leczenie implantoprotetyczne w przebiegu dysplazji ektodermalnej – 5-letnie obserwacje*. „Dental Tribune", 2015.
6. Rączkiewicz K., Rączkiewicz M., Mizerska-Żurowska A. i wsp.: *Dysplazja ektodermalna – opis przypadku*. „Stomatologia po Dyplomie", 2018, 06.
7. Gholman R.R., Kassar W.M. i wsp.: *Dental Rehabilitation of a Child with Ectodermal Dysplasia: A Case Report*. „Int J Clin Pediatr Dent", 2019, 12 (4), 362-365.
8. Majewski S.W.: *Współczesna protetyka stomatologiczna Podstawy teoretyczne i praktyka kliniczna*. Wyd. Edra Urban & Partner, Wrocław 2021.
9. Grover R., Mehra M.: *Prosthodontic Management of Children with Ectodermal Dysplasia: Review of Literature*. „Dentistry", 2015, 5, 11.
10. Alajami H., Saker J.: *Rehabilitation of ectodermal dysplasia patient with a telescopic denture in the maxilla and mandibular implant assisted overdenture: A case report*. „Clin Case Rep.", 2021 Dec, 9, (12).
11. Van Sickels J.E., Raybould T.P., Hicks E.P.: *Interdisciplinary Management of Patients With Ectodermal Dysplasia.* „J Oral Implantol", 2010 Jun, 36 (3), 239-245.

7.2. Różnicowanie choroby Kawasakiego i wieloukładowego zespołu zapalnego u dzieci (MIS-C) Dorota Sierpińska

1. Scardina G.S., Carini F., Valenza V. i wsp.: *Oral Manifestation of Kawasaki Disease*. „Research Journal of Biological Sciences", 2007, 2, 4, 431-433.
2. Esmaeilzadeh H., Mortazavi N., Salehi A. i wsp.: *Association of Kawasaki Disease and COVID-19 in children*. „Research Square", 2020.

3. Faden A.: *Recurrent lip swelling as late presentation of Kawasaki disease: Case report and review of literature*. „Saudi Dental Journal", 2013 Jan, 25, 1, 43-47.
4. European Centre for Disease Prevention and Control: *Paediatric inflammatory multisystem syndrome and Sars-CoV-2 infection in children*. Stockholm 2020.
5. Whittaker E., Bamford A., Kenny J. i wsp.: *Clinical Characteristics of 58 Children With a Pediatric Inflammatory Multisystem Syndrome Temporally Associated With SARS-CoV-2*. „JAMA", 2020 Jul, 324, 3, 259-269.
6. Kabeerdoss J., Kumar Pilania R., Karkhele R. i wsp.: *COVID-19, multisystem inflammatory syndrome in children, and Kawasaki disease: immunological mechanisms, clinical manifestations and management*. „Reumathology International", 2020 Nov, 1-14.

7.3. *Zespół Aperta* Anna Marzec, Michał Makarski, Michał Wajda, Liwia Minch

1. Wheaton S.W.: *Two specimens of congenital cranial deformity in infants associated with fusion of the fingers and toes*. „Transactions of the Pathological Society of London", 1894, 45, 238.
2. Apert E.: *De l'acrocéphalosyndactylie*. „Bulletins et Mémoires de la Société Medicale des hôpitaux de Paris", 1906, 23, 1310-1330.
3. Lee D.S., Chung K.C.: *Eugène Apert and his contributions to plastic surgery.* „Annals of Plastic Surgery", 2010, 64 (3), 362-365.
4. Park E.A., Powers G.F.: *Acrocephaly and scaphocephaly with symmetrically distributed malformations of the extremities. A study of the so-called acrocephalosyndactylism*. „American Journal of Diseases of Children", Chicago, 1920, 20, 235.
5. Blank C.: *Apert's syndrome (a type of acrocephalosyndactyly) – observations on a British series of thirty-nine cases*. „Annals of Human Genetics", 1959, 24 (2), 151-164.
6. Park W.J., Theda C., Maestri N.E. i wsp.: *Analysis of phenotypic features and FGFR2 mutations in Apert syndrome*. „American Journal of Human Genetics", 1995, 57 (2), 321-328.
7. Wilkie A., Morriss-Kay G.M., Jones E.Y. i wsp.: *Functions of fibroblast growth factors and their receptors.* „Current Biology", 1995, 5, 500-507.
8. Jakubiuk-Tomaszuk A., Boćkowski L., Sobaniec W. i wsp.: *Opis przypadku 15-letniej dziewczynki z zespołem Aperta*. „Neurologia Dziecięca", 2012, 21, 42, 69-72.

9. Koca T.T.: *Apert syndrome: A case report and review of the literature*. „Northern Clinic of Istanbul", 2016, 3 (2), 135-139.
10. Szczepkowska A., Osica P., Janas-Naze A.: *Leczenie chirurgiczne pacjentki z zespołem Aperta – opis przypadku*. „Journal of Education, Health and Sport", 2016, 6 (10), 289-298.
11. Prabhakar I., Thakar S.S., Motghare V. i wsp.: *Apert Syndrome: A Case Report.* „International Journal of Advanced Health Sciences", 2014, 1 (6), 37-40.
12. Varoli F., Santos K., Costa C. i wsp.: *Apert syndrome: Clinical and radiographic features and case report*. „Revista Odonto Ciência", 2011, 26 (1), 96-99.
13. Dixit S., Singh A., Gs M. i wsp.: *Apert's Syndrome: Report of a New Case and its Management.* „International Journal of Clinical Pediatric Dentistry", 2008, 1 (1), 48-53.
14. Laskowska-Ziętek A., Misiuk-Hojło M.: *Przedwczesne zarośnięcie szwów czaszkowych – aspekty okulistyczne i stomatologiczne*. „Dental and Medical Problems", 2007, 44, 2, 242-246.
15. Jakubiuk-Tomaszuk A. i wsp.: *Padaczka w zespole Aperta – opis przypadku*. „Neurologia Dziecięca", 2012, 42, 73-77.
16. López-Estudillo A.S., Rosales-Bérber M.A., Ruiz-Rodríguez S. i wsp.: *Dental approach for Apert syndrome in children: a systematic review*. „Medicina Oral, Patología Oral y Cirugia Bucal", 2017, 22 (6), 660-668.
17. Batra P., Duggal R., Parkash H.: *Dentofacial characteristics in Apert syndrome: A case report.* „J Indian Soc Pedo Prev Dent", September (2002), 20 (3), 118-123.
18. Villarreal-Becerra E., Guerrero-Guevara R., Espías-Gómez A. i wsp.: G*eneral and Oral Aspects in Apert syndrome: Report of a Case*. „Clin Med Rev Case Rep", 2015, 2, 050.
19. Ferraro N.F.: *Dental, orthodontic, and oral/maxillofacial evaluation and treatment in Apert syndrome*. „Clin Plast Surg", 1991, 18, 291-307.
20. Dalben G.S., Neves L.T., Gomide M.R.: *Oral findings in patients with Apert syndrome.* „Appl Oral Sci.", 2006, 14 (6), 465-9.
21. Chintakanon K., Boonpinon P.: *Ectopic eruption of the first permanent molars: prevalence and etiologic factors*. „Angle Orthod.", 1998, 68 (2), 153-60.
22. Stavropoulos D., Bartzela T., Bronkhorst E. i wsp.: *Dental agenesis patterns of permanent teeth in Apert syndrome*. „Eur J Oral Sci", 2011, 119, 198-203.

23. Surman T.L., Logan R.M., Townsend G.C. i wsp.: *Oral fea- tures in Apert syndrome: A histological examination*. „Orthod Craniofac Res", 2010, 13, 61-7.
24. Vadiati Saberi B., Shakoorpour A.: *Apert Syndrome: Report of a Case with Emphasis on Oral Manifestations*. „Journal of Dentistry, Tehran University of Medical Sciences", 2011, 8, 2.
25. Oberoi S. i wsp.: *Craniofacial team management in Apert syndrom*e. „American Journal of Orthodontics and Dentofacial Orthopedics", 2012, 141, 4, S82-S87.
26. Tessier P.: *The definitive plastic surgical treatment of the severe facial deformities of craniofacial dysostosis: Crouzon's and Apert's diseases*. „Plast reconstr Surg", 1971, 48, 419.
27. Rynearson R.D.: C*ase Report: Orthodontic and Dentofacial Orthopedic Considerations in Apert's Syndrome.* „Angle Orthod", 2000, 70, 247-252.
28. Posnick J.C., Amstrong D., Bite U.: *Crouzon and Apert syndromes: intracranial volume measurements before and after cranio-orbital reshaping in childhood.* „Plast Reconstr Surg", 1995, 96, 539-48.
29. Kitai N., Kawasaki K.: *Rigid external distraction osteogenesis for a patient with maxillary hypoplasia and oligodontia*. „Cleft Palate Craniofac J", 2003, 40, 207-213.
30. Paliga, J.T., Goldstein J., Storm P.B. i wsp.: *Monobloc Minus Le Fort II for Single-Stage Treatment of the Apert Phenotype*. „The Journal of Craniofacial Surgery", 2013 Jul, 24 (4), 1380-2.

7.4. *Podejrzenie zespołu Acro-Cardio-Facial (ACFS)* Małgorzata Jamka-Kasprzyk, Magdalena Kępisty

1. Richieri-Costa A., Orquizas L.C.: *Ectrodactyly, cleft/lip palate, ventricular septal defect, micropenis and mental retardation in a Brazilian child born to consanguineous parents*. „Rev Brasil Genet.", 1987, 10, 787-792.
2. Digilio M.C., Dallapiccola B.: *Acro-cardio-facial syndrome*. „Orphanet J Rare Dis", 2010, 5, 25.
3. Toschi B., Valetto A., Bertini V. i wsp.: *Acro-cardio-facial syndrome: A microdeletion syndrome?* „Am J Med Genet A.", 2012, 158A, 1994-1999.
4. Hudson C., Schwanke C., Johnson J.P. i wsp.: *Confirmation of 6q21-6q22.1deletion in acro-cardio-facial syndrome and further delineation of third contiguous gene deletion syndrome*. „Am J Med Part A", 2014, 164A, 2109-2113.

5. Giannotti A., Digilio M.C., Mingarelli R.: *An autosomal recessive syndrome of cleft palate, cardiac defect, genital anomalies, and ectrodactyly (CCGE)*. „J Med Genet.", 1995, 32, 72-74.
6. Shukla A., Hebbar M., Harms F.L. i wsp.: *Phenotypic variability in patients with interstitial 6q21-q22 microdeletion and Acro–Cardio–Facial syndrome*. „American Journal of Medical Genetics", 2016, Part A, 170 (11), 2998-3003.
7. Mingarelli R., Zuccarello D., Digilio M.C. i wsp.: *A new observation of acro-cardio-facial syndrome substantiates interindividual clinical variability*. „Am J Med Genet A.", 2005, 136A, 84-86.
8. Kariminejad A., Bozorgmehr B., Sedighi Gilani M.A. i wsp.: *Clinical variability in acro-cardio-facial syndrome*. „Am J Med Genet.", 2008, 146A, 1977-1979.
9. Hudson C., Schwanke C., Johnson J.P.: *Confirmation of 6q21-6q22.1 Deletion in Acro-Cardio-Facial Syndrome and Further Delineation of This Contiguous Gene Deletion Syndrome.* „Am J Med Genet A.", 2014 Aug, 164A (8), 2109-2113.
10. Guion-Almeida M.L., Zechi-Ceide R.M., Richieri-Costa A.: *Cleft/lip palate, abnormal ears, ectrodactyly, congenital heart defect and growth retardation*: *definition of the acro-cardio-facial syndrome*. „Clin. Dysmorphol.", 2000, 9 (4), 269-272.
11. Tanpaiboon P., Sittiwangkul R., Dejkhamron P. i wsp.: *Expanding the phenotypic spectrum of acro-cardio-facial syndrome (ACFS): exclusion of p63 mutation*. „Am J Med Genet.", 2009, 149A, 1749-1753.
12. Sivasli O., Ozer E.A., Ozer A. i wsp.: *Acro-cardio-facial syndrome associated with neuroepithelial cyst: a case report*. „Genet. Couns.", 2007, 18, 247-250.

7.5. *Ekstrakcja zęba mlecznego u pacjenta z deficytem dehydrogenazy acylo-koenzymu średniołańcuchowych kwasów tłuszczowych* Magdalena Kaczoruk-Wieremczuk, Paulina Adamska, Dorota Pyrzowska, Anna Starzyńska

1. Merritt J.L., Chang I.J.: *Medium-chain acyl-Coenzyme A dehydrogenase deficiency*. [W:] Adam M.P., Ardinger H.H., Pagon R.A. i wsp.: *GeneReviews*. Wyd. University of Washington, Seattle 1993-2020.
2. Moczulski D., Majak I., Mamczur D.: *An overview of β-oxidation disorders*. „Postęp. Hig. Med. Dośw.", 2009, 63, 266-277. Hay Jr W.W., Levin M.J., Sondheimer J.M. i wsp.: *Pediatria, diagnostyka i leczenie. Tom II*. Wyd. Czelej, Lublin 2011, 1016, 1033-1034.

3. Schmitt Ribas G., Vargas C.R.: *Evidence that oxidative disbalance and mitochondrial dysfunction are involved in the pathophysiology of fatty acid oxidation disorders*. „Cell Mol Neurobiol", 2022 Apr, 42 (3), 521-532.
4. Baruteau J., Levade T., Redonnet-Vernhet I. i wsp.: *Hypoketotic hypoglycemia with myolysis and hypoparathyroidism: an unusual association in medium chain acyl-CoA dehydrogenase deficiency (MCADD)*. „J Pediatr Endocrinol Metab", 2009, 22 (12), 1175-1177.
5. Maduemem K.E.: *Medium-chain acyl-Coenzyme A dehydrogenase deficiency (MCADD): a cause of severe hypoglycaemia in an apparently well child*. „BMJ Case Rep", 2016.
6. Gregersen N., Kølvraa S., Rasmussen K. i wsp.: *General (medium-chain) acyl-CoA dehydrogenase deficiency (non-ketotic dicarboxylic aciduria): quantitative urinary excretion pattern of 23 biologically significant organic acids in three cases*. „Clin Chim Acta", 1983, 132 (2), 181-191.
7. Ołtarzewski M.: *Badania przesiewowe noworodków w Polsce, 2018 rok*. „Postępy Neonatol", 2018, 24 (2), 111-122.
8. Kaczmarzyk T., Babiuch K., Bołtaz-Rzepkowska E. i wsp.: *Rekomendacje Grupy Roboczej Polskiego Towarzystwa Stomatologicznego i Narodowego Programu Ochrony Antybiotyków w zakresie stosowania antybiotyków w stomatologii*. Warszawa 2019.
9. Prabhu S., Khan S.A., Doudnikoff A. i wsp.: *Anesthetic management for a patient with medium-chain acyl-CoA dehydrogenase deficiency in an outpatient setting using ketamine and fentanyl*. „J Clin Anest", 2019, 56, 45-46.

7.6. *Zmiany flory mikrobiologicznej jamy ustnej u dzieci leczonych z powodu chłoniaków i chorób nowotworowych układu krwiotwórczego* Anna Krzysztoforska, Iwona Wysoczańska-Jankowicz, Renata Tomaszewska, Anna Mertas, Anna Babczyńska-Staszewska, Marcin Riegel, Marta Łabuś-Pilaszek, Beata Kolondra-Mazgaj, Lidia Postek-Stefańska

1. Górska R.: *Diagnostyka i leczenie chorób błony śluzowej jamy ustnej.* Wyd. Med. Tour Press International, Otwock 2011, 252-267.
2. Woo S.B., Somis S.T., Monopoli M. i wsp.: *A longitudinal study of oral ulcerative mucositis in bone marrow transplant recipients.* „Cancer", 1993, 72, 1612-1617.

3. Kancik E., Milaniuk S., Prystupa A. i wsp.: *Powikłania po chemioterapii w praktyce lekarza internisty.* „Medycyna Ogólna i Nauki o Zdrowiu", 2014, 20, 4, 444-448.
4. Rateitschak K.H.: *Periodontologia*. Wyd. Czelej, Lublin 2012, 36-38.
5. Abuhammour W., Assefa D., Asmar B. i wsp.: *Neisseria subflava Septicemia and Meningitis*. „International Pediatrics", 2003 Jan, 18 (2), 100-102.
6. Czyż A.: *Powikłania infekcyjne w hematologii.* „Hematologia", 2015, 6, 2, 136-154.
7. Bow E.J.: *There should be no escape for febrile neutropenic cancer patients: the dearth of effective antibacterial drugs threatens anticancer efficacy*. „Journal of Antimicrobial Chemotherapy", 2013, 68 (3), 492-495.
8. Nasiłowska-Adamska B.: *Profilaktyka i leczenie zaburzeń przewodu pokarmowego towarzyszących chemioterapii i radioterapii.* „Hematologia", 2011, 2, 2, 149-161.
9. Rubenstein E., Peterson D.E., Schubert M. i wsp.: *Clinical practice guidelines for the prevention and treatment of cancer therapy-induced oral and gastrointestinal mucositis.* „Cancer", 2004 May, 1, 100 (9 Suppl), 2026-2046.
10. Pagano L., Caira M., Cuenca-Estrella M.: *The management of febrile neutropenia in the posakonazole era: a new challenge?* „Haematologica", 2012, 97 (7), 963-965.
11. Lindsey R.B., Bensinger W., Angarone M. i wsp.: *Prevention and treatment of cancer-related infections*. „J Natl Compr Canc Netw", 2012, 10, 1412-1445.
12. Petkowicz B., Jastrzębska I., Jamrogiewicz R.: *Zapalenie błony śluzowej jamy ustnej jako powikłanie w chemioterapii nowotworów.* „Dent. Med. Probl.", 2012, 49, 1, 69-77.
13. Fanning S., Rybicki L., Kalaycio M. i wsp.: *Severe mucositis is associated with reduced survival after autologous stem cell transplantation for lymphoid malignancies.* „British Journal of Haematology", 2006 Nov, 135 (3), 374-381.

7.7. *Rodzinne występowanie anomalii krótkich korzeni* Wiktoria Kubiak, Łucja Sobkowska, Wiktor Synoracki

1. Lind V.: *Short root anomaly*. „Scand J Dent Res", 1972, 80, 85-93.
2. Puranik C.P., Hill A., Henderson Jeffries K. i wsp.: *Characterization of short root anomaly in Mexican cohort – hereditary idiopatic root malformation*. „Orthod Craniofac Res", 2015, 18, 62-70.
3. Apajalahti S., Arte S., Pirinen S.: *Short root anomaly in families and its association with other dental anomalies*. „Eur J Oral Sci", 1999, 107, 97-101.
4. Marques L.S., Generoso R., Armond M.C. i wsp.: *Short root anomaly in an orthodontic patient*. „Am J Orthod Dentofacial Orthop", 2010, 138, 346-348.

5. Lee J., Lee J., Shin G. i wsp.: *Orthodontic treatment of a child with short root anomaly: a case report.* „J Korean Acad Pediatr Dent", 2015, 42 (4), 319-326.
6. Rajić Šikanjić P., Meštrowić S.: *A case of short-root anomaly in a female from medieval istria*. „Int J Osteoarchaeol", 2006, 16, 177-180.
7. Konopka E., Matthews-Brzozowska T.: *Wpływ biomechaniki leczenia aparatami stałymi na wystąpienie resorpcji korzeni zębów – przegląd piśmiennictwa. Biofizyka a medycyna*. „Biomechanika", 2016, 4, 43-52.
8. Apajalahti S., Sorsa T., Ingman T.: *Matrix metalloproteinase -2, -8, -9, and -13 in gingival crevicular fluid of short root anomaly patients*. „European Journal of Orthodontics", 2003, 25, 365-369.
9. Roinioti T.D., Stefanopoulos P.K.: *Short root anomaly associated with Rothmund-Thomson syndrome*. „Oral Surg Oral Med Oral Psthol Oral Radiol Endod", 2007, 103, 19-22.
10. Bansal S., Bansal P., Gupta A.: *Generalized severe short root anomaly: A diagnostic dilemma*. „Indian J Oral Sci", 2015, 6, 88-92.
11. Neto J.V., Neto J.R., de Paiva J.B.: *Orthodontic movement of teeth with short root anomaly: Should it be avoided, faced or ignored?* „Dental Press J Orthod", 2013, 18 (6), 72-85.
12. Komorowska A., Marzec D., Dunin-Wilczyńska I.: *Ewolucja poglądów na zęby leczone endodontycznie u pacjentów ortodontycznych*. „Forum Ortodontyczne", 2006, 2, 2, 33-38.
13. Tanaka O.M., Knop L.H.A., Shintcovsk R.L. i wsp.: *Treatment of a patient with severely shortened maxillary central incisor roots*. „JCO", 2008, 12, 729-731.
14. Farret M.M., Farret M.M.B.: *Retreatment of a Class II Patient with Short-Root Anomaly*. „J Clin Orthod", 2015, 49 (10), 659-665.

7.8. *Zespół Marfana* Olga Włodarczyk-Górniak, Paweł Machała, Elżbieta Pawłowska

1. Marfan A.B.: *A case of congenital deformation of the four limbs – especially fingers and toes – characterized by long thin bones (in French).* „Bull Mem Soc Med Hop Paries", 1896, 13 (3), 220-226.
2. Pyeritz R.E.: *A small molecule for a large disease.* „N Engl J Med.", 2008, 26, 2829-2831.
3. Gray J.R., Davies S.J.: *Marfan syndrome.* „J Med. Genet", 1996, 33, 403-408.

4. De Paepe A., Devereux R.B., Dietz H.C. i wsp.: *Revised diagnostic criteria for the Marfan syndrome.* „Am J Med. Genet", 1996, 62, 417-426.
5. Gray J.R., Bridges A.B., West R.R. i wsp.: *Life expectancy in British Marfan syndrome populations.* „Clin Genet", 1998, 54, 124-128.
6. Guo G., Rödelsperger C., Digweed M. i wsp.: *Regulation of fibrillin-1 gene expression by Sp1.* „Gene", 2013, 527, 448-455.
7. Dietz H.C., Pyeritz R.E.: *Mutations in the human gene for fibrillin-1 (FBN1) in the Marfan syndrome and related disorders.* „Hum Mol Genet", 1995, 4, 1799-1809.
8. McKusick V.A.: *Heritable disorders of connective tissue. III. The Marfan syndrome.* „J ChronicDis", 1955, 2 (6), 609-644.
9. Loeys B.L., Dietz H.C., Braveman A.C. i wsp.: *The revised Ghent nosology for the Marfan Syndrome.* „J Med. Genet", 2010, 47 (7), 476-485.
10. Loeys B., Nuytinck L., Delvaux I. i wsp.: *Genotype and phenotype analysis of 171 patients referred for molecular study of the fibrillin-1 gene FBN1 because of suspected Marfan syndrome.* „Arch Intern Med", 2001, 161, 2447-2454.
11. Ting P., Jugdutt B.I., Le Tan J.: *Large pulmonary artery aneurysm associated with Marfan syndrome.* „Int J Angiol", 2010, 19, 48-50.
12. Westling L., Mohlin B., Bresin A.: *Cranio-facial manifestations in the Marfan syndrome: palatal dimensions and a comparative cephalometric analysis.* „J Craniofac Genet DevBiol", 1998, 18, 211-218.
13. Bauss O., Sadat-Khonsari R., Fenske C. i wsp.: *Temporomandibular joint dysfunction in Marfan syndrome.* „Oral Surg Oral Med Oral Pathol Oral Radiol Endod", 2004, 97, 592-598.
14. De Coster P.J., Martens L.C., De Paepe A.: *Oral manifestations of patients with Marfan syndrome: a case-control study.* „Oral Surg Oral Med Oral Pathol Oral Radiol Endod", 2002, 93, 564-572.
15. Utreja A., Evans C.A.: *Marfan syndrome – an orthodontic perspective.* „AngleOrthod", 2009, 79, 394-400.
16. Straub A.M., Grahame R., Scully C. i wsp.: *Severe periodontitis in Marfan's syndrome: a case report.* „J Periodontol", 2002, 73, 823-826.
17. Silverman D., Burton K., Gray J. i wsp.: *Life expectancy in the Marfan syndrome.* „Am J Cardiol", 1995, 75, 157-160.

18. Bergman R., Nevet M.J., Gescheidt-Shoshany H.: *Atrophic skin patches with abnormal elastic fibers as a presenting sign of the MASS phenotype associated with mutation in the fibrillin-1 gene.* „JAMA Dermatol", 2014, 150, 885-889.
19. Ziora K., Wierzyk A., Wszołek M. i wsp.: *Późne rozpoznanie zespołu Marfana.* „Przegląd Pediatryczny", 2011, 41 (4), 183-186.
20. Grapow M., Campelos P., Barriuso C. i wsp.: *Eyes wide shut – unusual two stage repair of pectus excavatum and annulo aortic ectasia in a 37-year-old Marfan patient: case report.* „J. Cardiothorac. Surg.", 2011, 6, 64.
21. Bakalli A., Bekteshi T., Basha M. i wsp.: *Late diagnosis of Marfan syndrome with fatal outcome in a young male patient: a case report.* „Cases J.", 2009, 2, 8827.
22. Laffargue F., Lienhardt-Roussie A., Lacombe D.: *Clinical signs of Marfan syndrome in children under 10 years of age.* „ArchPediatr", 2013, 20, 1193-1200.
23. De Coster P.J., Martens L.C., De Paepe A.: *Orofacial manifestations of congenitial fibril indeficiency: pathogenesis and clinical diagnostics.* „PediatrDent", 2004, 26, 535-537.
24. Bauss O., Neter D., Rahman A.: *Prevalence of pulp calcifications in patients with Marfan syndrome.* „Oral Surg Oral Med Oral Pathol Oral Radiol Endod", 2008, 106, 56-61.
25. Oka S., Oka K., Xu X. i wsp.: *Cell autonomous requirement for TGFB signalling during odontoblast differentiation and dentin matrix formation.* „Mech Dev", 2007, 124, 409-415.
26. Bauss O., Rohline J., Rahman A. i wsp.: *The effect of pulp obliteration on pulpal vitality of orthodontically intruded traumatized teeth*. „J Endod", 2008, 34, 417-420.

7.9. *Zaniedbania higieny jamy ustnej u pacjentów kardiologicznych w wieku rozwojowym a ryzyko infekcyjnego zapalenia wsierdzia* Karolina Jones, Lidia Postek-Stefańska, Bożena Zeifert

1. Netzer R. i wsp.: *Infective endocarditis: clinical spectrum, presentation and outcome. An analysis of 212 cases 1980-1995*. „Heart", 2000, 25-84.
2. Ferrieri i wsp.: *Unique Features of Infective Endocarditis in Childhood.* „J An Heart Ass", 2002, 105 (17), 2115-2127.
3. Knirsch W., Nadal D.: *Infective endocarditis in congenital heart disease.* „Eur J Pediatr", 2011, 170 (9), 1111-1127

4. Karchmer A.W.: *Infective endocarditis*. [W:] Braunwald E., Zipes D.P., Libby P.: *Heart Disease: A Textbook of Cardiovascular Medicine.* W.B. Saunders Company, Philadelphia 2001, 1723-1750.
5. Polewczyk A. i wsp.: *Clinical manifestations of lead-dependent infective endocarditis: analysis of 414 cases.* „Eur J Clin Microbiol Infect Dis", 2014; 33, 1601-1608.
6. Lalani T. i wsp.: *In-hospital and 1-year mortality in patients undergoing early surgery for prosthetic valve endocarditis.* „JAMA Intern Med", 2013, 173 (16), 1495-1504.
7. Kokot F.: *Choroby wewnętrzne.* Wyd. Lekarskie PZWL, Warszawa 1988.
8. Behrman R.G.: *Podręcznik pediatrii*. Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 1996, 1281-1395.
9. Rump Z.: *Rola stomatologa w zapobieganiu zakaźnego zapalenia wsierdzia.* „Kalendarz Stomat. Med. Tour Press International", Warszawa, 1992, 210-219.
10. Tornos P., Iung B., Permanyer-Miralda G.: *Infective endocarditis in Europe: lessons from the Euro heart survey.* „Heart", 2005, 91, 571-575.
11. Anguera I. i wsp.: *Periannular complications in infective endocarditis involving prosthetic aortic valves.* „Am J Cardiol", 2006, 98, 1261-1268.
12. Berdejo J. i wsp.: *Evaluation of vegetation size and its relationship with embolism in infective endocarditis: a real-time 3-dimensional transesophageal echocardiography study.* „Circ Cardiovasc Imaging", 2014, 7, 149-154.
13. Behrman R.G.: *Podręcznik pediatrii*. Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 1996, 1281-1395.
14. González I. i wsp.: *Symptomatic Peripheral Mycotic Aneurysms Due to Infective Endocarditis: A Contemporary Profile.* „Medicine (Baltimore)", 2014, 93, 42-52.
15. Czerniuk M.R., Górska R., Filipiak J. i wsp.: *C-reactive protein in patients with oexistent periodontal disease and coronary syndromes.* „J Periodontol", 2006, 33, 415-420.
16. Marzec-Koronczewska Z., Suszczewicz A., Wieczorek W.: *Stomatologiczne potrzeby lecznicze u dzieci i młodzieży objętych profilaktyką infekcyjnego zapalenia wsierdzia.* „Dent Med Probl.", 2004, 41 (3), 441-448.
17. Martin M.C. i wsp.: *Endarteritis and mycotic aortic aneurysm caused by an oral strain of Actinobacillus actinomycetemcomitans.* „Europ J Clin Microbiol Infect Dis", 1998, 17, 104-107.
18. Gendron R., Grenier D., Maheau-Robert L.F.: *The oral cavity as a reservoir of bacterial pathogens for focal infections.* „Microb Infect", 2000, 2, 897-906.

19. Sconyers J.R., Crawford W.W., Moriarty J.D.: *Relationship of bacteraemia to tooth brushing in patients with periodontitis.* „J A Dent Ass", 197, 87, 616-622.
20. Coulter W.A., Coffey A., Saunders I.D.F.: *Bacteraemia in children following dental extraction.* „J Dent Res", 1990, 69, 1691-1695.
21. Habib G. i wsp.: *2015 ESC Guidelines for the management of infective endocarditis. The Task Force for the Management of Infective Endocarditis of the European Society of Cardiology (ESC).* „Eur Heart J", 2015, 29, 1-54.
22. Habib G. i wsp.: *Guidelines on the prevention, diagnosis, and treatment of infective endocarditis (new version 2009): the Task Force on the Prevention, Diagnosis, and Treatment of Infective Endocarditis of the European Society of Cardiology (ESC).* „Eur Heart J", 2009, 30, 2369-2413.
23. Lockhart P.B. i wsp.: *Bacteremia associated with tooth brushing and dental extraction.* „Circulation", 2008, 117, 3118-3125.
24. Veloso T.R. i wsp.: *Induction of Experimental Endocarditis by Continuous Low-Grade Bacteraemia Mimicking Spontaneous Bacteremia in Humans.* „Infect Immun", 2011, 79, 2006-2011.
25. Habib G., Lancellotti P.: *Wytyczne ESC dotyczące leczenia infekcyjnego zapalenia wsierdzia w 2015 roku.* „Kardiologia Polska", 2015, 73, 11, 963-1027.
26. Olczak-Kowalczyk D., Bedra B.: *Stan zdrowia jamy ustnej i stomatologiczne potrzeby lecznicze w badanej populacji dzieci z ryzykiem infekcyjnego zapalenia wsierdzia*. „Nowa Stomatol.", 2003, 3, 111-119.
27. Hayes P.A., Fasules J.: *Dental screening of pediatric cardiac surgical patients.* „J Dent Child", 2001, 6-8, 228-229, 255-258.

7.10. *Potrzeby stomatologiczne dzieci z niedoborami odporności* Karolina Jones, Lidia Postek-Stefańska, Iwona Wysoczańska-Jankowicz, Bożena Zeifert

1. Dube D. i wsp.: *Niedobory immunologiczne jako wyzwanie dla lekarza.* „Med. Dypl.", 2002, 11, 164-174.
2. Notarangelo L.D. i wsp.: *Primary immunodeficiencies: 2009 update.* „J Allergy Clin Immunol. International Union of Immunological Societies Expert Committee on Primary Immunodeficiencies", 2009, 124, 1161-1178.
3. Cunningham-Rundles C.: *Autoimmune Manifestation in Common Variable Immunodeficiency.* „J Clin Immunol", 2008, 28, 42-45.

4. Yin Z. i wsp.: *Primary immunodeficiency disorders in pediatric patients.* „AJR", 2001, 176, 1541-1552.
5. Chapel H., Cunningham-Rundles C.: *Update in understanding common variable immunodeficiency disorders (CVIDs) and the management of patients with these conditions.* „British J Haematol", 2009, 145, 709-727.
6. Notarangelo L.: *Primary immunodeficiencies.* „J Allergy Clin Immunol", 2010, 125, 182-194.
7. Christensen H., Fandrup S.: *Inborn immune deficiency. A handbook for parents, patients, nurses and doctors.* „Immun Defekt Foreningen", Denmark 2006.
8. http://www.info4pi.org/library/educational-materials/ 10-warning-signs (dostęp z 5.05.2017 r.).
9. Olczak-Kowalczyk D., Matosek A., Wrześniewska D.: *Kliniczna manifestacja pierwotnych niedoborów odporności na błonie śluzowej jamy ustnej.* „Stand Med.", 2006, 3 (4), 447-453.
10. Patel R., Paya C.V.: *Infections in Solid-Organ Transplant Recipients.* „Clin Microbiol Rev", 1997, 10, 86-124.
11. Gorbaczewski A., Buczkowska-Radlińska J.: *Polekowy przerost dziąseł.* „Czas. Stomatol.", 2003, 10, 669-672.
12. Morgan J., Swarbrick M., Edwards C.: *Cyclosporin, nifedipine and gingival hyperplasia: a randomized controlled study.* „Transpl. Int.", 1994, 7, 1, 320-321.
13. Radwan-Oczko M. i wsp.: *Stopień i rozległość przerostu dziąseł u chorych po przeszczepie nerki leczonych cyklosporyną A.* „Czas. Stomatol.", 1996, XLIX, 12, 824-829.
14. Górska R., Stawicka-Wychowańska R.: *Zapalenie przyzębia jako objaw chorób ogólnoustrojowych.* „Stom Współcz.", 2001, 6, 8, 21-27.
15. Thomason J. i wsp.: *Determinants of gingival overgrowth severity in organ transplant patients. An examination of the role of HLA phenotype.* „J Clin Periodontol", 1996, 23, 628-634.
16. Thomason J., Seymour R., Ellis J.: *Risk factor for gingival overgrowth in patients medicated with ciclosporin in the absence of calcium channel blockers.* „J Clin Periodontol", 2005, 32, 3, 273-285.
17. Snydman D.: *Epidemiology of Infections after Solid-Organ transplantation.* „CID", 2001, 33 (Suppl), 5-8.

18. Johnson J. i wsp.: *Epstein-Barr virus-associated lymphoproliferative disease in oral cavity in a renal transplant recipient: A case report.* „Pediatr Transplant" 2007, 3, 11, 340-344.
19. Rolland S.L. i wsp.: *Post-transplant lymphoproliferative disorders presenting as gingival overgrowth in patients immunosuppressed with ciclosporin. A report of two cases.* „J Clin Periodontol", 2004, 31, 581-585.
20. Olczak-Kowalczyk D. i wsp.: *Zmiany w jamie ustnej w przebiegu zakażenia wirusem cytomegalii (CMV) u pacjentów po transplantacji narządów – doświadczenia własne.* „Czas Stomatol.", 2004, LVII, 11, 695-699.
21. Nowzari H. i wsp.: *Human cytomegalovirus-associated periodontitis in renal transplant patients.* „Transplat Proc.", 2003, 35, 2949-2952.
22. Olczak-Kowalczyk D. i wsp.: *Changes in oral mucosa during CMV infection in patient after renal transplantation.* „Ann Diag Paediat Pathol", 2007, 11, 103-106.
23. Olczak-Kowalczyk D., Piróg A., Gozdowski D. i wsp.: *Zmiany na błonie śluzowej u dzieci i młodzieży z wtórnymi niedoborami odporności.* „Mag. Stomatol.", 2012, 22 (11), 56-60.
24. Olczak-Kowalczyk D. i wsp.: *Ocena stanu błony śluzowej u pacjentów w wieku rozwojowym po przeszczepieniu nerki lub wątroby.* „Nowa Stomatol.", 2008, 2, 58-64.
25. Lewińska-Chełstowska M., Banach J.: *Kandydoza jamy ustnej u pacjentów po przeszczepieniu nerki leczonych cyklosporyną A i takrolimusem.* „Dent. Med. Probl.", 2004, 41, 4, 671-674.
26. Konopka T.: *Zapalenia przyzębia a choroby ogólnoustrojowe – przegląd piśmiennictwa.* „Stomatol. Współcz.", 2001, 8, 2, 12-19.

7.11. *Granuloma pyogenicum u 10-letniej pacjentki* Anna Maria Oleksiejuk, Damian Dudek, Hanna Kluziak-Muszarska, Andrzej Gruźlewski

1. Jane-Salas E., Albuquerque R., Font-Munoz A. i wsp.: *Pyogenic granuloma/peripheral giant-cell granuloma associated with implants.* „International Journal of Dentistry", 2015, 1-9.
2. Jafarzadeh H., Sanatkhani M., Mohtasham N.: *Oral pyogenic granuloma: a review.* „J Oral Sci", 2006, 48, 167-175.
3. Marla V., Shrestha A., Goel K. i wsp.: *The histopathological spectrum of pyogenic granuloma: a case series.* „Case Reports in Dentistry", 2016.

4. Bhaskar S.N., Jacoway J.R.: *Pyogenic granuloma – clinical features, incidence, histology, and result of treatment: report of 242 cases.* „J Oral Surg", 1966, 24, 391-398.
5. Angelopoulos A.P.: *Pyogenic granuloma of the oral cavity: statistical analysis of its clinical features.* „J Oral Surg", 1971, 29, 840-847.
6. Hartzell M.B.: *Granuloma pyogenicum.* „J Cuttan Dis Syph", 1904, 22, 520-525.
7. Adusumilli S., Yalamanchili P.S., Manthena S.: *Pyogenic granuloma near the midline of the oral cavity: A series of case reports.* „J Indian Soc Periodontol", 2014, 18, 236-239.
8. Jafarzadeh H., Sanatkhani M., Mohtasham N.: *Oral pyogenic granuloma: a review.* „J Oral Sci", 2006, 48, 167-175.
9. Mills S.E., Cooper P.H., Fechner R.E.: *Lobular capillary hemangioma: the underlying lesion of pyogenic granuloma. A study of 73 cases from the oral and nasal mucous membranes.* „Am J Surg Pathol", 1980, 4, 470-479.
10. Kamala K.A., Ashok L., Sujatha G.P.: *Pyogenic granuloma on the upper labial mucosa: a case report.* „J Clin Diagn Res.", 2013 Jun, 7 (6), 1244-1246.
11. Yaun K., Jin Y.T., Lin M.T.: *Expression of Tie 2, angiopoietin-1. angiopoietin-2. ephrin 62 and EphB4 in pyogenic granuloma of the human gingival implicates their role in inflammatory angiogenesis.* „J Periodontal Res.", 2000, 35, 165-171.
12. Nirmala S.V.S.G., Vallepu R., Babu M., Dasarraju R.K.: *Pyogenic Granuloma in an 8-year-old boy – a rare case report.* „J Pediatr Neonatal Care", 2016, 4 (2).
13. Rizwanulla T., Koirala B., Sharma S., Adhikari L.: *Pyogenic granuloma: a case report.* „Health Renaissance", 2010 Sep-Dec, 8 (3), 196-198.
14. Amirchaghmaghi M., Falaki F., Mohtasham N., Mozafari P.M.: *Extragingival pyogenic granuloma: a case report.* „Cases Journal", 2008, 1, 371.
15. Sachdeva S.K.: *Extragingival pyogenic granuloma: an unusual clinical presentation.* „J Dent Shiraz Univ Med Sci", 2015 Sep, 16 (3), 282-285.
16. Powell J.L., Bailey C.L., Coopland A.T. i wsp.: Nd:*YAG laser excision of a giant gingival pyogenic granuloma of pregnancy.* „Lasers Surg Med", 1994, 14, 178-183.
17. Ishida C.E., Ramos-e-Silva M.: *Cryosurgery in oral lesion.* „Int J Dermatol", 1998, 37, 183-285.
18. Aguilo L., Bagan J.V.: *Pyogenic granuloma subsequent to apical fenestration of a primary tooth.* „JADA", 2002, 135, 5, 599-602.

7.12. ***Zespół taśm owodniowych – opis przypadku i przegląd piśmiennictwa*** **Joanna Jacaszek, Sebastian Jamrozik, Marcelina Grochowska, Małgorzata Peruga**

1. Grzywocz Z., Gawryluk A., Noszczyk B.: *Błona owodniowa: budowa, funkcje i zastosowanie w medycynie regeneracyjnej*. [W:] (red.) Bręborowicz G.H.: *Położnictwo i ginekologia (tom 1).* Wyd. Lekarskie PZWL, Warszawa 2020.
2. Singh A.P., Gorla S.R.: *Amniotic Band Syndrome*. „StatPearls Publishing Treasure Island.", 2022, 12.
3. Daya M., Makakole M.: *Congenital vascular anomalies in amniotic band syndrome of the limbs*. „J Pediatr Surg.", 2011, 46, 507-13.
4. Koskimies E., Syvänen J., Nietosvaara Y. i wsp.: *Congenital constriction band syndrome with limb defects*. „J Pediatr Orthop.", 2015, 35, 1, 100-3.
5. Kalousek D.K., Bamforth S.: *Amnion rupture sequence in previable fetuses*. „Am J Med Genet.", 1988, 31, 63-73.
6. Javadian P., Shamshirsaz A.A., Haeri S. i wsp.: *Perinatal outcome after fetoscopic release of amniotic bands: a single-center experience and review of the literature*. „Ultrasound Obstet Gynecol.", 2013, 42, 449-55.
7. Gueneuc A., Chalouhi G.E., Borali D. i wsp.: *Fetoscopic Release of Amniotic Bands Causing Limb Constriction: Case Series and Review of the Literature*. „Fetal Diagn Ther.", 2019, 46, 246-256.
8. Brown D.L., Felker R.E., Emerson D.S.: *Intrauterine shelves in pregnancy: sonographic observations*. „AJR Am J Roentgenol.", 1989, 153, 4, 821-4.
9. Morovic C.G., Berwart F., Varas J.: *Craniofacial anomalies of the amniotic band syndrome in serial clinical cases*. „Plast Reconstr Surg.", 2004, 113, 6, 1556-1562.

7.13. ***Zębopochodne zapalenia tkanek twarzoczaszki*** **Adrianna Słotwińska-Pawlaczyk, Katarzyna Latusek, Bogusława Orzechowska-Wylęgała**

1. Al-Malik M., Al-Sarheed M.: *Pattern of management of oro-facial infection in children: A retrospective*. „Saudi Journal of Biological Sciences", 2017, 24 (6), 1375-1379.
2. Aminzadeh Z., Parsa E.: *Relationship between Age and Peripheral White Blood Cell Count in Patients with Sepsis*. „Int J Prev Med.", 2011 Oct, 2 (4), 238-42.
3. Bali R.K., Sharma P., Gaba S. i wsp.: *A review of complications of odontogenic infections*. „Natl J Maxillofac Surg", 2015, 6, 136-143.
4. Batista Sánchez T., Martínez Chacón M., Rojas Escobar R. i wsp.: *Celulitis facial odontógena en pacientes del Hospital Lenin de Holguín*. „CCM", 2017, 21 (2), 34-6.

5. Biederman G.R., Dodson T.B.: *Epidemiologic review of facial infections in hospitalized pediatric patients*. „J Oral Maxillofac Surg", 1994, 52, 1042e5.
6. Boras E., Slevin M., Alexander M.Y. i wsp.: *Monomeric C-reactive protein and Notch-3 co-operatively increase angiogenesis through PI3K signalling pathway*. „Cytokine.", 2014 Oct, 69 (2), 165-79.
7. Boucher N.E. Jr, Hanrahan J.J., Kihara F.Y.: *Occurrence of C-reactive protein in oral disease*. „J Dent Res.", 1967 May-Jun, 46 (3), 624.
8. Brajkovic D., Zjalic S., Aleksandar K.: *Evaluation of clinical parameters affecting the prognosis in surgically treated patients with descending necrotizing mediastinitis – A retrospective study*. „J Stomatol Oral Maxillofac Surg.", 2022, 123 (6), e731-e737.
9. Chiapasco M.: *Chirurgia stomatologiczna*. Wyd. Edra Urban & Partner, Wrocław 2020.
10. Chura N.: *Celulitis cervicofacial de origen dentario*. „Rev Act Clin Med.", 2010, 1 (3), 40-5.
11. Cunningham L.L. Jr, Madsen M.J., Van Sickels J.E.: *Using prealbumin as an inflammatory marker for patients with deep space infections of odontogenic origin*. „J Oral Maxillofac Surg.", 2006 Mar, 64 (3), 375-8.
12. da Fonseca M.A., Nelson T.: *The use of general anesthesia in behavior management*. [W:] Wright G.Z., Kupietzky A. (red.): *Behavior management in dentistry for children*. John Wiley & Sons, 2014, 185-195.
13. Dogruel F., Gonen Z.B., Gunay-Canpolat D. i wsp.: *The Neutrophil-to-Lymphocyte ratio as a marker of recovery status in patients with severe dental infection*. „Med Oral Patol Oral Cir Bucal.", 2017 Jul, 1, 22 (4): e440-e445.
14. Dominiak M., Gedrange T., Rahnama M.: *Podstawy chirurgii stomatologicznej*. [W:] Mierzwa-Dudek D.: *Sanacja jamy ustnej*. Wyd. Edra Urban & Partner, Wrocław 2022.
15. Evans D.C., Corkins M.R., Malone A. i wsp.: *ASPEN Malnutrition Committee. The Use of Visceral Proteins as Nutrition Markers: An ASPEN Position Paper*. „Nutr Clin Pract.", 2021 Feb, 36 (1), 22-28.
16. Gabay C., Kushner I.: *Acute-phase proteins and other systemic responses to inflammation*. „N Engl J Med.", 1999 Feb, 11, 340 (6), 448-54.
17. Gallagher N., Collyer J., Bowe C.M.: *Neutrophil to lymphocyte ratio as a prognostic marker of deep neck space infections secondary to odontogenic infection*. „Br J Oral Maxillofac Surg.", 2021 Feb, 59 (2), 228-232.
18. Giunta Crescente C., Soto de Facchin M., Acevedo Rodríguez A.M.: *Medical-dental considerations in the care of children with facial cellulitis of odontogenic origin. A disease*

of interest for pediatricians and pediatric dentists. „Arch Argent Pediatr.", 2018 Aug, 1, 116 (4), e548-e553.

19. Gonzalez L.P., Pignaton W., Kusano P.S. i wsp.: *Anesthesia – related mortality in pediatric patients: a systematic review*. „Clinics (Sao Paulo)", 2012, 67, 381-387.
20. Han X., An J., Zhang Y. i wsp.: *Risk Factors for Life-Threatening Complications of Maxillofacial Space Infection*. „J Craniofac Surg", 2016, 27, 385-390.
21. Heikkinen J., Jokihaka V., Nurminen J. i wsp.: *MRI of odontogenic maxillofacial infections: diagnostic accuracy and reliability*. „Oral Radiol.", 2023 Apr, 39 (2), 364-371.
22. Huang Z., Fu Z., Huang W. i wsp.: *Prognostic value of neutrophil-to-lymphocyte ratio in sepsis: A meta-analysis*. „Am J Emerg Med.", 2020 Mar, 38 (3), 641-647.
23. Jańczuk Z.: *Zarys kliniczny stomatologii zachowawczej*. Wyd. Lekarskie PZWL, Warszawa 2008.
24. Johnson E.D., Schell J.C., Rodgers G.M.: *The D-dimer assay*. „Am J Hematol.", 2019 Jul, 94 (7), 833-839.
25. Kaczmarzyk T., Babiuch K., Bołtacz-Rzepkowska E. i wsp.: *Rekomendacje Grupy Roboczej Polskiego Towarzystwa Stomatologicznego i Narodowego Programu Ochrony Antybiotyków w zakresie stosowania antybiotyków w stomatologii.*
26. Kamiński B., Błochowiak K., Kołomański K. i wsp.: *Oral and Maxillofacial Infections – A Bacterial and Clinical Cross-Section*. „Journal of Clinical Medicine", 2022, 11 (10), 2731.
27. Kaur A., Sandhu A., Kaur T. i wsp.: *Correlation Between Clinical Course and Biochemical Analysis in Odontogenic Space Infections*. „J Maxillofac Oral Surg.", 2019 Jun, 18 (2), 203-209.
28. Kim J.K., Lee J.H.: *Clinical utility of procalcitonin in severe odontogenic maxillofacial infection*. „Maxillofac Plast Reconstr Surg.", 2021, 43 (1), 3.
29. Kim S., McClave S.A., Martindale R.G. i wsp.: *Hypoalbuminemia and Clinical Outcomes: What is the Mechanism behind the Relationship*. „Am Surg.", 2017 Nov, 1, 83 (11), 1220-1227.
30. Kryst L.: *Chirurgia szczękowo-twarzowa*. Wyd. Lekarskie PZWL, Warszawa 2021.
31. Lin Y.T., Lu P.W.: *Retrospective study of pediatric facial cellulitis of odontogenic origin.* „Pediatr Infect Dis J.", 2006 Apr, 25 (4), 339-42.
32. Łasiński W.: *Anatomia głowy dla stomatologów*. Wyd. Lekarskie PZWL, Warszawa 1993.
33. Matthews-Brzozowska T., Nęcka A., Babijczuk T.: *Status of Deciduous Molars and Evaluation of After − Effects of their Premature Loss in Preschool Children*. „Dent Med. Prob.", 2003, 40 (2), 313-317.

34. Nair P.N.: *Pathogenesis of apical periodontitis and the causes of endodontic failures*. „Crit Rev Oral Biol Med.", 2004, 15, 348e381, 200.
35. Ogle O.E.: *Odontogenic infections*. „Dent Clin North Am.", 2017, 61 (2), 235-252.
36. Olson J.D.: *D-dimer: An Overview of Hemostasis and Fibrinolysis, Assays, and Clinical Applications*. „Adv Clin Chem.", 2015, 69, 1-46.
37. Orzechowska-Wylęgała B., Wylęgała A., Buliński M. i wsp.: *Pharmacoeconomic analysis of antibiotic therapy in maxillofacial surgery*. „BDJ Open.", 2017 Feb, 10, 3, 17002.
38. Pepys M.B., Booth S.E., Tennent G.A. i wsp.: *Binding of pentraxins to different nuclear structures: C-reactive protein binds to small nuclear ribonucleoprotein particles, serum amyloid P component binds to chromatin and nucleoli*. „Clin Exp Immunol.", 1994 Jul, 97 (1), 152-7.
39. Sharma A., Giraddi G., Krishnan G. i wsp.: *Efficacy of Serum Prealbumin and CRP Levels as Monitoring Tools for Patients with Fascial Space Infections of Odontogenic Origin: A Clinicobiochemical Study*. „J Maxillofac Oral Surg.", 2014 Mar, 13 (1), 1-9.
40. Słotwińska-Pawlaczyk A., Orzechowska-Wylęgała B., Latusek K. i wsp.: *Analysis of the Clinical Status and Treatment of Facial Cellulitis of Odontogenic Origin in Pediatric Patients*. „Int J Environ Res Public Health.", 2023, 20 (6), 4874.
41. Słotwińska-Pawlaczyk A., Orzechowska-Wylęgała B., Latusek K. i wsp.: *Analysis of Clinical Symptoms and Biochemical Parameters in Odontogenic Cellulitis of the Head and Neck Region in Children*. „Children (Basel).", 2023, 10 (1), 172.
42. Uluibau I., Jaunay T., Goss A.: *Severe odontogenic infections*. „Aust Dent J.", 2005, 50 (Suppl 2), S74-81.
43. Unkel J.H., McKibben D.H., Fenton S.J. i wsp.: *Comparison of odontogenic and nonodontogenic facial cellulitis in a pediatric hospital population*. „Pediatr Dent.", 1997, 19, 476-9.
44. Volanakis J.E.: *Human C-reactive protein: expression, structure, and function*. „Mol Immunol.", 2001 Aug, 38 (2-3), 189-97.
45. Yankov Y.G., Bocheva Y.: *Comparative Characterization of Procalcitonin (Sensitivity, Specificity, Predictability, and Cut-Off Reference Values) as a Marker of Inflammation in Odontogenic Abscesses of the Head and Neck in the Female Population*. „Cureus.", 2023, 15 (11), e48207.
46. Zahorec R.: *Ratio of neutrophil to lymphocyte counts – rapid and simple parameter of systemic inflammation and stress in critically ill*. „Bratisl Lek Listy.", 2001, 102 (1), 5-14.

7.14. ***Zapalenie przyzębia u pacjenta z neutropenią wrodzoną (zespołem Kostmanna) – 9-letnie obserwacje kliniczne*** **Natalia Stefanik, Rafał Wiench, Dariusz Skaba**

1. Skokowa J., Dale D.C., Touw I.P. i wsp.: *Severe congenital neutropenias*. „Nat Rev Dis Primers.", 2017 Jun, 8, 3, 17032.
2. Lyu B., Lyu W., Zhang X.: *Kostmann Syndrome With Neurological Abnormalities: A Case Report and Literature Review*. „Front Pediatr.", 2020 Dec, 14, 8, 586859.
3. Zaura E., Brandt B.W., Buijs M.J. i wsp.: *Dysbiosis of the Oral Ecosystem in Severe Congenital Neutropenia Patients*. „Proteomics Clin Appl.", 2020 May, 14 (3), e1900058.
4. Stenhammar L., Strömberg L., Ljunggren C.G.: *Kostmann's disease or severe hereditary neutropenia – the man behind the syndrome*. „Ann Hematol.", 2020 Oct, 99 (10), 2339-2341.
5. Donadieu J., Beaupain B., Mahlaoui N. i wsp.: *Epidemiology of congenital neutropenia.* „Hematol Oncol Clin North Am.", 2013, 27, 1-17.
6. Carlsson G. i wsp.: *Incidence of severe congenital neutropenia in Sweden and risk of evolution to myelodysplastic syndrome/leukaemia*. „Br J Haematol.", 2012, 158, 363-369.
7. Pawlik A.: *Hemopatie i jama ustna*. „As Stomatologii", 2008, 6, 32-34.
8. Okada M. i wsp.: *Clinical periodontal findings and microflora profiles in children with chronic neutropenia under supervised oral hygiene*. „J Periodontol", 2001, 72, 7, 945-952.
9. Olczak-Kowalczyk D., Przybylska J., Żukowski P.: *Zmiany patologiczne w jamie ustnej u dzieci z neutropenią wrodzoną*. „Przegląd Stomatologii Wieku Rozwojowego", 2001, 3-4, 35-36, 55-59.
10. Olczak-Kowalczyk D. i wsp.: *Ocena mikroflory kieszonek dziąsłowych u dzieci z neutropenią wrodzoną*. „Magazyn Stomatologiczny", 2011, 10, 94-100.
11. Defraia E., Marinelli A.: *Oral manifestations of congenital neutropenia or Kostmann syndrome*. „J Clin Pediatr Dent.", 2001 Fall, 26 (1), 99-102.
12. Carlsson G., Fasth A.: *Infantile genetic agranulocytosis, morbus Kostmann: presentation of six cases from the original "Kostmann family" and a review*. „Acta Paediatr.", 2001 Jul, 90 (7), 757-64.
13. Osmólska-Bogucka A.: *Zastosowanie testów diagnostyki mikrobiologicznej u pacjentów z chorobą przyzębia*. „Nowa Stomatologia", 2012, 2, 64-68.

14. Szparecki G., Czerkies M., Miskiewicz A.: *A new approach for genetic factors influencing periodontitis*. „Dent Med Probl", 2013, 50, 2, 145-151.
15. Pietrucha B. i wsp.: *Wybrane zagadnienia z immunologii klinicznej – niedobory przeciwciał i niedobory komórkowe (część 1).* „Pediatria Polska", 2011, 86, 5, 548-558.
16. Vouros I., Antonoglou G.N., Anoixiadou S. i wsp.: *A novel biofilm removal approach (Guided Biofilm Therapy) utilizing erythritol air-polishing and ultrasonic piezo instrumentation: A randomized controlled trial*. „Int J Dent Hyg.", 2022 May, 20 (2), 381-390.
17. Shrivastava D., Natoli V., Srivastava K.C. i wsp.: *Novel Approach to Dental Biofilm Management through Guided Biofilm Therapy (GBT): A Review*. „Microorganisms.", 2021 Sep, 16, 9 (9), 1966.
18. Goultschin J., Attal U., Goldstein M. i wsp.: *The relationship between peripheral levels of leukocytes and neutrophils and periodontal disease status in a patient with congenital neutropenia*. „J Periodontol.", 2000 Sep, 71 (9), 1499-505.
19. Gonzalez S., Frydman A.: *The non-surgical management of a patient with Kostmann syndrome-associated periodontitis: a case report*. „J Oral Sci.", 2014 Dec, 56 (4), 315-8.
20. Fernandes K.S., da Silva Santos P.S., de Rezende N.P. i wsp.: *Kostmann syndrome: oral aspects and 10-year follow-up case report*. „Spec Care Dentist.", 2016 Nov, 36 (6), 339-344.